

Im vorangehenden Gespräch zwischen Sokrates und seinem Anhänger Theodoros hat sich gezeigt, daß die handfeste Lebensweise der Sophisten und Rhetoren zwar zu äußerlichen Erfolgen führt, aber der Seele schadet. Andererseits kennt **der Philosoph** oft nicht einmal den Weg zum Marktplatz und scheint in einer anderen Welt zu leben:

ΣΩ. τῷ ὄντι τὸ σῶμα¹
μόνον ἐν τῇ πόλει κείται² αὐτοῦ καὶ ἐπιδημεῖ, ἢ δὲ διάνοια,
ταῦτα πάντα ἡγησαμένη σμικρὰ καὶ οὐδέν, ————— παν-
ταχῇ πέτεται . . .

5 ΘΕΟ. Πῶς τοῦτο λέγεις, ὦ Σώκρατες;

ΣΩ. Ὡσπερ καὶ Θαλῆν ἀστρονομούντα, ὦ Θεόδωρε, καὶ
ἄνω βλέποντα, πεσόντα εἰς φρέαρ Θραῦττα³ τις ἐμμελῆς καὶ
χαρίεσσα θεραπαινὶς ἀποσκῶψαι λέγεται, ὡς τὰ μὲν ἐν
οὐρανῷ προθυμοῖτο εἰδέναι, τὰ δ' ἐμπροσθεν αὐτοῦ καὶ παρὰ
10 πόδας λαυθάνοι αὐτόν. ταῦτόν δὲ ἀρκεῖ⁴ σκῶμμα ἐπὶ πάντας,
ὅσοι ἐν φιλοσοφίᾳ διάγουσι. τῷ γὰρ ὄντι τὸν τοιοῦτον
ὁ μὲν πλησίον καὶ ὁ γείτων λέληθεν, οὐ μόνου δ' τι πράττει,
ἀλλ' ὀλίγου καὶ εἰ ἄνθρωπος ἐστίν ἢ τι ἄλλο θρέμμα· τί δέ
ποτ' ἐστὶν ἄνθρωπος καὶ τί τῇ τοιαύτῃ φύσει προσήκει
15 διάφορον⁵ τῶν ἄλλων ποιεῖν ἢ πάσχειν, ζητεῖ τε καὶ πράγματ'
ἔχει⁶ διερευνώμενος. μανθάνεις γάρ που, ὦ Θεόδωρε· ἢ οὐ;

ΘΕΟ. Ἐγώ γε· καὶ ἀληθῆ λέγεις.

ΣΩ. Τοιγάρτοι, ὦ φίλε, ἰδίᾳ τε συγγιγνόμενος ὁ τοιοῦτος
ἐκάστω· καὶ δημοσίᾳ, ————— ὅταν ἐν
20 δικαστηρίῳ ἢ που ἄλλοθι ἀναγκασθῇ περὶ τῶν παρὰ πόδας
καὶ τῶν ἐν ὀφθαλμοῖς διαλέγεσθαι, γέλωτα παρέχει οὐ
μόνον Θραῦτταις³, ἀλλὰ καὶ τῷ ἄλλῳ ὄχλῳ, εἰς φρέατά τε
καὶ πᾶσαν ἀπορίαν ἐμπίπτων ὑπὸ ἀπειρίας . . .

1. τὸ σῶμα - sc. des Philosophen
2. κείμαι αὐτοῦ καὶ ἐπιδημέω - sich hier aufhalten und hier zu Hause sein
3. Θραῦττα f. - thrakisch; in Z. 22: Thrakerin
4. ἀρκέω ἐπὶ τινα - gelten für
5. διάφορος τινος - im Unterschied zu
6. πράγματα ἔχω - Mühe haben

Augustana-Hochschule

Griechische Sprachprüfung vom 22. 7. 1993

Im Piraeus, dem Hafen von Athen, hat Sokrates den Polemarchos getroffen. Dieser hat ihn eingeladen, mit ihm nach Hause zu kommen und seinen hochbetagten Vater zu besuchen.

Sokrates berichtet:

Ἦμεν¹⁾ οὖν οἴκαδε εἰς τὴν τοῦ Πολεμάρχου οἰκίαν. ἦν δὲ ἔνδον καὶ ὁ πατήρ ὁ τοῦ Πολεμάρχου Κέφαλος· καὶ μάλα πρεσβύτης μοι ἔδοξεν γεγονέναι. ἐκάθητο δὲ ἐστεφανωμένος ἐπὶ τινος προσκεφαλαίου τε καὶ δίφρου²⁾. τεθυκῶς γὰρ ἐτύγγανεν ἐν τῇ αὐλῇ. ἐκαθεζόμεθα οὖν παρ' αὐτόν· ἔκειντο γὰρ δίφροι²⁾ τινὲς αὐτόθι κύκλῳ.

Εὐθύς οὖν με ἰδὼν ὁ Κέφαλος ἠσπάζετό τε καὶ εἶπεν· "ὦ Σώκρατες, οὐ δὲ θαμίλλεις³⁾ ἡμῖν καταβαίνων εἰς τὸν Πειραιᾶ. χρῆν⁴⁾ μέντοι. εἰ μὲν γὰρ ἐγὼ ἔτι ἐν δυνάμει ἦν⁵⁾ τοῦ ῥαδίως πορεύεσθαι πρὸς τὸ ἄστυ, οὐδὲν ἂν σὲ ἔδει δεῦρο ἰέναι, ἀλλ' ἡμεῖς ἂν παρὰ σὲ ἦμεν· νῦν δὲ σε χρὴ πυκνότερον⁶⁾ δεῦρο ἰέναι. εὖ γὰρ ἴσθι, ὅτι ἔμοιγε, ὅσον⁷⁾ αἱ ἄλλαι κατὰ τὸ σῶμα ἡδοναὶ ἀπομαραίνονται, τοσοῦτον⁷⁾ αὐξάνονται αἱ περὶ τοὺς λόγους ἐπιθυμίαι τε καὶ ἡδοναί. μὴ οὖν ἄλλως ποίει, ἀλλὰ τοῖσδε τοῖς νεανίσκοις σύνησθι καὶ δεῦρο παρ' ἡμᾶς φοίτα ὡς παρὰ φίλους τε καὶ πάνυ οἰκείους."

"Καὶ μὴν", ἦν δ' ἐγώ, "ὦ Κέφαλε, χαίρω γε διαλεγόμενος τοῖς σφόδρα πρεσβύταις· δοκεῖ γὰρ μοι χρῆναι παρ' αὐτῶν πυθάνεσθαι, ποία ἐστὶν ἡ ὁδός, ἦν προεληλύθασιν, τραχεῖα καὶ χαλεπὴ ἢ ῥαδία καὶ εὐπορος."

-
1. Ἦμεν = ἦμεν (s. Zeile 12)
 2. ὁ δίφρος = der Sessel
 3. θαμίλλω τινί = häufig zu jemandem kommen
 4. χρῆν = es wäre nötig
 5. ἐν δυνάμει εἶναί τινος = zu etwas in der Lage sein
 6. πυκνός = häufig
 7. ὅσον ... τοσοῦτον - wie sehr ... so sehr

Augustana-Hochschule

Griechische Sprachprüfung vom 22. 10. 1993

In einem Gespräch mit Sokrates über die Frage, was eigentlich "Wissen" sei, betont der junge Theaitet, daß er trotz aller bisherigen Mißerfolge weiter nach einer Antwort suchen wolle. Sokrates erklärt dies auf seine Weise:

ΣΩ. Ὠδίνεις¹⁾ γάρ, ὦ φίλε Θεαίτητε, διὰ τὸ μὴ κενὸς, ἀλλ' ἐγκύμων εἶναι.

ΘΕΑΙ. Οὐκ οἶδα, ὦ Σώκρατες· ὃ μέντοι πέπονθα, λέγω.

ΣΩ. Εἶτα, ὦ καταγέλαστε²⁾, οὐκ ἀκήκοας, ὡς ἐγὼ εἶμι υἱὸς
5 μαίας³⁾ μάλα γενναίας τε καὶ βλοσυρᾶς⁴⁾, Φαιναρέτης;

ΘΕΑΙ. Ἦδη τοῦτό γε ἤκουσα.

ΣΩ. Ἄρα καὶ, ὅτι ἐπιτηδεύω τὴν αὐτὴν τέχνην, ἀκήκοας;

ΘΕΑΙ. Οὐδαμῶς.

ΣΩ. Ἄλλ' εὖ ἴσθ', ὅτι οὕτως ἐστίν. _____

10 —→ Τῇ δέ γ' ἐμῇ τέχνῃ τῆς μαιεύσεως τὰ μὲν ἄλλα
ὑπάρχει⁵⁾ ὅσα ἐκείναις, διαφέρει⁶⁾ δὲ τῷ τε ἀνδρας ἀλλὰ μὴ
γυναίκας μαιεύεσθαι καὶ τῷ τὰς ψυχὰς αὐτῶν τικτούσας
ἐπισκοπεῖν ἀλλὰ μὴ τὰ σώματα. μέγιστον δὲ τοῦτ' ἐν⁷⁾
15 τῇ ἡμετέρᾳ τέχνῃ, βασανίζειν δυνατόν εἶναι παντὶ τρόπῳ,
πότερον εἶδωλον καὶ ψεῦδος ἀποτίκτει ἢ τοῦ νέου διάνοια
ἢ γόνιμόν⁸⁾ τι καὶ ἀληθές. ἐπεὶ τόδε γε καὶ ἐμοὶ ὑπάρχει⁵⁾
ὅπερ ταῖς μαίαις· ἄγονός εἶμι σοφίας, καὶ ὅπερ ἤδη πολλοί
μοι ὠνειδίσαν, ὡς τοὺς μὲν ἄλλους ἐρωτῶ, αὐτὸς δὲ οὐδὲν
20 ἀποφαίνομαι περὶ οὐδενὸς διὰ τὸ μηδὲν ἔχειν σοφόν, ἀληθὲς
ὠνειδίζουσιν. τὸ δὲ αἴτιον τούτου τόδε· μαιεύεσθαί με ὁ
θεὸς ἀναγκάζει, γεννᾶν δὲ ἀπεκώλυσεν. εἶμι δὴ οὖν αὐτὸς
μὲν οὐ πάνυ τι σοφός, οὐδέ τί μοι ἔστιν εὖρημα τοιοῦτον
γεγονὸς τῆς ἐμῆς ψυχῆς ἔκγονου.

1. ὠδίνω - Wehen haben

2. καταγέλαστος - komischer Kerl

3. ἡ μαῖα, ας - die Hebamme

4. βλοσυρός, ἄ, ὄν - ernsthaft, energisch

5. ὑπάρχει m. Dat. - es ist vorhanden bei, es gibt bei

6. διαφέρει - Subjekt ist ἡ τέχνη

7. ἐνι = ἐνεσι = ἐστίν ἐν

8. γόνιμος, η, ον - fruchtbar, echt

Der Landwirt Demodokos kommt als besorgter Vater mit seinem Sohn zu Sokrates, um von ihm einen pädagogischen Rat zu bekommen.

ΔΗ. ᾿Ω Σώκρατες, ἐδεόμην ᾗττα σοι ἰδιολογήσασθαι¹, εἰ σχολή σοί ἐστιν.

ΣΩ. ᾿Αλλά καὶ ἄλλως τυγχάνω σχολάζων, καὶ δὴ σοῦ γε ἔνεκα καὶ πάνυ.

ΔΗ. Πολλὰ μὲν οὖν ἄλλα ἔχω λέγειν, ἡ δὲ νῦν παροῦσα ἐπιθυμία τούτῳ τῷ υἱῷ πάνυ με φοβεῖ – ἔστι μὲν γὰρ οὐκ ἀγεννής, σφαλερὰ² δέ – ἐπιθυμεῖ γὰρ δὴ οὗτος ἡμῖν, ᾧ Σώκρατες, ὡς φησι, σοφὸς γενέσθαι. τῶν γὰρ ἡλικιωτῶν τινες αὐτοῦ καὶ δημοτῶν, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, εἰς τὸ ἄστυ καταβαίνοντες, λόγους τινὰς ἀπομνημονεύοντες διαταράττουσιν αὐτόν, οὓς ἐζήλωκεν, καὶ πάλαι μοι πράγματα παρέχει, ἀξιῶν ἐπιμεληθῆναί με ἑαυτοῦ καὶ χρήματα τελέσαι τινὲ τῶν σοφιστῶν, ὅστις αὐτόν σοφὸν ποιήσει. ἐμοὶ δὲ τῶν μὲν χρημάτων ἔλαττον μέλει, ἡγοῦμαι δὲ τοῦτον οὐκ εἰς
15 μικρὸν κίνδυνον ἰέναι, οἷ σπεύδει. τέως³ μὲν οὖν αὐτόν κατεῖχον παραμυθούμενος· ἐπειδὴ δὲ οὐκέτι οἷός τέ εἰμι, ἡγοῦμαι κράτιστον εἶναι πείθεσθαι αὐτῷ, ἵνα μὴ πολλάκις ἄνευ ἐμοῦ συγγενόμενός τῳ διαφθαρή. νῦν οὖν ἡκῶ ἐπ' αὐτὰ ταῦτα, ἵνα τῳ τούτων τῶν σοφιστῶν δοκούντων εἶναι
20 συστήσω⁴ τουτονί. σὺ οὖν ἡμῖν εἰς καλὸν παρεφάνης, ᾧ ἂν ἐγὼ μάλιστα ἐβουλόμην περὶ τῶν τοιούτων συμβουλεύσασθαι. ἀλλ' εἴ τι ἔχεις συμβουλεύειν, ἔξεστί τε καὶ χρή.

1 ᾗττα τινὲ ἰδιολογέομαι – etwas mit jemandem privat besprechen

2 σφαλερός, ἄ, ὄν – gefährlich, bedenklich

3 τέως – adv. bisher

4 συνίστημί τινί τινα – jemandem jemanden vorstellen

Augustana-Hochschule

Griechische Sprachprüfung am 21. 7. 1994

Im Zusammenhang seiner Kritik an der falschen Gottesdarstellung bei vielen alten Dichtern führt Sokrates dem Adeimantos gegenüber aus, daß es für die Gründer einer Polis wichtig sei, wenigstens die Grundzüge der Götterlehre (τύποι περι θεολογίας) zu kennen. Adeimantos fragt nun nach:

- ΑΔ. Ὅρθως, ἔφη· ἀλλ' αὐτὸ δὴ τοῦτο, οἱ τύποι περι θεολογίας, τίνας ἂν εἶεν;
- 5 ΣΩ. Τιοιῶδε πού τινες, ἦν δ' ἐγώ· οἷος τυγχάνει ὁ θεὸς ὢν, αἰεὶ δὴπὺν ἀποδοτέον¹, ἐάντε τις αὐτὸν ἐν ἔπεσιν² ποιῆ ἑάντε ἐν μέλεσιν² ἑάντε ἐν τραγωδίᾳ².
- ΑΔ. Δεῖ γάρ.
- ΣΩ. Οὐκοῦν ἀγαθὸς ὅ γε θεὸς τῷ ὄντι τε καὶ λεκτέον οὕτω;
- ΑΔ. Τί μήν;³
- ΣΩ. Ἄλλὰ μὴν οὐδέν γε τῶν ἀγαθῶν βλαβερόν· ἦ γάρ;
- 10 ΑΔ. Οὐ μοι δοκεῖ.
- ΣΩ. Ἄρ' οὖν, ὃ μὴ βλαβερόν, βλάπτει;
- ΑΔ. Οὐδαμῶς.
- ΣΩ. Ἄο δὲ μὴ βλάπτει, κακόν τι ποιεῖ;
- ΑΔ. Οὐδὲ τοῦτο.
- 15 ΣΩ. Ἄο δέ γε μηδὲν κακὸν ποιεῖ, οὐδ' ἂν τινος εἴη κακοῦ αἴτιον;
- ΑΔ. Πῶς γάρ;
- ΣΩ. Τί δέ; ὠφέλιμον τὸ ἀγαθόν;
- ΑΔ. Ναί.
- ΣΩ. Αἴτιον ἄρα εὐπραγίας;
- 20 ΑΔ. Ναί.
- ΣΩ. Οὐκ ἄρα πάντων γε αἴτιον τὸ ἀγαθόν, ἀλλὰ τῶν μὲν εὖ ἐχόντων αἴτιον, τῶν δὲ κακῶν ἀναίτιον.
- ΑΔ. Παντελῶς γ', ἔφη.
- ΣΩ. Οὐδ' ἄρα, ἦν δ' ἐγώ, ὁ θεός, ἐπειδὴ ἀγαθός, πάντων ἂν εἴη αἴτιος, ὡς οἱ πολλοὶ λέγουσιν, ἀλλὰ ὀλίγων μὲν τοῖς ἀνθρώποις αἴτιος, πολλῶν δὲ ἀναίτιος· πολὺ γὰρ ἐλάττω τὰγαθὰ τῶν κακῶν ἡμῖν, καὶ τῶν μὲν ἀγαθῶν οὐδένα ἄλλον αἰτιατέον⁴, τῶν δὲ κακῶν ἄλλ' ἅττα δεῖ ζητεῖν τὰ αἴτια, ἀλλ' οὐ τὸν θεόν.
- 30 ΑΔ. Ἄληθέστατα, ἔφη, δοκεῖς μοι λέγειν.

1. ἀποδίδωμι - hier: darstellen

2. ἔπη - μέλη - τραγωδία = Epos - Lyrik - Tragödie

3. τί μήν; - Was sonst?

4. αἰτιάζομαι hier: als Ursache angeben

Sokrates spricht über die göttliche Inspiration der Dichter:

Λέγουσι γὰρ πρὸς ἡμᾶς οἱ ποιηταί, ὅτι ἀπὸ κρηνῶν¹
 μελιρρύτων ἐκ Μουσῶν κήπων² τινῶν δρεπόμενοι τὰ
 μέλη³ ἡμῖν φέρουσιν ὥσπερ αἱ μέλιτται. καὶ ἀληθῆ
 λέγουσι. κοῦφον γὰρ χρῆμα ποιητῆς ἐστὶν καὶ ἱερόν,
 5 καὶ οὐ πρότερον οἷός τέ ἐστι ποιεῖν⁴, πρὶν ἂν ἔνθεός τε
 γένηται καὶ ἔκφρων καὶ ὁ νοῦς μηκέτι ἐν αὐτῷ ἐνῆ.
 ἕως δ' ἂν τοῦτο τὸ κτῆμα⁵ ἔχη, πᾶς ἄνθρωπος ἀδύνατός
 ἐστὶν ποιεῖν⁴. ἄτε οὖν οὐ τέχνη ποιοῦντες⁴ καὶ πολλὰ
 λέγοντες καὶ καλὰ περὶ τῶν πραγμάτων, ἀλλὰ θεία
 10 μοίρα⁶, τοῦτο μόνον οἷός τέ ἐστὶν ἕκαστος ποιεῖν⁴
 καλῶς, ἐφ' ὃ ἡ Μοῦσα αὐτὸν ὥρμησεν, ὁ μὲν διθυράμ-
 βους, ὁ δὲ ἐγκώμια, ὁ δ' ἔπη, ὁ δ' ἰάμβους. τὰ δ' ἄλλα
 φαῦλος αὐτῶν ἕκαστός ἐστιν. οὐ γὰρ τέχνη ταῦτα
 λέγουσιν, ἀλλὰ θεία δυνάμει. εἰ γὰρ περὶ ἐνὸς πράγ-
 15 ματος τέχνη καλῶς ἠπίσταντο λέγειν, καὶ ἂν περὶ τῶν
 ἄλλων ἀπάντων⁷. ὁ δὲ θεὸς ἐξαιρούμενος τούτων τὸν
 νοῦν τούτοις χρῆται ὑπηρέταις, ἵνα ἡμεῖς οἱ ἀκούοντες
 εἰδῶμεν, ὅτι οὐχ οὔτοί εἰσιν οἱ ταῦτα λέγοντες οὔτω
 πολλοῦ ἄξια, ἀλλ' ὁ θεὸς αὐτός ἐστιν ὁ λέγων, διὰ
 20 τούτων δὲ φθέγγεται πρὸς ἡμᾶς.

1 ἡ κρήνη – Quelle

2 ὁ κήπος – Garten

3 τὸ μέλος – Lied, lyrisches Gedicht

4 ποιέω – dichten

5 τοῦτο τὸ κτῆμα: gemeint ist ὁ νοῦς

6 ἡ μοῖρα – Fügung, Berufung

7 ergänzen Sie: λέγειν ἠπίσταντο

Augustana-Hochschule

Griechische Sprachprüfung am 23. 2. 1995

Der Tag der Hinrichtung durch den Schierlingsbecher ist gekommen. Sokrates nutzt die verbleibende Zeit im Gefängnis zu Gesprächen mit Freunden und Vertrauten über die Seele, deren Unsterblichkeit in zwei längeren Beweigängen gegen Einwände von Simmias und Kebes behauptet wurde. Fast alle sind von den Überlegungen tief ergriffen:

Σιγή οὖν ἐγένετο ταῦτα εἰπόντος Σωκράτους ἐπὶ πολὺν χρόνον, καὶ αὐτός τε πρὸς¹ τῷ εἰρημένῳ λόγῳ ἦν¹ ὁ Σωκράτης καὶ ἡμῶν οἱ πλεῖστοι· Κέβης δὲ καὶ Σιμμίας σιωπῶν πρὸς ἀλλήλους διελέγοντο.

5 Καὶ ὁ Σωκράτης ἰδὼν αὐτοὺς ἤρετο· "Τί; ἄρ' ὑμῖν τὰ λεχθέντα δοκεῖ ἐνδεῶς λέγεσθαι; Εἰ περὶ τούτων ἀπορεῖτε, μηδὲν ἀποκνήσητε² καὶ αὐτοὶ εἰπεῖν καὶ ἐμὲ συμπαραλαμβάνειν."

Καὶ ὁ Σίμμιας ἔφη· "Καὶ μὴν, ὦ Σώκρατες, τάληθῆ σοι ἐρῶ. Πάλαι γὰρ ἡμῶν ἐκάτερος ἀπορῶν τὸν ἕτερον προωθεῖ³ καὶ
10 κελεύει ἐρέσθαι διὰ τὸ ἐπιθυμεῖν μὲν ἀκοῦσαι, ὀκνεῖν⁴ δὲ ὄχλον⁵ παρέχειν, μὴ σοι ἀηδὲς ἦ διὰ τὴν παροῦσαν συμφορὰν."

Καὶ ὅς ἀκούσας ἐγέλασέν τε ἡρέμα καὶ φησιν· "Βαβαί, ὦ Σιμμία· ἦ που χαλεπῶς ἂν τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους πείσαιμι, ὡς οὐ συμφορὰν ἡγοῦμαι τὴν παροῦσαν τύχην, ὅτε γε μηδ' ὑμᾶς δύναμαι
15 πείθειν, ἀλλὰ φοβεῖσθε, μὴ δυσκολώτερόν τι νῦν διάκειμαι ἢ ἐν τῷ πρόσθεν βίῳ· καὶ, ὡς εἶκε, τῶν κύκνων⁶ δοκῶ φαυλότερος ὑμῖν εἶναι τὴν μαντικὴν, οἷ, ἐπειδὴν αἰσθῶνται, ὅτι δεῖ αὐτοὺς ἀποθανεῖν, ἄδοντες καὶ ἐν τῷ πρόσθεν χρόνῳ, τότε δὴ πλεῖστα καὶ μέγιστον ἄδουσιν, γεγηθότες, ὅτι μέλλουσιν παρὰ τὸν θεὸν
20 ἀπιέναι, οὐπὲρ εἰσιν θεράποντες."

1. εἶναι ... πρὸς τινι - in Gedanken noch bei etwas sein

2. ἀπ-οκνέω (mit Inf.) - versäumen (etwas zu tun)

3. προωθέω - vorschieben, drängen

4. ὀκνέω - zögern

5. ὄχλον παρέχω - lästig sein

6. ὁ κύκνος - Schwan

Sokrates berichtet von einem thrakischen Arzt, der ihm einst die besonderen Grundsätze der berühmten thrakischen Heilkunst erläutert hat.

ἔλεγεν δὲ ὁ Θραξ οὗτος,
 ὅτι ὡσπερ ὀφθαλμοὺς ἄνευ κεφαλῆς οὐ δεῖ¹ ἐπιχειρεῖν ἰᾶσθαι
 οὐδὲ κεφαλὴν ἄνευ σώματος, οὕτως οὐδὲ σῶμα ἄνευ ψυχῆς,
 ἀλλὰ τοῦτο καὶ αἴτιον εἶη τοῦ διαφεύγειν² τοὺς παρὰ τοῖς
 5 Ἑλλησιν ἰατροὺς τὰ πολλὰ νοσήματα, ὅτι τοῦ ὅλου ἀμελοῖεν,
 οὗ δέοι τὴν ἐπιμέλειαν ποιεῖσθαι· οὗ μὴ καλῶς ἔχοντος³ ἀδύ-
 νατον εἶναι τὸ μέρος εὖ ἔχειν³. πάντα γὰρ ἔφη ἐκ τῆς ψυχῆς
 ὠρμηθῆναι καὶ τὰ κακὰ καὶ τὰ ἀγαθὰ τῷ σώματι καὶ παντὶ
 τῷ ἀνθρώπῳ, καὶ ἐκεῖθεν ἐπιρρεῖν⁴ ὡσπερ ἐκ τῆς κεφαλῆς ἐπὶ
 10 τὰ ὄμματα· δεῖν οὖν ἐκεῖνο⁵ καὶ πρῶτον καὶ μάλιστα θερα-
 पेύειν, εἰ μέλλει καὶ τὰ τῆς κεφαλῆς καὶ τὰ τοῦ ἄλλου
 σώματος καλῶς ἔχειν³. θεραπεύεσθαι δὲ τὴν ψυχὴν, ἔφη, —
 ——— ἐπωδαῖς⁶ τισιν, τὰς δ' ἐπωδὰς⁶ ταύτας τοὺς λόγους
 εἶναι τοὺς καλοὺς· ἐκ δὲ τῶν τοιούτων λόγων ἐν ταῖς ψυχαῖς
 15 σωφροσύνην ἐγγίγνεσθαι· ἧς ἐγγενομένης καὶ παρούσης
 ῥᾶδιον ἤδη εἶναι τὴν ὑγίειαν καὶ τῇ κεφαλῇ καὶ τῷ ἄλλῳ
 σώματι πορίζειν. διδάσκων οὖν με τό τε φάρμακον καὶ τὰς
 ἐπωδάς⁶, “Ὅπως,” ἔφη, “τῷ φαρμάκῳ τούτῳ μηδεὶς σε
 20 πείσει⁷ τὴν αὐτοῦ κεφαλὴν θεραπεύειν, ὅς ἂν μὴ τὴν ψυχὴν
 πρῶτον παράσχη⁸ τῇ ἐπωδῇ⁶ ὑπὸ σοῦ θεραπευθῆναι.

1. οὐ δεῖ

man darf nicht

2. διαφεύγει τινά τι

von jemandem wird etwas erfolglos behandelt

3. καλῶς ἔχω = εὖ ἔχω

gesund sein

4. ἐπιρρέω

heranströmen

5. ἐκεῖνο

gemeint ist das Seelische

6. ἡ ἐπωδή

Zauberspruch

7. Ὅπως ... μηδεὶς σε πείσει

Daß dich nur ja niemand überrede ...!

8. παρέχειν

mit Inf. lassen

Augustana-Hochschule

Griechische Sprachprüfung am 27. 10. 1995

Vor seiner Hinrichtung führt Sokrates mit seinen Freunden ein Gespräch über die Unsterblichkeit der Seele. Nach mehreren philosophischen Beweisgängen folgt ein abschließender Mythos, in dem die Unterwelt geschildert wird: ganz tief in der Erde befindet sich der Tartaros, darüber inmitten der Unterweltsflüsse ein See, darüber im Licht die bewohnte Erde. Die Wege der Seelen, so heißt es nun, trennen sich bei ihrer Ankunft im Hades:

Ἐπειδὴν ἀφίκωνται οἱ τετελευτηκότες εἰς τὸν τόπον, οἳ ὁ δαίμων ἕκαστον κομίζει, πρῶτον μὲν διεδικάσαντο¹ οἳ τε καλῶς καὶ ὀσίων βίωσαντες καὶ οἳ μή.

Καὶ οἳ μὲν ἂν δόξωσι μέσως βεβιωκέναι, ἀφικνουῦνται εἰς τὴν
5 λίμνην· καὶ ἐκεῖ οἰκοῦσιν τε καὶ - καθαιρόμενοι τῶν τε ἀδικημάτων διδόντες δίκας - ἀπολύονται, εἴ τις τι ἠδίκησεν, τῶν τε εὐεργεσιῶν τιμὰς φέρονται², κατὰ τὴν ἀξίαν ἕκαστος.

Οἳ δ' ἂν δόξωσι ἀνιάτως ἔχειν³ διὰ τὰ μεγέθη τῶν ἀμαρτημάτων, τούτους ἢ προσήκουσα μοῖρα ῥίπτει εἰς τὸν Τάρταρον, ὅθεν
10 οὔποτε ἐκβαίνουσιν.

Οἳ δὲ δὴ ἂν δόξωσι ὀσίων βιώναι, οὗτοί εἰσιν οἳ τῶνδε τῶν τόπων τῶν ἐν τῇ γῆ ἐλευθερούμενοί τε καὶ ἀπαλλαττόμενοι ὥσπερ δεσμοτηριῶν, ἄνω δὲ εἰς τὴν καθαρὰν οἴκησιν ἀφικνουῦμενοι καὶ ἐπὶ γῆς οἰκίζόμενοι. Τούτων δὲ αὐτῶν οἳ φιλοσοφία ἱκανῶς
15 καθηράμενοι ἄνευ τε σωμάτων ζῶσι τὸ παράπαν⁴ εἰς τὸν ἔπειτα χρόνον, καὶ εἰς οἰκῆσεις ἔτι τούτων⁵ καλλίους ἀφικνουῦνται, ἃς οὔτε ῥάδιον δηλῶσαι οὔτε ὁ χρόνος ἱκανὸς ἐν τῷ παρόντι. Ἄλλὰ τούτων δὴ ἕνεκα, ὦ Σιμμία, χρὴ πᾶν ποιεῖν, ὥστε ἀρετῆς καὶ φρονήσεως ἐν τῷ βίῳ μετασχεῖν· καλὸν γὰρ τὸ ἄθλον καὶ
20 ἢ ἐλπίς μεγάλη.

1. διαδικάζομαι - sich dem Richterspruch unterwerfen (hier präsentisch übersetzen!)

2. τιμὰς φέρομαι m. Gen. - Ehrungen erhalten für, geehrt werden für

3. ἀνιάτως ἔχειν - unheilbar sein

4. τὸ παράπαν - gehört zum folgenden εἰς τὸν ἔπειτα χρόνον

5. τούτων - gemeint sind die "normalen" Wohnstätten im Licht (für die Seelen der Nichtphilosophen)

Griechische Sprachprüfung

Sokrates begegnet dem begabten jungen Athener Charmides, der zögert, ein Politiker zu werden.

Χαρμίδην δὲ τὸν Γλαύκωνος ὀρώ¹ ἀξιόλογον μὲν ἄνδρα
 ὄντα καὶ πολλῶ δυνατώτερον τῶν τὰ πολιτικὰ τότε πρατ-
 τόντων, ὀκνοῦντα δὲ προσιέναι² τῷ δήμῳ καὶ τῶν τῆς πόλεως
 πραγμάτων ἐπιμελεῖσθαι, Εἰπέ μοι, ἔφη¹, ὦ Χαρμίδη, εἴ τις,
 5 ἱκανὸς ὦν τοὺς στεφανίτας ἀγῶνας νικᾶν καὶ διὰ τοῦτο αὐτὸς
 τε τιμᾶσθαι καὶ τὴν πατρίδα ἐν τῇ Ἑλλάδι εὐδοκιμώτεραν
 ποιεῖν, μὴ θέλοι ἀγωνίζεσθαι, ποῖόν τινα τοῦτον νομίζοις ἂν
 τὸν ἄνδρα εἶναι; Δῆλον ὅτι, ἔφη, μαλακὸν τε καὶ δειλόν.
 Εἰ δέ τις, ἔφη¹, δυνατὸς ὦν τῶν τῆς πόλεως πραγμάτων
 10 ἐπιμελόμενος τὴν τε πόλιν αὖξειν καὶ αὐτὸς διὰ τοῦτο
 τιμᾶσθαι, ὀκνοίῃ δὲ τοῦτο πράττειν, οὐκ ἂν εἰκότως δειλὸς
 νομίζοιτο; Ἴσως, ἔφη· ἀτὰρ πρὸς τί με ταῦτ' ἐρωτᾶς; Ὅτι,
 ἔφη¹, οἶμαί σε δυνατὸν ὄντα ὀκνεῖν ἐπιμελεῖσθαι τούτων,
 ὦν ἀνάγκη σοι μετέχειν πολίτη γε ὄντι. Τὴν δὲ ἐμὴν
 15 δύναμιν³, ἔφη ὁ Χαρμίδης, ἐν ποίῳ ἔργῳ καταμαθὼν ταῦτά
 μου καταγιγνώσκεις⁴; Ἐν ταῖς συνουσίαις, ἔφη¹, αἷς σύνει⁵ τοῖς
 τὰ τῆς πόλεως πράττουσι· καὶ γὰρ ὅταν τι ἀνακοινῶνταί σοι,
 ὀρῶ σε καλῶς συμβουλεύοντα, καὶ ὅταν τι ἀμαρτάνωσιν,
 ὀρθῶς ἐπιτιμῶντα. Οὐ ταῦτόν ἐστιν, ἔφη, ὦ Σώκρατες,
 20 ἰδίᾳ τε διαλέγεσθαι καὶ ἐν τῷ πλήθει ἀγωνίζεσθαι.

1. Subjekt ist Sokrates

2. προσιέναι τῷ δήμῳ vor dem Volk als Redner auftreten

3. ἡ δύναμις Fähigkeit

4. καταγιγνώσκειν τινός τι jemandem etwas zum Vorwurf machen

5. σύνει = 2. Sing. von σύνειμι

Augustana-Hochschule

Griechische Sprachprüfung am 18. 7. 1996

Der als "Alleswisser" in ganz Griechenland berühmte Sophist Hippias von Elis führt ein Gespräch mit Sokrates, der an dessen Weisheit natürlich (!) sehr interessiert ist. Doch schon der erste Gedankengang führt zu einem paradoxen Zwischenergebnis und veranlaßt Hippias zum Protest gegen diesen Unsinn. Daraufhin Sokrates kommentiert die aporetische Situation ironisch aus seiner Sicht:

Ὅρᾳς, ὦ Ἰππία, ὅτι ἐγὼ ἀληθῆ λέγω, λέγων ὡς λιπαρῆς¹ εἰμι πρὸς τὰς ἐρωτήσεις² τῶν σοφῶν; Καί κινδυνεύω ἐν μόνον ἔχειν τοῦτο ἀγαθόν. Τῶν γὰρ πραγμάτων, ἧ ἔχει, ἔσφαλμαι³, καὶ οὐκ οἶδ', ὅπη ἐστί.

5 Τεκμήριον δέ μοι τούτου ἰκανόν, ὅτι, ἐπειδὴν συγγένωμαί τω ὑμῶν τῶν εὐδοκιμούντων ἐπὶ σοφία, φαίνομαι οὐδὲν εἰδώς. Οὐδὲν γὰρ μοι⁴ δοκεῖ τῶν αὐτῶν καὶ ὑμῶν, ὡς ἔπος εἰπεῖν. Καίτοι τί μείζον ἀμαθίας τεκμήριον ἢ ἐπειδὴν τις σοφοῖς ἀνδράσι διαφέρεται⁵;

10 Ἐν δὲ τοῦτο θαυμάσιον ἔχω ἀγαθόν, ὃ με σώζει· οὐ γὰρ αἰσχύνομαι μανθάνων, ἀλλὰ πυνθάνομαι καὶ ἐρωτῶ καὶ χάριν πολλὴν ἔχω τῷ ἀποκρινομένῳ, καὶ οὐδένα πώποτε ἀπεστέρησα χάριτος. Οὐ γὰρ πώποτε ἕξαρονος ἐγενόμην μαθὼν τι, ἑμαυτοῦ ποιούμενος⁶ τὸ μάθημα εἶναι ὡς εὔρημα· ἀλλ' ἐγκωμιάζω τὸν διδάξαντά με
15 ὡς σοφὸν ὄντα, ἀποφαινὼν, ἃ ἔμαθον παρ' αὐτοῦ.

Καὶ δὴ καὶ νῦν, ἃ σὺ λέγεις, οὐχ ὁμολογῶ σοι, ἀλλὰ διαφέρομαι⁵ πάνυ σφόδρα· καὶ τοῦτ' εὔ οἶδα, ὅτι δι' ἐμὲ γίγνεται⁷, ὅτι τοιοῦτός εἰμί, οἷόςπερ εἰμί, ἵνα μηδὲν ἑμαυτὸν μείζον εἴπω.⁸ Ἐμοὶ γὰρ φαίνεται, ὦ Ἰππία, πᾶν τούναντίον ἢ ὃ

20 σὺ λέγεις ...

1. λιπαρῆς - beharrlich, zäh (klebrig)

2. ἡ ἐρώτησις - Befragung

3. σφάλλομαί τινας - über etwas nicht Bescheid wissen

4. ... μοι δοκεῖ τῶν αὐτῶν καὶ ὑμῶν - ... bin ich derselben Ansicht wie ihr

5. διαφέρομαί τινα - nicht übereinstimmen mit jmd., anderer Ansicht sein als jmd.

6. ἑμαυτοῦ ποιούμενος ... εἶναι - indem ich so tat, als sei mein eigener Besitz ...

7. ὅτι δι' ἐμὲ γίγνεται - daß ich daran schuld bin

8. μηδὲν μείζον λέγειν τινα - nicht noch Gravierenderes von jmd. sagen [positiv oder negativ]

Sokrates unterhält sich mit Ion, einem berühmten Rhapsoden, über die göttliche Macht der Dichtkunst.

ΣΩ. Θεία ἐστὶ δύναμις, ἣ σε κινεῖ, ὥσπερ ἐν τῇ λίθῳ, ἣν Εὐριπίδης Μαγνητὶν ὠνόμασεν. καὶ γὰρ αὕτη ἡ λίθος οὐ μόνον αὐτοὺς τοὺς δακτυλίουσ¹ ἄγει² τοὺς σιδηροῦς, ἀλλὰ καὶ δύναμιν ἐντίθησι τοῖς δακτυλίοις¹, ὥστ' αὐτὸ δύνασθαι ταῦτο τοῦτο ποιεῖν, ὅπερ ἡ λίθος, ἄλλους ἄγειν δακτυλίουσ¹. πᾶσι δὲ τούτοις ἐξ ἐκείνης τῆς λίθου ἡ δύναμις ἀνήρηται³. οὕτω δὲ καὶ ἡ Μοῦσα ἐνθέουσ⁴ ποιεῖ. πάντες γὰρ οἱ ποιηταὶ οἱ ἀγαθοὶ οὐκ ἐκ τέχνης, ἀλλ' ἐνθεοὶ⁴ ὄντες τὰ καλὰ λέγουσι ποιήματα.

ἼΩΝ. Ναὶ μὰ τὸν Δία.

ΣΩ. Οὐκοῦν καὶ ὑμεῖς οἱ ραψωδοὶ τὰ τῶν ποιητῶν ἐρμηνεύετε ἐνθουσιάζοντες;

ἼΩΝ. Καὶ τοῦτο ἀληθὲς λέγεις. ὅταν γὰρ ἐλεεινόν τι λέγω, δακρύων ἐμπίμπλανταί μου οἱ ὀφθαλμοί, ὅταν δὲ φοβερὸν ἢ δεινόν, ὀρθαὶ αἰ τρίχες ἴστανται ὑπὸ φόβου.

ΣΩ. Οἴσθα οὖν, ὅτι καὶ τῶν θεατῶν⁵ τοὺς πολλοὺς ταῦτα ταῦτα ὑμεῖς οἱ ραψωδοὶ ἐργάζεσθε⁶;

ἼΩΝ. Καὶ μάλα καλῶς οἶδα. ὁρῶ γὰρ ἐκάστοτε αὐτοὺς κλαίοντάς τε καὶ δεινὸν ἐμβλέποντας καὶ συνθαμβοῦντας⁷ τοῖς λεγομένοις.

ΣΩ. Οἴσθα οὖν, ὅτι οὗτος ὁ θεατῆς⁵ ἐστὶν ὁ ἔσχατος τῶν δακτυλίων¹, ὃν ἐγὼ ἔλεγον ἀπ' ἀλλήλων τὴν δύναμιν λαμβάνειν; ὁ δὲ μέσος σὺ ὁ ραψωδός, ὁ δὲ πρῶτος αὐτὸς ὁ ποιητής. ὁ δὲ θεὸς διὰ πάντων τούτων ἔλκει² τὴν ψυχὴν τῶν ἀνθρώπων.

-
1. ὁ δακτύλιος Fingerring, Ring
 2. ἄγω = ἔλκω bewegen, anziehen
 3. ἀνήρηται ἐκ τινος von etwas abhängig sein
 4. ἐνθεος gottbegeistert
 5. ὁ θεατῆς Zuschauer, Zuhörer
 6. ἐργάζομαι τινά τι bei jemandem etwas bewirken
 7. συνθαμβέω τινί mitergriffen sein über etwas

Augustana-Hochschule

Griechische Sprachprüfung am 20. 2. 1997

Der Bauer Demodokos ist um die richtige Erziehung seines Sohnes Theages besorgt, weil dieser zu den Sophisten gehen will, um Politiker zu werden. In einem ersten Gesprächsgang zeigt Sokrates Theages, daß es zu diesem Zweck genügt, mit irgendeinem der als καλοὶ κάγαθοί geltenden Bürger zu verkehren. Das bringt Theages auf eine Idee:

ΘΕ. Τὶ οὖν, ὦ Σώκρατες; οὐ καὶ σὺ τῶν καλῶν κάγαθῶν εἶ ἀνδρῶν; Εἰ γὰρ σὺ μοι ἐθέλοις συνεῖναι, ἐξαρχεῖ καὶ οὐδένα ἄλλον ζητῶ.

ΣΩ. Τί τοῦτο λέγεις, Θεάγες;

5 ΔΗ. ᾤω Σώκρατες, οὐ μέντοι κακῶς λέγει, καὶ ἅμα μὲν ἐμοὶ χαριῆ· ἐγὼ γὰρ οὐκ ἔσθ' ὅτι¹ τούτου μείζον ἂν ἔρμαιον ἠγησαίμην, ἢ εἰ οὗτός τε ἀρέσκοιτο² τῇ σῆ συνουσίᾳ καὶ σὺ ἐθέλοις τούτῳ συνεῖναι· καί με πολλῶν καὶ φοβερῶν ἀπαλλάξετε φόβων.

10 ΣΩ. ᾤω Δημόδοκε, τὸ μὲν ἐσπουδακέναι σε οὐ θαυμάζω, εἴπερ οἶει ὑπ' ἐμοῦ μάλιστ' ἂν τοῦτον ὠφελῆθῆναι. Οὐ γὰρ οἶδα, ὑπὲρ ὅτου ἂν τις νοῦν ἔχων μᾶλλον σπουδάζοι ἢ ὑπὲρ ὑοῦ αὐτοῦ, ὅπως ὡς βέλτιστος ἔσται.

15 Ὅποθεν δὲ ἔδοξέν σοι τοῦτο, ὡς ἐγὼ ἂν μᾶλλον τὸν σὸν ὑὸν οἷός τ' εἶην ὠφελῆσαι πρὸς τὸ πολίτην ἀγαθὸν γενέσθαι ἢ σὺ αὐτός, τοῦτο πάνυ θαυμάζω. Οὐδὲν γὰρ τούτων ἐπίσταμαι τῶν μακαριῶν τε καὶ καλῶν μαθημάτων· ἀλλὰ καὶ λέγω δήπου αἰεὶ, ὅτι ἐγὼ τυγχάνω ὡς ἔπος εἰπεῖν οὐδὲν ἐπιστάμενος πλὴν γε σμικροῦ τινος μαθήματος, τῶν ἐρωτικῶν³. Τοῦτο μὲντοι τὸ μάθημα προσποιούμαι⁴ δεινὸς εἶναι παρ' ἕκαστον καὶ τῶν προγεγονότων ἀνθρώπων καὶ τῶν νῦν.

1. οὐκ ἔσθ' ὅτι - auf keinen Fall irgendetwas

2. ἀρέσκομαι m. Dat. - Gefallen finden an

3. τὰ ἐρωτικά - das, was zur Liebe gehört; die Liebesdinge

4. προσποιεῖσθαι m. Inf. - den Anspruch erheben ...

Sokrates berichtet von einer Diskussion mit dem Sophisten Thrasymachos:

In einem Gespräch über das Wesen der Gerechtigkeit warf der Sophist Thrasymachos Sokrates vor, er wolle, statt andere zu lehren, immer nur von anderen lernen und sei dafür noch nicht einmal dankbar. Sokrates erwidert:

5 "Ὅτι μὲν, ἦν δ' ἐγώ,¹ μαυθάνω παρὰ τῶν ἄλλων, ἀληθῆ εἶπες, ὦ Θρασύμαχε, ὅτι δὲ οὐ με φῆς χάριν ἐκτίνειν,³ ψεύδη· ἐκτίνω³ γὰρ, ὅσην δύναμαι. δύναμαι δὲ ἐπαινεῖν μόνον· χρήματα γὰρ οὐκ ἔχω. ὡς δὲ προθύμως τοῦτο δρῶ, εἴαν τις μοι δοκῆ εὖ λέγειν, εὖ εἴσῃ ἀντίκα δὴ μάλα, ἐπειδὰν ἀποκρίνη· οἶμαι γὰρ σε εὖ ἐρεῖν.

"Ἄκουε δὴ, ἦ δ' ὄς.² φημί γὰρ ἐγὼ εἶναι τὸ δίκαιον οὐκ ἄλλο τι ἢ τὸ τοῦ κρείττονος συμφέρον.⁴—ἀλλὰ τί οὐκ ἐπαινεῖς; ἀλλ' οὐκ ἐθελήσεις.

10 "Ἐὰν μάθω γε πρῶτον, ἔφη¹, τί λέγεις· νῦν γὰρ οὐπω οἶδα. τὸ τοῦ κρείττονος φῆς συμφέρον⁴ δίκαιον εἶναι. καὶ τοῦτο,⁵ ὦ Θρασύμαχε, τί ποτε λέγεις;

Εἴτ' οὐκ οἶσθ', ἔφη², ὅτι τῶν πόλεων αἱ μὲν τυραννοῦνται, αἱ δὲ δημοκρατοῦνται, αἱ δὲ ἀριστοκρατοῦνται;

15 Πῶς γὰρ οὐ;

Οὐκοῦν τοῦτο κρατεῖ ἐν ἐκάστη πόλει, τὸ ἄρχον;⁶

Πάνυ γε.

20 Τίθεται δέ γε τοὺς νόμους ἐκάστη ἢ ἀρχή⁶ πρὸς τὸ αὐτῆ συμφέρον,⁴ δημοκρατία μὲν δημοκρατικούς, τυραννὶς δὲ τυραννικούς, καὶ αἱ ἄλλαι οὕτως· θέμεναι⁷ δὲ ἀπέφηναν τοῦτο δίκαιον τοῖς ἀρχομένοις εἶναι, τὸ σφίσι συμφέρον,⁴ καὶ τὸν τούτου ἐκβαίνοντα⁸ κολάζουσιν ὡς παρανομοῦντά τε καὶ ἀδικοῦντα.

1. Sokrates

2. Thrasymachos

3. χάριν ἐκτίνειν Dank abstatten

4. τὸ συμφέρον der Vorteil, das Vorteilhafte

5. τοῦτο damit

6. τὸ ἄρχον das Regierende

ἢ ἀρχή die Regierung

7. θέμεναι mit dieser Gesetzgebung

8. ἐκβαίνω τινός von etwas abweichen

Augustana-Hochschule

Griechische Sprachprüfung am 24. 10. 1997

Am Tage seines Todes führt Sokrates letzte Gespräche mit seinen Freunden, zu denen auch Simmias gehört, über die Unsterblichkeit der Seele. Zur Überraschung der Freunde bleibt Sokrates völlig ruhig, denn er betrachtet den Tod lediglich als Trennung von Körper und Seele. Da der Körper mit seinen Bedürfnissen aber ohnehin hinderlich ist bei der Erkenntnis des Wahren, bietet der Tod entscheidende neue Chancen:

Σω. Εἰ γὰρ μὴ οἷόν τέ ἐστιν μετὰ τοῦ σώματος μηδὲν καθαρῶς γινῶναι, ἢ οὐδαμοῦ ἔξεστιν κτήσασθαι τὸ εἰδέναι ἢ τελευτήσαντα¹. Τότε γὰρ αὐτὴ καθ' αὐτήν ἢ ψυχὴ ἐστὶ χωρὶς τοῦ σώματος, πρότερον δ' οὐ. Καὶ ἐν ᾧ ἂν ζῶμεν, οὕτως - ὡς ἔοικεν - ἐγγυτάτω² ἐσόμεθα τοῦ εἰδέναι, ἐὰν ὅτι³ μάλιστα μηδὲν³ ὀμιλῶμεν τῷ σώματι μηδὲ κοινωνῶμεν, ἀλλὰ καθαρεύομεν ἀπ' αὐτοῦ, ἕως ἄν ὁ θεὸς αὐτὸς ἀπολύσῃ ἡμᾶς.

Τοιαῦτα⁴ οἶμαι, ᾧ Σιμμία, ἀναγκαῖον εἶναι πρὸς ἀλλήλους λέγειν⁴ πάντας τοὺς ὀρθῶς φιλομαθεῖς. Ἦ οὐ δοκεῖ σοι οὕτως;

Σι. Παντός γε μᾶλλον, ᾧ Σώκρατες.

Σω. Οὐκοῦν εἰ ταῦτα ἀληθῆ, ᾧ ἐταῖρε, πολλὴ ἐλπίς ἐστὶν ἀφικομένῳ τινί, οἷ ἐγὼ πορεύομαι, ἐκεῖ ἱκανῶς - εἴπερ που ἄλλοθι - κτήσασθαι τοῦτο, οὐ ἔνεκα ἢ πολλῆ πραγματεία ἡμῖν ἐν τῷ παρελθόντι βίῳ γέγονεν;

Σι. Πάνυ μὲν οὖν.

Σω. Ἐρ' οὐ τοῦτο δὴ ἐν τῷ ἔμπροσθεν λόγῳ ἡμῶν θάνατος ὀνομάζεται, "λύσις καὶ χωρισμὸς ψυχῆς ἀπὸ σώματος";

Σι. Παντάπασί γε.

Σω. Λύειν δέ γε αὐτήν, ὡς φαμεν, προθυμοῦνται ἀεὶ μάλιστα καὶ μόνοι οἱ φιλοσοφοῦντες ὀρθῶς, καὶ τὸ μελέτημα αὐτὸ τοῦτό ἐστιν τῶν φιλοσόφων, "λύσις καὶ χωρισμὸς ψυχῆς ἀπὸ σώματος". ἢ οὐ;

Σι. Φαίνεται.

Σω. Τῷ ὄντι ἄρα, ᾧ Σιμμία, οἱ ὀρθῶς φιλοσοφοῦντες ἀποθνήσκουσιν μελετῶσι, καὶ τὸ τεθνάναι ἤκιστα αὐτοῖς φοβερὸν.

1. τελευτήσαντα - im Tod

2. ἐγγυτάτω ἔσεσθαι τινος - einer Sache am nächsten kommen

3. ὅτι μάλιστα μηδὲν - möglichst überhaupt nicht

4. τοιαῦτα - ist abhängig von λέγειν

Augustana-Hochschule

Griechische Sprachprüfung am 19. 2. 1998

Der schöne Alkibiades will, älter geworden, in die Politik gehen. In einem Gespräch mit Sokrates muß er jedoch feststellen, daß er weder über die Stadt noch über sich selbst wirklich weiß, was er zu wissen glaubt. Das Wesentliche am Menschen, so ergibt sich jetzt, ist nicht sein Leib, sondern die mit dem Göttlichen verbundene menschliche Seele. Was aber bedeutet diese Erkenntnis für die Politik und für den Politiker?

- ΣΩ. Οὐκ ἄρα τείχων οὐδὲ τριήρων οὐδὲ νεωρίων¹ δέονται αἱ πόλεις,
ὧ Ἰαλκιβιάδῃ, εἰ μέλλουσιν εὐδαιμονήσειν, οὐδὲ πλήθους οὐδὲ
μεγέθους ἄνευ ἀρετῆς.
- ΑΛ. Οὐ μέντοι.
- ΣΩ. Εἰ δὴ μέλλεις τὰ τῆς πόλεως πράξειν ὀρθῶς καὶ καλῶς, ἀρετῆς
σοι μεταδοτέον ἐστὶ τοῖς πολίταις.
- ΑΛ. Πῶς γὰρ οὐ;
- ΣΩ. Δύναιτό δ' ἂν τις μεταδιδόναι, δὴ μὴ ἔχει;
- ΑΛ. Καὶ πῶς;
- ΣΩ. Αὐτῷ ἄρα σοὶ πρῶτον κτητέον ἐστὶν ἀρετὴν, καὶ ἄλλω, ὅς μέλλει
μὴ ἰδίᾳ μόνον αὐτοῦ τε καὶ τῶν αὐτοῦ ἄρξειν καὶ ἐπιμελήσεσθαι,
ἀλλὰ πόλεως καὶ τῶν τῆς πόλεως.
- ΑΛ. Ἀληθῆ λέγεις.
- ΣΩ. Οὐκ ἄρα ἐξουσίαν σοὶ οὐδ' ἀρχὴν² παρασκευαστέον ἐστὶ σεαυτῷ
οὐδὲ τῇ πόλει, ἀλλὰ δικαιοσύνην καὶ σωφροσύνην.
- ΑΛ. Φαίνεται.
- ΣΩ. Δικαίως μὲν γὰρ πράττοντες καὶ σωφρόνως σύ τε καὶ ἡ πόλις
θεοφιλῶς πράξετε.
- ΑΛ. Εἰκός γε.
- ΣΩ. Καὶ ὅπερ ἐν τοῖς πρόσθεν ἐλέγομεν, εἰς τὸ θεῖον καὶ λαμπρὸν³
ὀρθῶντες πράξετε.
- ΑΛ. Φαίνεται.
- ΣΩ. Ἀλλὰ μὴν ἐνθαῦθά γε βλέποντες ὑμᾶς τε αὐτοὺς καὶ τὰ ὑμέτερα
ἀγαθὰ κατόψεσθε καὶ γνώσεσθε.
- ΑΛ. Ναί.
- ΣΩ. Οὐκοῦν ὀρθῶς τε καὶ εὖ πράξετε;
- ΑΛ. Ναί.
- ΣΩ. Ἀλλὰ μὴν οὕτω γε πράττοντας ὑμᾶς ἐθέλω ἐγγυήσασθαι ἢ μὴν⁴
εὐδαιμονήσειν. Οὐκ ἄρα τυράννιδα χρή, ὧ ἄριστε Ἰαλκιβιάδῃ,
παρασκευάζεσθαι τινα οὐθ' αὐτῷ οὔτε τῇ πόλει, ἀλλ' ἀρετὴν.

1. τὰ νεώρια - (Schiffs-) Werften

2. ἀρχή - hier: Gewalt

3. Vgl. die Einleitung! Gemeint ist das Göttliche in der Seele als Zentrum des Menschen.

4. ἢ μὴν - wirklich

Griechische Sprachprüfung am 23. 7. 1998

Der Tag, an dem Sokrates den Schierlingsbecher trinken soll, ist gekommen. In einem letzten Gespräch versucht er, seine Freunde von der Unsterblichkeit der Seele zu überzeugen. Im Anschluß daran will nun Kriton, wie weiter berichtet wird, ein paar "praktische" Dinge regeln:

Ταῦτα δὴ εἰπόντος αὐτοῦ ὁ Κρίτων "Εἶεν," ἔφη, " ὦ Σώκρατες· τί δὲ τούτοις ἢ ἐμοὶ ἐπιστέλλεις ἢ περὶ τῶν παίδων ἢ περὶ ἄλλου του, ὃ τι ἂν σοι ποιοῦντες¹ ἡμεῖς ἐν χάριτι² μάλιστα ποιοῖμεν; "

5 " Ἄπερ αἰεὶ λέγω," ἔφη, " ὦ Κρίτων, οὐδέν καινότερον³. ὅτι⁴ ὑμῶν αὐτῶν ἐπιμελούμενοι ὑμεῖς καὶ ἐμοὶ καὶ τοῖς ἐμοῖς⁵ καὶ ὑμῖν αὐτοῖς ἐν χάριτι ποιήσετε, ἅττ' ἂν ποιῆτε."

"Ταῦτα μὲν τοίνυν προθυμησόμεθα", ἔφη, "οὕτω ποιεῖν· θάπτωμεν δέ σε τίνα τρόπον;"

10 " Ὅπως ἂν," ἔφη, "βούλησθε, ἐάνπερ γε λάβητέ με καὶ μὴ ἐκφύγω ὑμᾶς." Γελάσας δὲ ἅμα ἡσυχῆ⁶ καὶ πρὸς ἡμᾶς ἀποβλέψας εἶπεν· "Οὐ πείθω, ὦ ἄνδρες, Κρίτωνα, ὡς ἐγὼ εἶμι οὗτος Σωκράτης ὁ νυνὶ διαλεγόμενος καὶ διατάττων⁷ ἕκαστον τῶν λεγομένων, ἀλλ' οἶεταί με ἐκείνον εἶναι, ὃν ὄψεται ὀλίγον ὕστερον νεκρὸν, καὶ ἐρωτᾷ δὴ, πῶς θάπτῃ. "Ὅτι δὲ ἐγὼ πάλαι⁸ πολὺν λόγον πεποίημαι, ὡς, ἐπειδὴν πῶς
15 τὸ φάρμακον, οὐκέτι ὑμῖν παραμενῶ, ταῦτά⁹ μοι δοκῶ αὐτῷ ἄλλως λέγειν, παραμυθούμενος ἅμα μὲν ὑμᾶς, ἅμα δὲ ἐμαυτόν. Ἄλλὰ θαρρεῖν σε χρῆ, ὦ ἄριστε Κρίτων, καὶ φάναι τοῦτον σῶμα θάπτειν, καὶ θάπτειν οὕτως, ὅπως ἂν σοι φίλον ἦ καὶ μάλιστα ἡγῆ νόμιμον εἶναι."

1. ὃ τι ... ποιοῦντες - womit (wörtlich?)

2. ἐν χάριτι ποιεῖν τινί - jemandem einen Gefallen tun

3. καινότερον - Neues (Komparativ wird nicht übersetzt!)

4. ὅτι - nämlich daß

5. τὰ ἐμά - meine Sache

6. ἡσυχῆ - gelassen

7. διατάττω - gliedern, ordnen

8. πάλαι - vorhin, längst

9. ταῦτά - faßt den vorangehenden ὅτι - Satz zusammen

Griechische Sprachprüfung

Nachdem Sokrates zum Tode verurteilt ist, wendet er sich mit folgenden Abschiedsworten an die Richter:

Ἄλλὰ καὶ ὑμᾶς χρή, ὦ ἄνδρες δικασταί, εὐέλπιδας εἶναι
 πρὸς τὸν θάνατον, καὶ ἔν τι τοῦτο διανοεῖσθαι ἀληθές, ὅτι
 οὐκ ἔστιν ἀνδρὶ ἀγαθῷ κακὸν οὐδὲν οὔτε ζῶντι οὔτε
 τελευτήσαντι, οὐδὲ ἀμελεῖται ὑπὸ θεῶν τὰ τούτου πρά-
 5 γματα· οὐδὲ τὰ ἐμὰ νῦν ἀπὸ τοῦ αὐτομάτου γέγονεν, ἀλλὰ
 μοι δῆλόν ἐστι τοῦτο, ὅτι ἤδη τεθνάναι καὶ ἀπηλλάχθαι¹
 πραγμάτων βέλτιον ἦν μοι. διὰ τοῦτο καὶ ἐμὲ οὐδαμοῦ
 ἀπέτρεψεν τὸ σημεῖον, καὶ ἔγωγε τοῖς καταψηφισαμένοις
 μου καὶ τοῖς κατηγοροῖς οὐ πάνυ χαλεπαίνω. καίτοι οὐ
 10 ταύτῃ τῇ διανοίᾳ κατεψηφίζοντό μου καὶ κατηγοροῦν, ἀλλ'
 οἰόμενοι βλάπτειν· τοῦτο αὐτοῖς ἄξιον μέμφεσθαι. τοσόνδε
 μέντοι αὐτῶν δέομαι· τοὺς υἱεῖς² μου, ἐπειδὴν ἠβήσωσι,
 τιμωρήσασθε³, ὦ ἄνδρες, ταῦτα ταῦτα λυπούντες⁴, ἅπερ ἐγὼ
 ὑμᾶς ἐλύπουν⁴, ἐὰν ὑμῖν δοκῶσιν ἢ χρημάτων ἢ ἄλλου του
 15 πρότερον ἐπιμελεῖσθαι ἢ ἀρετῆς, καὶ ἐὰν δοκῶσί τι εἶναι
 μηδὲν ὄντες, ὀνειδίζετε αὐτοῖς ὥσπερ ἐγὼ ὑμῖν, ὅτι οὐκ
 ἐπιμελοῦνται, ὧν δεῖ, καὶ οἶονταί τι εἶναι ὄντες οὐδενὸς
 ἄξιοι. καὶ ἐὰν ταῦτα ποιῆτε, δίκαια πεπονθῶς ἐγὼ ἔσομαι
 ὑφ' ὑμῶν αὐτός τε καὶ οἱ υἱεῖς. ἀλλὰ γὰρ ἤδη ὦρα ἀπιέναι,
 20 ἐμοὶ μὲν ἀποθανουμένῳ, ὑμῖν δὲ βιωσομένοις· ὁπότεροι δὲ
 ἡμῶν ἔρχονται ἐπὶ ἄμεινον πράγμα, ἄδηλον παντὶ πλὴν ἢ
 τῷ θεῷ.

1. ἀπαλλάττομαι πραγμάτων von Mühen befreit werden

2. τοὺς υἱεῖς = τοὺς υἱούς

3. τιμωρέομαι τινα jemanden züchtigen

4. λυτέω τινά τι jemanden einen Schmerz zufügen

Griechische Sprachprüfung am 18. 2. 1999

Bei einem Gastmahl wird der angetrunkene Alkibiades aufgefordert, eine Lobrede auf den neben ihm sitzenden Sokrates zu halten. Um Sokrates' Wesen zu beschreiben, greift er zu Vergleichen, die zunächst lächerlich wirken mögen, aber einen ernsten Sinn haben:

Σωκράτη δ' ἐγὼ ἐπαινεῖν, ὧ ἄνδρες, οὕτως ἐπιχειρήσω,
δι' εἰκόνων. Οὗτος μὲν οὖν ἴσως οἰήσεται, ἐπὶ τὰ γελοιώτερα¹
ἔσται δ' ἡ εἰκὼν τοῦ ἀληθοῦς ἔνεκα, οὐ τοῦ γελοίου.

5 Φημί γὰρ δὴ ὁμοιώτατον αὐτὸν εἶναι τοῖς σιληνοῖς² τούτοις τοῖς
ἐν τοῖς ἐρμογλυφείοις καθημένοις, οὔστινας ἐργάζονται οἱ
δημιουργοὶ σύριγγας ἢ αὐλοὺς ἔχοντας, οἱ διχάδε διοιχθέντες³
φαίνονται ἔνδοθεν ἀγάλματα ἔχοντες θεῶν. Καὶ φημί αὖ εἰκέναι
αὐτὸν τῷ σατύρῳ² τῷ Μαρσύᾳ².

10 "Ὅτι μὲν οὖν τό γε εἶδος ὅμοιος εἶ τούτοις, ὧ Σώκρατες, οὐδ'
αὐτὸς ἂν που ἀμφισβητήσῃς· ὥς δὲ καὶ τᾶλλα εἰκας, μετὰ
τοῦτο ἄκουε.

15 Ὑβριστῆς εἶ· ἢ οὐ; ἔάν γὰρ μὴ ὁμολογῆς, μάρτυρας παρέξομαι.
ἄλλ' οὐκ αὐλητῆς; πολὺ γε θαυμασιώτερος ἐκεῖνου⁴. Ὁ μὲν⁴ γε
δι' ὀργάνων⁵ ἐκῆλει τοὺς ἀνθρώπους τῇ ἀπὸ τοῦ στόματος δυνάμει,
σὺ δ' ἐκεῖνου τοσοῦτον μόνον διαφέρεις, ὅτι ἄνευ ὀργάνων ψιλοῖς
λόγοις ταῦτόν τοῦτο ποιεῖς. Ἡμεῖς γοῦν ὅταν μὲν του ἄλλου
ἀκούωμεν, οὐδὲν μέλει ὡς ἔπος εἴπειν οὐδενί. Ἐπειδὴν δὲ σοῦ
τις ἀκούῃ ἢ τῶν σῶν λόγων, ἔάντε γυνὴ ἀκούῃ ἔάντε ἀνὴρ ἔάντε
μειράκιον, ἐκπεπληγμένοι ἐσμὲν καὶ κατεχόμεθα⁶.

1. ἐπὶ τὰ γελοιώτερα - hier: um ihn lächerlich zu machen

2. Silene bzw. Satyrn sind bocksfüßige, eselsohrige, plattnasige Wesen, die oft dargestellt wurden und für ihre Aufdringlichkeit sowie für ihr Flötenspiel bekannt waren - besonders Marsyas.

3. διοίγνυμι - öffnen

4. ... ἐκεῖνου. Ὁ μὲν ... (Der seinerseits...) - Gemeint ist jeweils Marsyas.

5. τὸ ὄργανον - hier: Instrument

6. κατέχομαι - in (deiner) Gewalt sein, in (deinem) Bann sein

Sokrates trifft die beiden Freunde Menexenos und Lysis. So schön ihre Freundschaft auch ist – wissen sie, was Freundschaft ausmacht? Darüber spricht Sokrates mit Menexenos:

Σω. Τυχάνω ἐκ παιδὸς ἐπιθυμῶν κτήματός του, ὡσπερ ἄλλος ἄλλου. ὁ μὲν γάρ τις ἵππους ἐπιθυμεῖ κτᾶσθαι, ὁ δὲ κύνας, ὁ δὲ χρυσίον, ὁ δὲ τιμάς· ἐγὼ δὲ πρὸς μὲν ταῦτα πράως ἔχω¹, πρὸς δὲ τὴν τῶν φίλων κτῆσιν πάνυ ἐρωτικῶς, καὶ βουλοίμην ἂν μοι φίλον ἀγαθὸν γενέσθαι μᾶλλον ἢ τὸν ἄριστον ἵππον τε καὶ κύνα. ὑμᾶς οὖν ὀρῶν, σέ τε καὶ Λύσιν, ἐκπέπληγμαι² καὶ εὐδαιμονίζω, ὅτι οὕτω νέοι ὄντες οἷοι τ' ἐστὲ τοῦτο τὸ κτῆμα ταχὺ καὶ ῥαδίως κτᾶσθαι, καὶ σύ τε τοῦτον οὕτω φίλον ἐκτήσω ταχύ τε καὶ σφόδρα, καὶ αὖ οὗτος σέ· ἐγὼ δὲ οὕτω πόρρω εἰμὶ τοῦ κτήματος, ὥστε οὐδ' ὄντινα τρόπον γίγνεται φίλος ἕτερος ἑτέρου οἶδα, ἀλλὰ ταῦτα δὴ αὐτά σε βούλομαι ἐρέσθαι ἅτε ἔμπειρον ὄντα.

Καί μοι εἶπέ· ἐπειδάν τις τινα φιλῆ, πότερος ποτέρου φίλος γίγνεται, ὁ φιλῶν τοῦ φιλουμένου ἢ ὁ φιλούμενος τοῦ φιλοῦντος· ἢ οὐδὲν διαφέρει;

Μεν. Οὐδέν ἔμοιγε δοκεῖ διαφέρειν.

Σω. Πῶς λέγεις; ἀμφότεροι ἄρα ἀλλήλων φίλοι γίνονται, εἴαν μόνος ὁ ἕτερος τὸν ἕτερον φιλῆ;

Μεν. Ἐμοιγε δοκεῖ.

Σω. Τί δέ; οὐκ ἔστιν³ φιλοῦντα μὴ ἀντιφιλεῖσθαι ὑπὸ τούτου, ὃν ἂν φιλῆ;

Μεν. Ἐστιν³.

Σω. Τί δέ; ἄρα ἔστιν³ καὶ μισεῖσθαι φιλοῦντα;

Μεν. Ἐστιν³.

1. πράως ἔχειν πρὸς τι gleichgültig sein gegenüber etwas

2. ἐκκλήττομαι erstaunt werden

3. ἔστιν es ist möglich

Griechische Sprachprüfung am 29. 10. 1999

Mit Nachdruck hat Sokrates den Thesen des Sophisten Kallikles widersprochen: weder gilt das "Recht des Stärkeren" noch ist "Unrecht tun besser als Unrecht leiden". Denn es wird gesagt, die Seele eines Menschen müsse vor einem Gericht in der Unterwelt Rechenschaft ablegen über ihr Leben und für alles Unrecht büßen:

"Ακουε δὴ μάλα καλοῦ λόγου, ὃν σὺ μὲν ἠγήση μῦθον, ὡς ἐγὼ οἶμαι, ἐγὼ δὲ λόγον· ὡς ἀληθῆ γὰρ ὄντα σοι λέξω, ἃ μέλλω λέγειν.

5 "Ὡσπερ γὰρ Ὅμηρος λέγει, διενείμαντο τὴν ἀρχὴν¹ ὁ Ζεὺς καὶ ὁ Ποσειδῶν καὶ ὁ Πλούτων, ἐπειδὴ παρὰ τοῦ πατρὸς² παρέλαβον. Ἦν οὖν νόμος ὁδε περὶ ἀνθρώπων ἐπὶ Κρόνου² - καὶ αἰεὶ καὶ νῦν ἔτι ἔστιν ἐν θεοῖς - τῶν ἀνθρώπων τὸν μὲν δικαίως τὸν βίον διελθόντα καὶ ὀσίως, ἐπειδὴν τελευτήσῃ, εἰς μακάρων νήσους ἀπιόντα οἰκεῖν ἐν πάσῃ εὐδαιμονίᾳ ἐκτὸς κακῶν, τὸν δὲ ἀδίκως
10 καὶ ἀθέως³ εἰς τὸ τῆς τίσεως τε καὶ δίκης δεσμοτήριον, ὃ δὴ Τάρταρον καλοῦσιν, ἰέναι.

Ἐγὼ μὲν οὖν, ὦ Καλλίκλεις, ὑπὸ τε τούτου τοῦ λόγου πέπεισμαι καὶ σκοπῶ, ὅπως ἀποφανοῦμαι τῷ κριτῇ ὡς ὑγιεστάτην τὴν ψυχὴν· χαίρειν οὖν ἐάσας⁴ τὰς τιμὰς τὰς τῶν
15 πολλῶν ἀνθρώπων καὶ τὴν ἀλήθειαν ἀσκῶν πειράσομαι τῷ ὄντι ὡς βέλτιστος ὢν καὶ ζῆν καὶ, ἐπειδὴν ἀποθνήσκω, ἀποθνήσκειν. Παρακαλῶ δὲ καὶ τοὺς ἄλλους πάντας ἀνθρώπους, καθ' ὅσον δύναμαι, καὶ δὴ καὶ σὲ ἀντιπαρακαλῶ ἐπὶ τούτῳ τὸν βίον καὶ τὸν ἀγῶνα τούτου.

1. ἡ ἀρχή - hier: die Herrschaft
2. Kronos aus dem Geschlecht der Titanen ist der Vater von Zeus, Poseidon und Pluton (= Hades)
3. ἀδίκως καὶ ἀθέως - ergänze: <τὸν βίον διελθόντα>
4. χαίρειν ἔαν mit Akk. - verzichten auf

Sokrates erzählt, wie der junge Hippokrates ganz früh am Morgen an sein Bett getreten sei, um ihm mitzuteilen, daß der berühmte Sophist Protagoras nach Athen gekommen sei.-Der Text setzt ein mit dem Bericht des Hippokrates über den gestrigen Abend:

“ἐπειδὴ δὲ δεδειπνηκότες ἦμεν
καὶ ἐμέλλομεν ἀναπαύεσθαι, τότε μοι ἀδελφὸς λέγει, ὅτι
ἦκει Πρωταγόρας. καὶ ἔτι μὲν ἐνεχείρησα εὐθὺς παρὰ σέ
λέναι, ἔπειτά μοι λίαν πόρρω ἔδοξε τῶν νυκτῶν¹ εἶναι· ἐπειδὴ
5 δὲ τάχιστα με ἐκ τοῦ κόπου ὁ ὕπνος ἀνῆκεν, εὐθὺς ἀναστὰς
οὕτω δεῦρο ἐπορευόμην.” Καὶ ἐγὼ γιγνώσκων αὐτοῦ τὴν
ἀνδρείαν καὶ τὴν πτοίησιν, “Τί οὖν σοι,” ἦν δ’ ἐγώ,
“τοῦτο; μῶν² τί σε ἀδικεῖ Πρωταγόρας;” Καὶ ὅς γελάσας,
“Νῆ τοὺς θεούς,” ἔφη, “ὦ Σώκρατες, ὅτι γε μόνος ἐστὶ
10 σοφός, ἐμὲ δὲ οὐ ποιεῖ.” “Ἄλλὰ ναὶ μὰ Δία,” ἔφην ἐγώ,
“ἂν³ αὐτῷ διδῶς ἀργύριον καὶ πείθης ἐκείνον, ποιήσει καὶ
σὲ σοφόν.” “Εἰ γάρ,” ἦ δ’ ὅς, “ὦ Ζεῦ καὶ θεοί, ἐν
τούτῳ εἶη⁴ ὡς⁵ οὕτ’ ἂν τῶν ἐμῶν ἐπιλίπομι⁶ οὐδὲν οὔτε τῶν
φίλων· ἀλλ’ αὐτὰ ταῦτα⁷ καὶ νῦν ἦκω παρὰ σέ, ἵνα ὑπὲρ
15 ἐμοῦ διαλεχθῆς αὐτῷ. ἐγὼ γὰρ ἅμα μὲν καὶ νεώτερός εἰμι,
ἅμα δὲ οὐδὲ ἑώρακα Πρωταγόραν πώποτε οὐδ’ ἀκήκοα οὐδέν·
ἔτι γὰρ παῖς ἦν, ὅτε τὸ πρότερον ἐπεδήμησε. ἀλλὰ γάρ, ὦ
Σώκρατες, πάντες τὸν ἄνδρα ἐπαινοῦσιν καὶ φασιν σοφώ-
τατον εἶναι λέγειν· ἀλλὰ τί οὐ βαδίζομεν παρ’ αὐτόν, ἵνα
20 ἔνδον καταλάβωμεν; καταλύει δ’, ὡς ἐγὼ ἤκουσα, παρὰ
Καλλία τῷ Ἴππονίκου· ἀλλ’ ἴωμεν.”

1. λίαν πόρρω ... τῶν νυκτῶν allzu spät in der Nacht

2. μῶν etwa

3. ἂν = ἔάν

4. ἐν τούτῳ ἐστίν es kommt nur darauf an

5. ὡς denn

6. ἐπιλείπειν τι sparen mit etwas

7. αὐτὰ ταῦτα gerade deswegen

Griechische Sprachprüfung am 28. 7. 2000

Ein gewisser Menippos erzählt seinem Freund, wie er zur Philosophie kam und welche Erfahrungen er dabei gemacht hat:

Μένιππος· ἤκουε τοίνυν· ἐγὼ γάρ, ἐπειδὴ τὰ¹ κατὰ τὸν βίον ἐξετάζων γελοῖα καὶ ταπεινὰ καὶ ἀβέβαια τὰ ἀνθρώπινα εὕρισκον - πλούτους λέγω καὶ ἀρχὰς καὶ δυναστείας -, καταφρονήσας αὐτῶν ἀνακύπτειν² τε καὶ πρὸς τὸ πᾶν ἀποβλέπειν ἐπειρώμην.

5 Καί μοι ἐνταῦθα πολλήν τινα παρείχε ἀπορίαν πρῶτον μὲν αὐτὸς οὗτος ὁ ὑπὸ τῶν σοφῶν καλούμενος κόσμος· οὐ γὰρ εἶχον εὗρεῖν οὐθ' ὅπως ἐγένετο οὔτε τὸν δημιουργόν οὔτε τὴν ἀρχὴν οὐθ' ὃ τι ἐστὶν τὸ τέλος αὐτοῦ. ἤριστον οὖν εἶναι ὑπελάμβανον, παρὰ τῶν φιλοσόφων τούτων ἕκαστα ἐκμαθεῖν· ὥμην γὰρ ἐκείνους γε πᾶσαν ἂν εἰπεῖν τὴν ἀλήθειαν.

10 Οἱ δὲ τοσοῦτον ἄρα ἐδέησάν³ με τῆς παλαιᾶς ἐκείνης ἀγνοίας ἀπαλλάξαι, ὥστε καὶ εἰς μείζους ἀπορίας ἐνέβαλον, ἀρχὰς⁴ τινὰς καὶ τέλη⁵ καὶ ἀτόμους καὶ κενὰ καὶ ὕλας⁶ καὶ ἰδέας καὶ τὰ τοιαῦτα ὁσημέραι μου καταχέοντες⁷. Ὁ δὲ πάντων ἐμοὶ γοῦν ἐδόκει χαλεπώτατον, ὅτι - μηδὲν λέγοντες ἀκόλουθον⁸, ἀλλὰ μαχόμενα πάντα καὶ ὑπενάντια - ὅμως
 15 πείθεσθαί τέ με ἤξιουν καὶ ἕκαστος πρὸς τὸν αὐτοῦ λόγον ὑπάγειν ἐπειρᾶτο.

Ἐταῖρος· ἤτοπον λέγεις, εἰ σοφοὶ ὄντες οἱ ἄνδρες ἐστασίαζον⁹ πρὸς αὐτοὺς περὶ τῶν λόγων καὶ οὐ τὰ αὐτὰ περὶ τῶν αὐτῶν ἐδόξαζον¹⁰.

¹ τὰ κατὰ τὸν βίον	die Umstände des menschlichen Lebens
² ἀνακύπτειν	sich aufrichten
³ δέω m. Inf.	es an etwas fehlen lassen
⁴ ἡ ἀρχή	hier: Element (vgl. die folgenden philos. Fachausdrücke!)
⁵ τὸ τέλος	hier: Zweckursache
⁶ ἡ ὕλη	Stoff, Materie
⁷ καταχέω τι m. Gen.	jmd. etwas einflößen
⁸ ἀκόλουθος, ον	übereinstimmend
⁹ στασίαζω πρὸς	kämpfen gegen
¹⁰ δοξάζω	hier: meinen

Griechische Sprachprüfung

Sokrates hat auf einem Spaziergang den Polemarchos getroffen. Dieser hat ihn eingeladen, zu ihm nach Hause zu kommen und seinen Vater Kephalos zu besuchen. Polemarchos wohnt am Piräus, dem Hafen von Athen.

Sokrates berichtet:

ἦν δ' ἔνδον καὶ ὁ πατήρ ὁ τοῦ Πολεμάρχου Κέφαλος. καὶ μάλα πρεσβύτης μοι ἔδοξεν εἶναι· διὰ χρόνου¹ γὰρ καὶ ἑώρακεν αὐτόν. ἔκάθητο δὲ ἑστεφανωμένος ἐπὶ τινος προσκεφαλαίου τε καὶ δίφρου². τεθυκῶς γὰρ ἐτύγχανεν ἐν τῇ αὐλῇ.
5 ἔκαθεζόμεθα οὖν παρ' αὐτόν· ἔκειντο γὰρ δίφροί² τινὲς αὐτόθι κύκλω.

Εὐθὺς οὖν με ἰδὼν ὁ Κέφαλος ἠσπάζετό τε καὶ εἶπεν· ὦ Σώκρατες, οὐ δὲ θαμίζεις³ ἡμῖν καταβαίνων εἰς τὸν Πειραιᾶ. χρῆν⁴ μέντοι. εἰ μὲν γὰρ ἐγὼ ἔτι ἐν δυνάμει ἦν
10 τοῦ ῥαδίως πορεύεσθαι πρὸς τὸ ἄστυ, οὐδὲν ἂν σὲ ἔδει δεῦρο ἰέναι, ἀλλ' ἡμεῖς ἂν παρὰ σὲ ἦμεν· νῦν δέ σε χρὴ πυκνότερου⁵ δεῦρο ἰέναι. ὥς⁶ εἶ ἴσθι, ὅτι ἔμοιγε, ὅσον⁷ αἱ ἄλλαι αἰ κατὰ τὸ σῶμα ἡδοναὶ ἀπομαραίνονται, τοσοῦτον⁷ αὖξονται αἱ
15 περὶ τοὺς λόγους ἐπιθυμίαι τε καὶ ἡδοναί. μὴ οὖν ἄλλως ποίει, ἀλλὰ τοῖσδέ τε τοῖς νεανίσκοις σύνισθι καὶ δεῦρο παρ' ἡμᾶς φοίτα ὡς παρὰ φίλους τε καὶ πάνυ οἰκείους.

Καὶ μὴν, ἦν δ' ἐγώ, ὦ Κέφαλε, χαίρω γε διαλεγόμενος τοῖς σφόδρα πρεσβύταις· δοκεῖ γάρ μοι χρῆναι παρ' αὐτῶν πυνθάνεσθαι, ὥσπερ⁸ τινὰ ὁδὸν προεληλυθότων, ἦν καὶ ἡμᾶς
20 ἴσως δεήσει πορεύεσθαι, ποία τίς ἐστίν, τραχεῖα καὶ χαλεπή, ἢ ῥαδία καὶ εὐπορος.

-
1. διὰ χρόνου	vor langer Zeit
2. ὁ δίφρος	der Sessel
3. θαμίζω τινί	häufig zu jemandem gehen
4. χρῆν	es wäre nötig
5. πυκνός	häufig
6. ὥς	denn
7. ὅσον τοσοῦτον	wie sehr ... so sehr
8. ὥσπερ	da ja, weil ja

Griechische Sprachprüfung am 22. 2. 2001

Sokrates berichtet vom ersten Zusammentreffen mit Freunden nach seiner Rückkehr aus der umkämpften Stadt Potidaia:

Ἦκον μὲν ἐσπέρας ἐκ Ποτιδαίας ἀπὸ τοῦ στρατοπέδου, ἀφιγμένος δὲ ἀσμένως¹ ἦα ἐπὶ τὰς συνήθας διατριβάς. Καὶ δὴ καὶ εἰς τὴν παλαιστραν εἰσῆλθον, καὶ αὐτόθι κατέλαβον πάνυ πολλούς, τοὺς μὲν ἀγνώτας ἐμοί, τοὺς δὲ πλείστους γνωρίμους.

- 5 Καί με ὡς εἶδον εἰσιόντα ἐξ ἀπροσδοκίτου, εὐθύς πόρρωθεν ἠσπάζοντο ἄλλος ἄλλοθεν· Χαιρεφῶν δέ, ἄτε καὶ μανικός² ὢν, ἀναπηδήσας ἐκ μέσων ἔθει πρὸς με, καί μου λαβόμενος τῆς χειρός· "ὦ Σώκρατες," ἦ δ' ὅς, "πῶς ἐσώθης ἐκ τῆς μάχης;" Ὀλίγον γάρ, πρὶν ἡμᾶς ἀπιέναι³, μάχη ἐγεγόνει ἐν τῇ Ποτιδαίᾳ, ἣν ἄρτι ἦσαν οἱ τῆδε⁴
- 10 πεπυσμένοι.

- Καὶ ἐγὼ πρὸς αὐτὸν ἀποκρινόμενος· "Οὕτωςί", ἔφην, "ὡς σὺ ὀρᾶς." - "Καὶ μὴν ἠγγελαί γε δεῦρο," ἔφη, "ἢ τε μάχη πάνυ ἰσχυρὰ γεγονέναι καὶ ἐν αὐτῇ πολλοὺς τῶν γνωρίμων τεθνάναι." - "Καὶ ἐπιεικῶς," ἦν δ' ἐγώ, "ἀληθῆ ἀπήγγελαί." - "Παρεγένου μὲν," ἦ δ' ὅς, "τῇ μάχῃ;"
- 15 - "Παρεγενόμην." - "Δεῦρο δὴ," ἔφη, "καθεζόμενος ἡμῖν διήγησαι· οὐπω γὰρ πάντα σαφῶς πεπύσμεθα."

- Παρακαθεζόμενος οὖν ἠσπαζόμεν καὶ τοὺς ἄλλους, καὶ διηγούμεν αὐτοῖς τὰ ἀπὸ στρατοπέδου, ὃ τι μέ τις ἀνέροιτο· ἠρώτων δὲ ἄλλος ἄλλο. Ἐπειδὴ δὲ τῶν τοιούτων ἄδην⁵ εἶχομεν, αὐθις ἐγὼ αὐτοὺς
- 20 ἀνηρώτων τὰ τῆδε, περὶ φιλοσοφίας ὅπως ἔχοι τὰ νῦν.

1	ἀσμένως	-	gerne
2	μανικός	-	stürmisch
3	ἀπιέναι	-	hier: abrücken
4	οἱ τῆδε	-	"die hier": diejenigen, die zu Hause geblieben waren
5	ἄδην	-	genug

Sokrates diskutiert mit dem Sophisten Hippias aus Elis über die Frage, ob die Höhe des Honorars für die Bedeutung des Lehrenden und für den Wert seiner Tätigkeit entscheidend sei. Dabei vergleicht Sokrates nicht ohne Ironie die früheren Forscher, z.B. Anaxagoras, mit den zeitgenössischen Sophisten:

Σωκράτης: Τῶν δὲ παλαιῶν ἐκείνων οὐδεὶς πώποτε ἠξίωσεν ἀργύριον μισθὸν πράξασθαι¹ οὐδ' ἐπιδείξεις ποιήσασθαι² ἐν παντοδαποῖς ἀνθρώποις τῆς ἑαυτοῦ σοφίας· οὕτως ἦσαν εὐήθεις καὶ ἐλελήθει³ αὐτοὺς, ἀργύριον ὡς πολλοῦ ἄξιον εἶη.

- 5 Ἰππίας: Εἰ οὖν εἰδείης, ὅσον ἀργύριον εἴργασμαι ἐγώ, θαυμάσαις ἄν· καὶ τὰ μὲν ἄλλα ἐῷ, ἀφικόμενος δέ ποτε εἰς Σικελίαν, Πρωταγόρου αὐτόθι ἐπιδημοῦντος καὶ εὐδοκιμοῦντος καὶ πρεσβυτέρου ὄντος, πολὺ νεώτερος ὢν ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ πλέον ἢ πεντήκοντα καὶ ἑκατὸν μνᾶς ἠργασάμην· καὶ τοῦτο ἐλθὼν οἴκαδε τῷ πατρὶ ἔδωκα, ὥστε ἐκεῖνον καὶ
- 10 τοὺς ἄλλους πολίτας θαυμάζειν τε καὶ ἐκπεπλήχθαι.

- Σωκράτης: Καλὸν γε, ὃ Ἰππία, λέγεις καὶ μέγα τεκμήριον σοφίας τῆς τε σεαυτοῦ καὶ τῶν νῦν ἀνθρώπων, πρὸς⁴ τοὺς ἀρχαίους ὅσον διαφέρουσι. τῶν γὰρ προτέρων πολλὴ ἀμαθία ἦν κατὰ τὸν σὸν λόγον. τούναντίον γὰρ Ἀναξαγόρα φασὶ συμβῆναι⁵ ἢ ὑμῖν. καταλειφθέντων⁶ γὰρ αὐτῷ
- 15 πολλῶν χρημάτων αὐτὸν καταμελῆσαι καὶ ἀπολέσαι πάντα λέγουσι, καὶ περὶ ἄλλων τῶν παλαιῶν ἕτερα τοιαῦτα. τοῦτο μὲν οὖν μοι δοκεῖς καλὸν τεκμήριον ἀποφαίνειν περὶ σοφίας τῶν νῦν πρὸς⁴ τοὺς προτέρους, καὶ πολλοῖς συνδοκεῖ, ὅτι τὸν σοφὸν αὐτῷ μάλιστα δεῖ σοφὸν εἶναι.

1. μισθὸν πράττεσθαι als Lohn verdienen

2. ἐπιδείξεις ποιεῖσθαι Beweise liefern

3. ἐλελήθει zu λανθάνω

4. πρὸς τινα jemandem gegenüber

5. συμβαίνειν geschehen, widerfahren

6. καταλείπω hinterlassen (als Erbschaft)

Griechische Sprachprüfung am 25. 10. 2001

Der junge Phaidros will Sokrates eine längere Rede über den Eros vortragen. Da es Sommer ist und in der Mittagszeit, wandern beide barfuß durch das Wasser des kleinen Baches Ilisos unmittelbar vor den Stadttoren Athens. Phaidros kennt dort einen schönen schattigen Platz, zu dem er Sokrates führt. Als sie angekommen sind, staunt Sokrates:

Σω. Νῆ τὴν Ἦραν, καλή γε ἡ καταγωγή¹. Ἡ τε γὰρ πλάτανος αὕτη μάλ' ἀμφιλαφής² τε καὶ ὑψηλή, ἢ τε αὖ πηγὴ χαριεστάτη ὑπὸ τῆς πλατάνου ρεῖ μάλα ψυχροῦ ὕδατος, Νυμφῶν τε τινῶν ἱερὸν³ ἀπὸ τῶν κορῶν⁴ ἔοικεν εἶναι. Ὡστε ἄριστά σοι ἐξενάγηται⁵, ὦ φίλε Φαίδρε.

5 Φαι. Σὺ δέ γε, ὦ θαυμάσιε, ἀτοπώτατός τις φαίνεται⁶. ἀτεχνῶς γάρ, ὃ λέγεις, ξεναγουμένω⁵ τινι καὶ οὐκ ἐπιχωρίῳ ἔοικας· ἐκ τοῦ ἄστεος οὐτ' εἰς τὴν ὑπερορίαν⁷ ἀποδημεῖς οὐτ' ἐξω τείχους ἔμοιγε δοκεῖς τὸ παράπαν ἐξιέναι.

10 Σω. Συγγίγνωσκέ μοι, ὦ ἄριστε, φιλομαθῆς γάρ εἰμι. Τὰ μὲν οὖν χωρία καὶ τὰ δένδρα οὐδὲν μ' ἐθέλει διδάσκειν, οἱ δὲ ἐν τῷ ἄστει ἄνθρωποι. Σὺ μέντοι δοκεῖς μοι τῆς ἐμῆς ἐξόδου τὸ φάρμακον⁸ ἐξηρηκέναι· ὥσπερ γὰρ οἱ⁹ τὰ πεινῶντα θρέμματα θαλλὸν ἢ τινα καρπὸν προσείοντες¹⁰ ἄγουσιν, οὕτω σὺ ἐμοὶ λόγους προτείνων ἐν βιβλίῳ τὴν τε Ἀττικὴν φαίνη περιάξειν ἅπασαν καὶ ὅποι ἂν ἄλλοσε βούλη.

15 Νῦν δ' οὖν ἐν τῷ παρόντι δεῦρ' ἀφικόμενος ἐγὼ μὲν μοι δοκῶ κατακεῖσεσθαι, σὺ δέ, ἐν ὁποίῳ σχήματι¹¹ οἶει ῥᾶστα ἀναγνώσεσθαι, τοῦθ' ἐλόμενος ἀναγίγνωσκε.

Φαι. Ἄκουε δή.

1	ἡ καταγωγή	-	der Rastplatz
2	ἀμφιλαφής	-	ausladend
3	ἱερὸν	-	Heiligtum
4	ἀπὸ τῶν κορῶν	-	wegen der Mädchenfiguren
5	ξεναγέω	-	den Fremdenführer machen, (einen Fremden) führen
6	φαίνη	-	ergänze εἶναι
7	ἡ ὑπερορία	-	das Ausland
8	τὸ φάρμακον	-	hier: das Zaubermittel
9	οἱ	-	hier: die Leute, man
10	προσείω	-	hinstrecken
11	τὸ σχῆμα, ατος	-	die Haltung

Griechische Sprachprüfung

Der Athener Phaidon erzählt einem Freund vom Tag der Hinrichtung des Sokrates.

ΦΑΙΔ. Ἐγὼ σοι ἐξ ἀρχῆς πάντα πειράσομαι διηγήσασθαι. ἀεὶ γὰρ δὴ καὶ τὰς πρόσθεν ἡμέρας εἰώθεμεν φοιτᾶν καὶ ἐγὼ καὶ οἱ ἄλλοι παρὰ τὸν Σωκράτη, συλληγόμενοι ἔωθεν εἰς τὸ δικαστήριον, ἐν ᾧ καὶ ἡ δίκη ἐγένετο· πλησίον γὰρ ἦν τοῦ δεσμοτηρίου. περιεμένομεν οὖν ἐκάστοτε, ἕως ἀνοιχθείη τὸ δεσμοτήριον, διατρίβοντες μετ' ἀλλήλων· ἀνέωγετο γὰρ οὐ πρῶ· ἐπειδὴ δὲ ἀνοιχθείη, εἰσῆμεν παρὰ τὸν Σωκράτη καὶ τὰ πολλὰ¹ διημερεύομεν μετ' αὐτοῦ. καὶ δὴ καὶ τότε πρωαίτερον συνελέγημεν· τῇ γὰρ προτεραίᾳ ἡμέρᾳ ἐπειδὴ ἐξήλθομεν ἐκ τοῦ δεσμοτηρίου ἑσπέρας, ἐπυθόμεθα, ὅτι τὸ πλοῖον ἐκ Δήλου² ἀφιγμένον εἶη. παρηγγείλαμεν οὖν ἀλλήλοις ἦκειν ὡς πρωαίτατα εἰς τὸ εἰωθός. καὶ ἦκομεν καὶ ἡμῖν ἐξελθὼν ὁ θυρωρός, ὅσπερ εἰώθει ὑπακούειν³, εἶπεν περιμένειν καὶ μὴ πρότερον παριέναι, ἕως ἂν αὐτὸς κελεύσῃ· “Λύουσί⁴ γάρ,” ἔφη, “οἱ ἑνδεκά⁵ Σωκράτη καὶ παραγγέλλουσι, ὅπως ἂν τῆδε τῇ ἡμέρᾳ τελευτᾶ.” οὐ πολὺν δ' οὖν χρόνον ἐπισχῶν⁶ ἦκεν καὶ ἐκέλευεν ἡμᾶς εἰσιέναι. εἰσιόντες οὖν κατελαμβάνομεν τὸν μὲν Σωκράτη ἄρτι λελυμένον, τὴν δὲ Ξανθίππην—γιγνώσκεις γάρ—ἔχουσάν τε τὸ παιδίον αὐτοῦ καὶ παρακαθημένην. ὡς οὖν εἶδεν ἡμᾶς ἡ Ξανθίππη⁷, ἀνηυφήμησέ τε καὶ τοιαῦτ' ἅττα εἶπεν, οἷα δὴ εἰώθασιν αἱ γυναῖκες.

1. τὰ πολλὰ in der Regel

2. Nach der Rückkehr einer Festgesandtschaft von der Insel Delos sollte Sokrates hingerichtet werden.

3. ὑπακούειν öffnen

4. λύω die Fesseln abnehmen

5. οἱ ἑνδεκά “die Elfmänner“, die in Athen die Aufsicht über die Gefängnisse hatten

6. ἐπέχω innehalten, warten

7. Frau des Sokrates

Griechische Sprachprüfung am 25. 7. 2002

Alarm im Olymp: Philosophen wie Epikur behaupten die Nichtexistenz der Götter oder zumindest ihr Desinteresse an den Menschen. Nun drohen die leckeren Opferdämpfe auszubleiben! Auf einer eilig einberufenen Göttersammlung hat aber keiner Lust (!), zu den Vorwürfen der Philosophen Stellung zu nehmen, bis Momos (der „Tadler“) das Wort ergreift:

ΜΟΜΟΣ: Ἐγὼ δὲ, εἴ γέ μοι μετὰ παρρησίας λέγειν δοθείη,
πολλὰ ἄν, ὦ Ζεῦ, ἔχοιμι εἰπεῖν.

ΖΕΥΣ: Λέγε, ὦ Μῶμε, πάνυ θαρρῶν.

ΜΟΜΟΣ: Οὐκοῦν ἀκούετε, ὦ θεοί· ἐγὼ γὰρ καὶ πάνυ προσεδόκων¹
5 ἐς² τόδε ἀμηχανίας περιστήσεσθαι² τὰ ἡμέτερα. Καὶ, μὰ τὴν Θέμιν³,
οὔτε τῷ Ἐπικούρῳ ἄξιον ὀργίζεσθαι οὔτε τοῖς ὁμιληταῖς αὐτοῦ,
εἰ τοιαῦτα⁴ περὶ ἡμῶν ὑπειλήφασιν⁵.

Τί γὰρ αὐτούς ἀξιώσειέ⁶ τις ἄν φρονεῖν⁷, ὅποταν ὀρώσιν
10 τοσαύτην ἐν τῷ βίῳ ταραχήν - τοὺς μὲν χρηστοὺς ἀμελουμένους,
ἐν πενία καὶ νόσοις καὶ δουλείᾳ καταφθειρομένους, τοὺς δὲ
πονηροὺς καὶ μιαροὺς ἀνθρώπους προτιμωμένους καὶ
ὑπερπλουτοῦντας, ἔτι δὲ τοὺς ἱεροσύλους οὐ κολαζομένους,
ἀνασκολοπιζομένους δὲ ἐνίοτε τοὺς οὐδὲν ἀδικοῦντας;

Ἐικότως τοίνυν ταῦτα ὀρώντες οὕτω διανοοῦνται περὶ ἡμῶν ὡς
15 οὐδὲν ὄλως ὄντων· καὶ μοι ἐνταῦθα, ὦ Ζεῦ - μόνοι γὰρ ἐσμεν καὶ
οὔδεις ἄνθρωπος πάρεστι τῷ συλλόγῳ - ἀπόκριται μετ' ἀληθείας,
εἴ ποτέ σοι ἐμέλησεν τῶν ἐν τῇ γῆ, ὥστε ἐξετάσαι, οἵτινες
αὐτῶν οἱ φαῦλοι ἢ οἵτινες οἱ χρηστοί εἰσιν· ἀλλ' οὐκ ἄν εἴποις ...

Εἰ οὖν χρή τάληθές λέγειν· καθήμεθα τοῦτο μόνον ἐπιτηροῦντες,
20 εἴ τις θύει καὶ κνισᾶ⁸ τοὺς βωμούς - τὰ δ' ἄλλα κατὰ⁹ ῥοῦν
φέρειται⁹.

1	προσδοκάω	-	erwarten
2	ἐς τόδε ἀμηχανίας περιστήσεσθαι	-	in eine so ausweglose Lage kommen
3	Die Göttin Themis/Θέμις ist die Göttin der Gerechtigkeit.		
4	τοιαῦτα	-	Vgl. die Einleitung!
5	ὑπολαμβάνω	-	annehmen, vermuten
6	ἀξιόω	-	fordern, verlangen, für recht halten
7	φρονέω	-	denken
8	κνισάω	-	mit Opferduft erfüllen
9	κατὰ ῥοῦν φέρεσθαι	-	nicht von Interesse sein

Sokrates führte in den letzten Stunden vor seiner Hinrichtung ein Gespräch mit Kriton und anderen Freunden. Einer der Freunde berichtet, was danach geschah:

Ταῦτ' εἰπὼν Σωκράτης μὲν ἀνίστατο εἰς οἴκημά¹ τι ὡς λουσό-
 μενος, καὶ ὁ Κρίτων εἶπετο αὐτῷ, ἡμᾶς δ' ἐκέλευε περιμένειν.
 περιεμένομεν οὖν πρὸς ἡμᾶς αὐτοὺς διαλεγόμενοι. ἐπειδὴ
 δὲ ἐλούσατο καὶ ἠνέχθη παρ' αὐτὸν τὰ παιδία—δύο γὰρ αὐτῷ
 5 ὑεῖς μικροὶ ἦσαν, εἷς δὲ μέγας—καὶ αἱ οἰκεῖαι² γυναῖκες
 ἀφίκοντο ἐκεῖναι, ἐναντίον τοῦ Κρίτωνος διαλεχθεῖς τε καὶ
 ἐπιστείλας, ἅτινα ἐβούλετο, τὰς μὲν γυναῖκας καὶ τὰ παιδία
 ἀπιέναι ἐκέλευσεν, αὐτὸς δὲ ἦκε παρ' ἡμᾶς. καὶ ἦν ἤδη
 ἐγγὺς ἡλίου δυσμῶν· χρόνον γὰρ πολὺν διέτριψεν ἔνδον.
 10 ἔλθων δ' ἐκαθέζετο λελουμένος· καὶ οὐ πολλὰ μετὰ
 ταῦτα διελέχθη, καὶ ἦκεν ὁ τῶν ἔνδεκα³ ὑπηρέτης, καὶ στὰς
 παρ' αὐτόν, "ὦ Σώκρατες," ἔφη, "οὐ καταγνώσομαί⁴ γε σοῦ,
 ὅπερ ἄλλων καταγιγνώσκω⁴, ὅτι μοι χαλεπαίνουσι καὶ κατα-
 ρῶνται, ἐπειδὴν αὐτοῖς παραγγείλω πίνειν τὸ φάρμακον
 15 ἀναγκαζόντων τῶν ἀρχόντων. σὲ δὲ ἐγὼ καὶ ἄλλως
 ἔγνωκα ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ γενναιότατον καὶ πραότατον
 καὶ ἄριστον ἄνδρα ὄντα τῶν πρόποτε δεῦρο ἀφικομένων, καὶ
 δὴ καὶ νῦν εὔ οἶδ', ὅτι οὐκ ἐμοὶ χαλεπαίνεις, -γιγνώσκεις γὰρ
 τοὺς αἰτίους-, ἀλλὰ ἐκείνοις. νῦν οὖν, -οἶσθα γὰρ, ἃ ἦλθον
 20 ἀγγέλλων, χαῖρέ τε καὶ πειρῶ, ὡς ῥᾶστα φέρειν τὰ ἀναγκαῖα."

1. τὸ οἴκημα

Gemach, Raum

2. οἰκεῖος

"aus seiner Verwandtschaft"

3. οἱ ἔνδεκα

"die Elfmänner" (Behörde, die die Aufsicht über die Gefängnisse hatte)

4. καταγιγνώσκω τινός τι

jemandem etwas vorwerfen

Griechische Sprachprüfung am 20. 2. 2003

Sokrates und Menon stehen am Beginn eines Gespräches über die Frage, worin das Wesen der ἀρετή besteht. Menons erste Definition überzeugt Sokrates nicht:

ΣΩ. Τοῦτ' ἔστιν ἄρα, ὡς ἔοικεν, κατὰ τὸν σὸν λόγον ἀρετή·
«δύναμις τοῦ πορίζεσθαι¹ τὰγαθά».

MEN. Παντάπασί μοι δοκεῖ, ὦ Σώκρατες, οὕτως ἔχειν, ὡς σὺ νῦν
ὑπολαμβάνεις.

ΣΩ. Ἄγαθὰ δὲ καλεῖς οὐχὶ οἶον² ὑγίειάν τε καὶ πλοῦτον;

MEN. Καὶ χρυσίον λέγω καὶ ἀργύριον κτᾶσθαι, καὶ τιμᾶς ἐν πόλει
καὶ ἀρχάς.

ΣΩ. Εἶεν· χρυσίον δὲ δὴ καὶ ἀργύριον πορίζεσθαι¹ ἀρετή ἐστίν. –
Πότερον προστιθεῖς τούτῳ τῷ πόρῳ¹, ὦ Μένων, τὸ δικαίως καὶ
ὀσίως, ἢ οὐδέν σοι διαφέρει, ἀλλὰ κἄν ἀδίκως τις αὐτὰ πορίζηται¹,
ὁμοίως σὺ αὐτὰ ἀρετὴν καλεῖς;

MEN. Οὐ δήπου, ὦ Σώκρατες.

ΣΩ. Ἄλλὰ κακίαν;

MEN. Πάντως δήπου.

ΣΩ. Δεῖ ἄρα, ὡς ἔοικε, τούτῳ τῷ πόρῳ¹ δικαιοσύνην ἢ
σώφροσύνην ἢ ὀσιότητα προσεῖναι, ἢ ἄλλο τι μόνιον ἀρετῆς·
εἰ δὲ μή, οὐκ ἔσται ἀρετή, καίπερ ἐκπορίζουσα¹ τὰγαθά.

MEN. Πῶς γὰρ ἄνευ τούτων ἀρετὴ γένοιτ' ἄν;

ΣΩ. Τὸ δὲ μὴ ἐκπορίζειν¹ χρυσίον καὶ ἀργύριον, ὅταν μὴ δίκαιον ἦ,
μήτε αὐτῷ μήτε ἄλλῳ – οὐκ ἀρετὴ ἐστίν καὶ αὕτη ἡ ἀπορία¹;

MEN. Φαίνεται.

ΣΩ. Οὐδὲν ἄρα μᾶλλον ὁ πόρος¹ τῶν τοιούτων ἀγαθῶν ἢ ἡ ἀπορία¹
ἀρετὴ ἂν εἶη, ἀλλά, ὡς ἔοικεν, ὁ μὲν ἂν μετὰ δικαιοσύνης γίγνηται,
ἀρετὴ ἔσται, ὁ δ' ἂν ἄνευ πάντων τῶν τοιούτων, κακία.

MEN. Δοκεῖ μοι ἀναγκαῖον εἶναι, ὡς λέγεις.

¹ πορίζομαι/ ἐκπορίζω/ ὁ πόρος/ ἡ ἀπορία - sich verschaffen/ beschaffen/ die Beschaffung/ die Nicht-Beschaffung
² οἶον - zum Beispiel

Sokrates trifft mit dem Rhapsoden Ion zusammen, der gerade von einem siegreich bestandenen Sänger-Wettstreit kommt.

ΣΩ. Καὶ μὴν πολλάκις γε ἐζήλωσα ὑμᾶς τοὺς ῥαψωδοὺς, ὦ Ἴων, τῆς τέχνης· τὸ γὰρ ἐν τε ἄλλοις ποιηταῖς διατρίβειν¹ πολλοῖς καὶ ἀγαθοῖς καὶ δὴ καὶ μάλιστα ἐν Ὀμήρῳ, τῷ ἀρίστῳ καὶ θειοτάτῳ τῶν ποιητῶν, καὶ τὴν τούτου διανοίαν ἐκμανθάνειν, μὴ μόνον τὰ ἔπη, ζηλωτόν ἐστιν. οὐ γὰρ ἂν γένοιτό ποτε ἀγαθὸς ῥαψωδός, εἰ μὴ συνείη² τὰ λεγόμενα ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ. τὸν γὰρ ῥαψωδὸν ἐρμηνεῖα δεῖ τοῦ ποιητοῦ τῆς διανοίας γίνεσθαι τοῖς ἀκούουσι· τοῦτο δὲ καλῶς ποιεῖν³ μὴ γινώσκοντα, τί λέγει ὁ ποιητής, ἀδύνατον. ταῦτα οὖν πάντα ἄξια ζηλοῦσθαι.

ΙΩΝ. Ἀληθῆ λέγεις, ὦ Σώκρατες· ἐμοὶ γοῦν τοῦτο πλεῖστον ἔργον παρέσχεν⁴ τῆς τέχνης, καὶ οἶμαι κάλλιστα ἀνθρώπων λέγειν περὶ Ὀμήρου· οὔτε γὰρ Μητρόδωρος ὁ Λαμψακηνός⁵ οὔτε Στησίμβροτος ὁ Θάσιος⁵ οὔτε Γλαύκων⁵ οὔτε ἄλλος οὐδεὶς τῶν πώποτε γενομένων ἔσχεν⁶ εἰπεῖν οὕτω πολλὰς καὶ καλὰς διανοίας περὶ Ὀμήρου, ὅσας ἐγώ.

ΣΩ. Εὖ λέγεις, ὦ Ἴων· ὀρθῶν γὰρ ὅτι οὐ φθονήσεις⁷ μοι ἐπιδείξαι.

ΙΩΝ. Καὶ μὴν ἄξιόν γε ἀκοῦσαι, ὦ Σώκρατες, ὡς εὖ κεκόσμηκα τὸν Ὀμηρον· ὥστε οἶμαι ὑπὸ Ὀμηριδῶν⁸ ἄξιός ἐστιν χρυσῷ στεφάνῳ στεφανωθῆναι.

ΣΩ. Καὶ μὴν ἐγὼ ἔτι ποιήσομαι σχολὴν ἀκροάσασθαί σου.

-
1. διατρίβω ἐν τινί	sich mit jemandem beschäftigen
2. συνείημι	verstehen
3. ποιεῖν	ergänzen Sie τινὰ
4. ἔργον παρέχω τινός	Mühe machen bei etwas
5. Metrodoros aus Lampsakos, Stesimbrotos von Thasos und Glaukon waren berühmte Rhapsoden	
6. ἔχω	können
7. φθονέω	vorenthalten
8. Die „Homeriden“ waren eine Rhapsodengilde in der Nachfolge Homers	

Griechische Sprachprüfung am 24. 10. 2003

Sokrates und der alte Lysimachos beginnen ein Gespräch über die Tapferkeit der jungen Leute. Schon bald geht es jedoch – für Lysimachos überraschend – um das Wesen der Tapferkeit. Da schaltet sich Nikias ein, der als vertrauter Freund des Sokrates diese Wendung des Gespräches schon erwartet hat, und klärt Lysimachos über Sokrates auf:

ΝΙΚΙΑΣ ὦ Λυσίμαχε, δοκεῖς μοι ὡς ἀληθῶς Σωκράτη παῖδα ὄντα γινώσκειν μόνον, εἴ που μετὰ τοῦ πατρός ἐπλησίασέν σοι ἢ ἐν ἱερῶ¹ ἢ ἐν ἄλλῳ τῷ συλλόγῳ τῶν δημοτῶν² · ἐπειδὴ δὲ πρεσβύτερος γέγονεν, οὐκέτι ἐντετυχηκῶς³ τῷ ἀνδρὶ δῆλος εἶ.

ΛΥΣΙΜΑΧΟΣ Τί μάλιστα⁴, ὦ Νικία;

ΝΙΚΙΑΣ Οὐ μοι δοκεῖς εἰδέναί, ὅτι ἕκαστος, ὅς ἂν Σωκράτει πλησιάσῃ, ἐὰν καὶ περὶ ἄλλου του πρότερον ἄρξηται διαλέγεσθαι, οὐ παύεται⁵ ὑπὸ τούτου περιηγόμενος⁵ τῷ λόγῳ, πρὶν⁵ ἂν ἐμπέσῃ⁶ εἰς τὸ διδόναι⁷ περὶ ἑαυτοῦ λόγον⁷, ὄντινα τρόπον νῦν τε ζῆ καὶ ὄντινα τὸν παρεληλυθότα βίον βεβίωκεν· οὐ μέντοι πρότερον ἀφήσει αὐτὸν Σωκράτης, πρὶν ἂν βασανίσῃ ταῦτα εὖ τε καὶ καλῶς ἅπαντα.

Ἐγὼ δὲ συνήθης τέ εἰμι τῷδε καὶ οἶδ', ὅτι ἀνάγκη ἐστὶν ὑπὸ τούτου πάσχειν ταῦτα· καὶ οὐδὲν οἶμαι κακὸν εἶναι τὸ ὑπομιμνήσκεσθαι, ὅτι μὴ καλῶς ἢ πεποιήκαμεν ἢ ποιούμεν· ἀλλ' ἀνάγκη τὸν ταῦτα⁸ μὴ φεύγοντα εἰς τὸν ἔπειτα βίον προμηθέστερον εἶναι.

Ἐμοὶ οὖν οὐδὲν ἄηθες⁹ οὐδ' αὖ ἀηδὲς ὑπὸ Σωκράτους βασανίζεσθαι, ἀλλὰ καὶ πάλαι σχεδόν τι ἠπιστάμην, ὅτι οὐ περὶ τῶν μειρακίων ἡμῖν ὁ λόγος ἔσοιτο Σωκράτους παρόντος, ἀλλὰ περὶ ἡμῶν αὐτῶν.

¹ τὸ ἱερόν

² ὁ δημότης

³ ἐντυγχάνω (m. Dat.)

⁴ τί μάλιστα

⁵ οὐ παύεσθαι (m. Part.) ... , πρὶν ...

⁶ ἐμπίπτω εἰς

⁷ λόγον διδόναι

⁸ ταῦτα

⁹ ἀηθες, ες

Fest

Mitbürger

(jemandem) begegnen

Wie meinst du das ...

nicht aufhören (m. Infinitiv) ... , bis ...

dahin geraten, zu ...; in die Lage kommen, zu ...

Rechenschaft geben

Gemeint sind die „sokratischen Prüfungen“!

ungewohnt, unvertraut

Sokrates spricht mit Menon über die Frage, ob die Politiker mit Weisheit und Erkenntnis (σοφία / ἐπιστήμη) die Städte regieren oder nur mit einer richtigen Vorstellung (εὐδοξία). Am Ende kommt er zu dem Ergebnis:

ΣΩ. Οὐκ ἄρα σοφία τινὶ οὐδὲ σοφοὶ ὄντες οἱ πολιτικοὶ ἄνδρες ἡγοῦνται ταῖς πόλεσιν· διὸ δὴ καὶ οὐχ οἷοί τέ¹ ἄλλους ποιεῖν τοιούτους, οἷοι αὐτοὶ εἰσι, ἅτε οὐ δι' ἐπιστήμην ὄντες τοιοῦτοι.

5 ΜΕΝ. Ἐοικεν οὕτως ἔχειν, ὦ Σώκρατες, ὡς λέγεις.

ΣΩ. Οὐκοῦν εἰ μὴ ἐπιστήμη, εὐδοξία² δὴ τὸ λοιπὸν γίγνεται ἢ οἱ πολιτικοὶ ἄνδρες χρώμενοι τὰς πόλεις ὀρθοῦσιν, οὐδὲν διαφερόντως ἔχοντες³ πρὸς τὸ φρονεῖν ἢ οἱ χρησμοῦδοί τε καὶ οἱ θεομάνταις· καὶ γὰρ οὗτοι ἐνθουσιῶντες λέγουσιν μὲν ἀληθῆ καὶ πολλά, ἴσασι δὲ οὐδὲν, ὧν λέγουσιν.

10

ΜΕΝ. Κινδυνεύει οὕτως ἔχειν.

ΣΩ. Οὐκοῦν, ὦ Μένων, ἄξιον τούτους θείους καλεῖν τοὺς ἄνδρας, οἵτινες νοῦν μὴ ἔχοντες πολλὰ καὶ μεγάλα κατορθοῦσιν⁴;

15

ΜΕΝ. Πάνυ γε.

ΣΩ. Ὅρθως ἄρ' ἂν καλοῖμεν θείους τε, οὓς νυνδὴ ἐλέγομεν, χρησμοῦδους καὶ μάνταις, καὶ τοὺς ποιητικούς ἅπαντας· καὶ τοὺς πολιτικούς οὐχ ἥκιστα τούτων φαῖμεν ἂν θείους τε εἶναι καὶ ἐνθουσιάζειν, ἐπίπνους⁵ ὄντας καὶ κατεχομένους ἐκ τοῦ θεοῦ, ὅταν κατορθῶσι⁴ λέγοντες πολλὰ καὶ μεγάλα πράγματα, μηδὲν εἰδότες.

20

ΜΕΝ. Πάνυ γε.

ΣΩ. Καὶ αἶ γε γυναῖκες δήπου, ὦ Μένων, τοὺς ἀγαθοὺς ἄνδρας θείους καλοῦσι· καὶ οἱ Λάκωνες, ὅταν τινὰ ἐγκωμιάζωσιν ἀγαθὸν ἄνδρα, “Θεῖος ἀνὴρ,” φασίν, “οὗτος.”

25

1. οἷοί τε

2. ἢ εὐδοξία

3. διαφερόντως ἔχειν

4. κατορθῶ

5. ἐπίπνους

ergänzen Sie: εἰσίν

siehe Einleitung

besser sein

glücklich vollbringen

Akkusativ Plural.: angehaucht

Griechische Sprachprüfung am 22. 7. 2004

Ein übergroßes Freiheitsverlangen kann in der Demokratie zum Chaos führen und im Zusammenhang mit einer Bedrohung des Staates von außen schnell den Ruf nach einem starken Mann aufkommen lassen, nach einem τύραννος, der die Ordnung wiederherstellt. Doch die wiederhergestellte Ordnung hat ihren Preis ... – Im Gespräch mit Adeimantos überlegt Sokrates (nicht ohne deutliche Ironie!), wohin die weitere Entwicklung führen muss:

ΣΩ. Διέλθωμεν δὴ τὴν εὐδαιμονίαν τοῦ τε τυράννου καὶ τῆς πόλεως, ἐν ἧ ἂν ὁ τοιοῦτος ἐγγένηται;

ἌΔ. Πάνυ μὲν οὖν διέλθωμεν.

ΣΩ. Ἄρ' οὖν οὐ ταῖς μὲν πρώταις ἡμέραις τε καὶ χρόνῳ προσγελάτε καὶ ἀσπάζεται πάντα, ᾧ ἂν περιτυγχάνη, καὶ ὑπισχνεῖται πολλὰ καὶ ἰδία καὶ δημοσία, χρεῶν¹ τε αὐτοῦς ἐλευθεροῖ καὶ γῆν διανέμει δῆμῳ καὶ πᾶσιν ἰλεώς τε καὶ πρᾶος εἶναι προσποιεῖται²;

ἌΔ. Ἀνάγκη.

ΣΩ. Ὄταν δέ γε, οἶμαι, τοὺς ἔξω ἐχθροὺς διαφθείρῃ καὶ ἡσυχία ἐκείνων γένηται, πρῶτον μὲν πολέμους τινὰς αἰεὶ κινεῖ, ἵν' ἐν χρεῖα³ ἡγεμόνος ὁ δῆμος ᾗ³.

ἌΔ. Εἰκός γε.

ΣΩ. Καὶ ἐάν γε τινὰς, οἶμαι, ὑποπτεύῃ ἐλεύθερα φρονήματα ἔχοντας, τούτων ἔνεκα πόλεμον ταραττεῖ, ἵνα μετὰ φρονήσεως ἀπολλύῃ αὐτοῦς ἐνδοῦς⁴ τοῖς πολεμίοις;

ἌΔ. Δῆλον.

ΣΩ. Ὅξέως ἄρα δεῖ ὄραν αὐτόν, τίς ἀνδρεῖος, τίς μεγαλόφρων, τίς φρόνιμος, τίς πλούσιος. Καὶ οὕτως εὐδαίμων ἐστίν, ὥστε τούτοις ἅπασιν ἀνάγκη ἐστίν αὐτῷ, εἴτε βούλεται εἴτε μή, πολεμίῳ εἶναι καὶ ἐπιβουλεύειν, ἕως ἂν καθήρῃ τὴν πόλιν.

ἌΔ. Καλόν γε καθαρμόν.

ΣΩ. Ναί, τὸν ἐναντίον ἢ⁵ οἱ ἰατροὶ καθαίρουσιν τὰ σώματα· οἱ μὲν γὰρ τὸ χεῖριστον ἀφαιροῦντες λείπουσιν τὸ βέλτιστον, ὁ δὲ τούναντίον. Ἐν μακαρίᾳ ἄρα ἀνάγκη δέδεται, ἢ προστάττει αὐτῷ ἢ μετὰ φαύλων οἰκεῖν ἢ μὴ ζῆν.

1 τὰ χρέα
2 προσποιεῖσθαι
3 ἐν χρεῖα εἶναι τινας
4 ἐνδίδωμι
5 τὸν ἐναντίον ἢ

- die Schulden
- sich den Anschein geben
- jemanden brauchen
- preisgeben
- ganz anders als

Augustana-Hochschule

Schriftliche Graecumsprüfung 29.10.2004

Sokrates kommt darauf zu sprechen, wo in Griechenland die größten Philosophen und "Weisheitslehrer" (σοφισταί) lebten. Im folgenden nennt er überraschenderweise nicht Athen, sondern Kreta und Sparta, das doch eigentlich für seine Kampfkraft und militärische Stärke berühmt war:

Ἡ φιλοσοφία ἐστὶν παλαιότατη τῶν Ἑλλήνων ἐν Κρήτῃ τε καὶ ἐν Λακεδαιμόνι, καὶ οἱ πολλοὶ σοφισταὶ ἐκεῖ εἰσιν. Οὗτοι δὲ σχηματίζονται ἀμαθεῖς εἶναι, ἵνα μὴ δῆλοι ᾧσιν, ὅτι σοφία τῶν ἄλλων Ἑλλήνων περιείσιν, ἀλλὰ δοκῶσιν τῷ μάχεσθαι καὶ ἀνδρεία περιεῖναι ἡγοῦνται γὰρ – εἰ τοῦτο, ᾧ περιείσιν, γνωσθεῖη – καὶ

5 πάντας τοὺς ἄλλους ἀσκήσειν τὴν σοφίαν.

Νῦν μὲν τοῦτο ἀποκρυψάμενοι ἐξηπατήκασιν τοὺς ἐν ταῖς ἄλλαις πόλεσι λακωνίζοντας, οἱ τοὺς Λακεδαιμονίους μιμούμενοι φιλογυμναστοῦσιν. Οὐδένα δὲ ἑῶσιν τῶν νέων ἄλλοσε ἐξίεναι, ἵνα μὴ ἀπομανθάνωσιν, ἃ αὐτοὶ διδάσκουσιν. Εἰσὶν δὲ ἐν Κρήτῃ τε καὶ ἐν Λακεδαιμόνι οὐ μόνον ἄνδρες ἐπὶ παιδεύσει μέγα

10 φρονοῦντες, ἀλλὰ καὶ γυναῖκες.

Λακεδαιμόνιοι δὲ πρὸς φιλοσοφίαν καὶ λόγους ἄριστα πεπαιδεύονται ᾧδε· εἰ γὰρ ἐθέλεις τῶν Λακεδαιμονίων τῷ φαυλοτάτῳ συγγενέσθαι, πρῶτον μὲν εὐρήσεις αὐτὸν ἐν τοῖς λόγοις φαῦλον φαινόμενον, ἔπειτα δὲ ἐμβάλλει ῥῆμα βραχὺ καὶ συνεστραμμένον ὥσπερ δεινὸς ἀκοντιστής, ὥστε τὸν προσδιαλεγόμενον φαίνεσθαι

15 παιδὸς μηδὲν βελτίω.

Πολλοὶ οὖν καὶ τῶν νῦν ἀνθρώπων καὶ τῶν πάλαι κατανενοήκασιν τοῦτο, ὅτι τὸ λακωνίζειν πολὺ μᾶλλον ἐστὶν φιλοσοφεῖν ἢ φιλογυμναστεῖν, εἰδότες, ὅτι ἀνθρώπου τελέως πεπαιδευμένου ἐστὶν τοιαῦτα ῥήματα φθέγγεσθαι οἷόν τ' εἶναι.

Hilfen:

Z. 3	περίειμί τινός τινι	jmd. in etw. überlegen sein
Z. 7	λακωνίζω	"spartanisieren", die Spartaner nachahmen
Z. 8	ἑῶσιν	Subjekt weiterhin: die Spartaner
	ἄλλοσε	anderswohin
Z. 9	μέγα φρονέω ἐπί...	stolz sein auf...
Z. 12	ἐθέλεις... εὐρήσεις	2. P. sg. ("du") hier verallgemeinernd (~ "man")
	φαῦλος	(hier:) einfach, schlicht
Z. 14	συνεστραμμένος	(hier:) prägnant
	ὁ προσδιαλεγόμενος	der Gesprächspartner
Z. 18	τελέως (Adv.)	vollendet, vollkommen
	οἷόν τ' εἶναι	können, imstande sein

Griechische Sprachprüfung am 24. 2. 2005

Der junge Menon, der in seiner für ihre Pferde berühmten Heimat Thessalien Schüler des Sophisten Gorgias gewesen war und nun in Athen zu Gast ist, wendet sich an Sokrates mit einer Frage, die seit damals immer wieder diskutiert wird: nämlich ob die ἀρετή („Bestform“, „Fähigkeit, optimale Leistungen zu erbringen“) lehrbar ist oder was sonst:

MEN. Ἔχεις μοι εἰπεῖν, ὦ Σώκρατες, ἄρα¹ διδακτόν ἢ ἀρετή, ἢ οὐ διδακτόν, ἀλλ' ἀσκητόν; ἢ οὔτε ἀσκητόν οὔτε μαθητόν, ἀλλὰ φύσει παραγίγνεται τοῖς ἀνθρώποις ἢ ἄλλω τινὶ τρόπῳ;

ΣΩ. ὦ Μένων, πρὸ τοῦ² μὲν οἱ Θετταλοὶ εὐδόκιμοι ἦσαν ἐν τοῖς
 5 Ἑλλησιν καὶ ἐθαυμάζοντο ἐφ' ἵππικῇ, νῦν δέ, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, καὶ ἐπὶ σοφίᾳ. Ἐνθάδε³ δέ τὸ ἐναντίον περιέστηκεν⁴. ὥσπερ⁵ αὐχμὸς⁶ τις τῆς σοφίας γέγονεν, καὶ κινδυνεύει ἐκ τῶνδε τῶν τόπων παρ' ὑμᾶς οἴχεσθαι ἢ σοφία. Εἰ γοῦν τινα ἐθέλεις οὕτως ἐρέσθαι τῶν ἐνθάδε³, οὐδεὶς⁷ ὅστις οὐ⁷ γελάσεται καὶ ἐρεῖ. ὦ ξένε, κινδυνεύω
 10 σοι δοκεῖν μακάριός τις εἶναι, ἐγὼ δὲ τοσοῦτον⁷ δέω⁸ εἰδέναί, εἴτε διδακτόν εἴτε μὴ διδακτόν ἢ ἀρετή, ὥστ' οὐδ' αὐτὸ τοῦτο, ὃ τί ποτ' ἐστὶ τὸ παράπαν, τυγχάνω εἰδῶς.“

Ἐγὼ οὖν καὶ αὐτός οὕτως ἔχω· συμπένομαι τοῖς πολίταις τούτου τοῦ πράγματος, καὶ ἐμαυτὸν καταμέμφομαι ὡς οὐκ εἰδῶς περὶ ἀρετῆς
 15 τὸ παράπαν· οὐδ' ἄλλω πῶ⁹ ἐνέτυχον εἰδότι, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ.

MEN. Τί δέ; Γοργία οὐκ ἐνέτυχες, ὅτε ἐνθάδε³ ἦν;

ΣΩ. Ἐγωγε.

MEN. Εἶτα οὐκ ἐδόκει σοι εἰδέναί;

ΣΩ. Ἐκεῖνον τοίνυν ἐῶμεν, ἐπειδὴ καὶ ἄπεστιν· σὺ δὲ αὐτός, ὦ
 20 Μένων, τί φῆς ἀρετὴν εἶναι;

¹ ἄρα	- ob
² πρὸ τοῦ	- früher
³ ἐνθάδε	- hier (in Athen)
⁴ περιέσταμαι	- sich einstellen
⁵ ὥσπερ	- hier: gleichsam
⁶ ὁ αὐχμὸς	- Dürre
⁷ οὐδεὶς ὅστις οὐ	- jeder („niemand, der nicht“)
⁸ τοσοῦτον δέω	- ich bin so weit davon entfernt
⁹ οὐδ' ἄλλω πῶ	- und noch keinem anderen

Augustana-Hochschule

Schriftliche Graecumsprüfung 28.7.2005

Sokrates erzählt, wie er einmal in einer athenischen Sportstätte die erfolgreichen Sophisten Euthydemos und Dionysodoros sowie zwei engere Bekannte, die schönen Jünglinge Kleinias und Ktesippos, getroffen habe:

Κατὰ θεόν τινα¹ γὰρ ἔτυχον καθήμενος ἐν τῷ ἀποδυτηρίῳ μόνος, καὶ ἤδη ἐν νῶ εἶχον ἀναστῆναι· ἀνισταμένου δέ μου ἐγένετο τὸ εἰωθὸς σημεῖον τὸ δαιμόνιον. Πάλιν οὖν ἐκαθεζόμεν, καὶ ὀλίγῳ ὕστερον εἰσέρχονται οὗτοι, ὅ τ' Εὐθύδημος καὶ ὁ Διονυσόδωρος· εἰσελθόντες δὲ περιεπάτουν ἐν τῷ καταστέγῳ δρόμῳ². Καὶ οὐπω οὗτοι δύο ἢ τρεῖς δρόμους² περιεληλυθότες ἦσαν καὶ εἰσέρχεται Κλεινίας, ὅπισθεν δὲ αὐτοῦ ἐρασταὶ πάνυ πολλοὶ τε καὶ ἄλλοι καὶ Κτήσιππος, μάλα καλὸς τε καὶ ἀγαθὸς τὴν φύσιν.

Ἰδὼν οὖν με ὁ Κλεινίας ἀπὸ τῆς εἰσόδου μόνον καθήμενον, ἀντικρυς³ ἰὼν παρεκαθέζετο ἐκ δεξιᾶς. Ἰδόντες δὲ αὐτὸν ὅ τε Διονυσόδωρος καὶ ὁ Εὐθύδημος πρῶτον μὲν διελέγοντο ἀλλήλοις, ἄλλην καὶ ἄλλην⁴ ἀποβλέποντες εἰς ἡμᾶς, ἔπειτα ἰόντες ὁ μὲν παρὰ τὸ μειράκιον ἐκαθέζετο, ὁ Εὐθύδημος, ὁ δὲ παρ' αὐτὸν ἐμὲ ἐξ ἀριστερᾶς.

Ἦσπαζόμεν οὖν αὐτούς, μετὰ δὲ τοῦτο εἶπον πρὸς τὸν Κλεινίαν· ὦ Κλεινία, οἶδε μέντοι οἱ ἄνδρες σοφοί, Εὐθύδημός τε καὶ Διονυσόδωρος, οὐ τὰ σμικρὰ, ἀλλὰ τὰ μεγάλα· τὰ γὰρ περὶ τὸν πόλεμον πάντα ἐπίστανται, ὅσα δεῖ τὸν μέλλοντα⁵ ἀγαθὸν στρατηγὸν ἔσσεσθαι, ἀλλὰ καὶ οἷοί τέ εἰσιν ποιῆσαι δυνατὸν εἶναι ἄνδρα τινα αὐτῶ βοηθεῖν ἐν τοῖς δικαστηρίοις, ἐάν τις αὐτὸν ἀδικῇ.

Hilfen:

¹ κατὰ θεόν τινα	durch eine göttliche Fügung
² ὁ δρόμος	Gang, Umgang; Wandelhalle
³ ἀντικρυς (<i>adv.</i>)	geradeaus, schnurstracks
⁴ ἄλλην καὶ ἄλλην	wieder und wieder
⁵ μέλλω + Inf. Fut.	wollen, vorhaben

Griechische Sprachprüfung am 28. 10. 2005

Der junge Lysis, ein Knabe von 10 Jahren, spricht mit Sokrates darüber, dass seine Eltern es zwar gut mit ihm meinen, ihm aber dennoch nicht alles erlauben. Liegt das am Alter, wie Lysis zuerst vermutet? Dagegen spricht, dass die Eltern andere Dinge durchaus erlauben, z.B. vorlesen oder auf der Leier vorspielen. Welchen Sinn haben dann aber die Verbote?

ΣΩ· Τί ποτ' ἄν οὖν εἴη, ὦ Λύσι, τὸ αἴτιον, ὅτι τὰ μὲν πράττειν οὐ διακωλύουσιν οἱ γονεῖς σου, τὰ δὲ κωλύουσι;

ΛΥΣ· Ὅτι, οἶμαι, ταῦτα μὲν ἐπίσταμαι, ἐκεῖνα δ' οὐ.

ΣΩ· Εἶεν, ὦ ἄριστε· οὐκ ἄρα τὴν ἡλικίαν¹ σου περιμένει ὁ πατήρ ἐπιτρέπειν σοι πάντα, ἀλλ' ἢ ἄν ἡμέρα ἡγήσηται σε βέλτιον ἑαυτοῦ φρονεῖν, ταύτη ἐπιτρέψει σοι καὶ ἑαυτὸν καὶ τὰ ἑαυτοῦ.

ΛΥΣ· Οἶμαι ἔγωγε.

ΣΩ· Τί δ'; Ἀθηναίους οἶε σοι οὐκ ἐπιτρέψειν τὰ ἑαυτῶν, ὅταν αἰσθάνωνται, ὅτι ἰκανῶς φρονεῖς;

10 **ΛΥΣ·** Ἐγωγε.

ΣΩ· Πρὸς Διός, τί ἄρα ὁ μέγας βασιλεύς²; Εἰ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀσθενοῖ, ἄρα ἐώη³ ἄν τινα ἄπτεσθαι τῶν αὐτοῦ ὀφθαλμῶν μὴ ἰατρὸν ἡγούμενος, ἢ κωλύοι ἄν;

ΛΥΣ· Κωλύοι ἄν.

15 **ΣΩ·** Ἡμᾶς δέ γε εἰ ὁ βασιλεύς ὑπολαμβάνοι ἰατρικοὺς εἶναι, καὶ εἰ βουλοίμεθα διανοίγοντες τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐμπάσαι⁴ τῆς τέφρας⁴, οὐκ ἄν κωλύσειεν, ἡγούμενος ἡμᾶς ὀρθῶς φρονεῖν.

ΛΥΣ· Ἀληθῆ λέγεις.

20 **ΣΩ·** Οὕτως ἄρα ἔχει, ὦ φίλε Λύσι· ταῦτα μὲν, ἃ ἄν φρόνιμοι γενώμεθα, ἅπαντες ἡμῖν ἐπιτρέψουσιν, Ἕλληνές τε καὶ βάρβαροι καὶ ἄνδρες καὶ γυναῖκες, ποιήσομέν τε ἐν τούτοις, ὅ τι ἄν βουλώμεθα, καὶ οὐδεὶς ἡμᾶς ἐμποδιεῖ, ἀλλ' αὐτοὶ τε ἐλεύθεροι ἐσόμεθα ἐν αὐτοῖς καὶ ἄλλων ἄρχοντες· εἰς ἃ δ' ἄν νοῦν μὴ κτησώμεθα, τούναντίον ἐστίν.

¹ ἡ ἡλικία

- hier: das reifere Alter

² ὁ μέγας βασιλεύς

- der (persische) Großkönig (und als solcher Feind der Griechen)

³ ἐώη

- von εἰάω (zulassen)

⁴ ἐμπάσσω τῆς τέφρας

- Asche hineinstreuen (galt als schädlich für die Augen)

Augustana-Hochschule

Schriftliche Graecumsprüfung 23.02.2006

Sokrates will mit seinem Gesprächspartner Adeimantos das Wesen der Gerechtigkeit definieren. **Adeimantos** hält es jedoch für notwendig, zunächst die allgemein verbreiteten Ansichten der Menschen über die δικαιοσύνη zu benennen: Zahlt sich am Ende nicht eher das Unrecht aus?

Δεῖ γὰρ διελθεῖν ἡμᾶς καὶ τοὺς ἐναντίους λόγους, οἱ δικαιοσύνην μὲν ἐπαινοῦσιν, ἀδικίαν δὲ ψέγουσιν. Λέγουσιν δέ που καὶ παρακελεύονται οἱ πατέρες τοῖς υἱοῖς καὶ πάντες οἱ τινῶν κηδόμενοι, ὡς χρὴ δίκαιον εἶναι, οὐκ αὐτὴν τὴν δικαιοσύνην ἐπαινοῦντες, ἀλλὰ τὰς ἀπ' αὐτῆς εὐδοκιμήσεις, οἱ δοκοῦντι τινὶ δικαίῳ εἶναι γίνονται ἀπὸ τῆς δόξης ἀρχαί τε καὶ γάμοι καὶ τὰ ἄλλα τοιαῦτα.

Πρὸς δὲ τούτοις σκέψαι, ὦ Σώκρατες, ἄλλο αὖ εἶδος λόγων περὶ δικαιοσύνης τε καὶ ἀδικίας λεγόμενον ὑπὸ τῶν ποιητῶν. Πάντες γὰρ ἐξ ἑνὸς στόματος ὕμνοῦσιν, ὡς καλὸν τι μὲν ἢ σωφροσύνη τε καὶ δικαιοσύνη, χαλεπὸν μὲντοι καὶ ἐπίπονον, ἀκολασία δὲ καὶ ἀδικία ἠδὲ μὲν καὶ εὐπετέες κτήσασθαι, δόξη δὲ μόνον καὶ νόμῳ αἰσχροῦν.

Λυσιτελέστερα δὲ τῶν δικαίων τὰ ἄδικα λέγουσι· καὶ πονηροὺς τοὺς πλουσίους καὶ ἄλλας δυνάμεις ἔχοντας εὐδαιμονίζουσιν καὶ τιμᾶν εὐχερῶς ἐθέλουσιν δημοσίᾳ τε καὶ ἰδίᾳ, τοὺς δὲ ἄλλους ἀτιμάζουσιν καὶ ὑπερορᾶν, οἱ ἂν πη ἀσθενεῖς τε καὶ πένητες ᾧσιν, καίπερ ὁμολογοῦντες αὐτοὺς ἀμείνους εἶναι τῶν ἐτέρων.

Καὶ δη καὶ οἱ περὶ τῶν θεῶν λόγοι θαυμασιώτατοί εἰσιν, ὡς αἴρα καὶ θεοὶ πολλοῖς μὲν ἀγαθοῖς ἀνθρώποις δυστυχίας τε καὶ βίον κακὸν ἔνειμαν, τοῖς δὲ ἐναντίοις ἐναντίαν μοῖραν.

Hilfen:

Z. 2	παρακελεύομαι	raten
Z. 3	κήδομαι mit Gen.	für jmd. sorgen
Z. 4	ἡ εὐδοκίμησις	Anerkennung
Z. 5	γάμοι	<i>gemeint sind Eheschließungen mit Frauen aus reichem und einflußreichen Hause</i>
Z. 6	πρὸς ... τούτοις τὸ εἶδος	außerdem (hier:) Gattung, Art
Z. 9	εὐπετέες κτήσασθαι	leicht zu erreichen
Z. 9	μόνον (adv.)	nur

Griechische Sprachprüfung am 27.7.2006

Sokrates ist bei dem wohlhabenden Kephalos zu Besuch, der inzwischen ein hohes Alter erreicht hat. Es liegt nahe, dass Vorzüge und Beschwerden des Alters selbst zum Thema werden:

ΣΩ· Ἡδέως ἂν πυθοίμην σου, ὦ Κέφαλε, ὅ τι σοι φαίνεται τὸ γήρας, πότερον χαλεπὸν ἢ πῶς σὺ αὐτὸ ἐξαγγέλλεις.

ΚΕ· Ἐγὼ σοι, νῆ τὸν Δία, ἐρῶ, ὦ Σώκρατες, οἶόν γέ μοι φαίνεται· πολλάκις γὰρ συνέρχονται τινες ἡμῶν παραπλησίαν ἡλικίαν ἔχοντες. Οἱ οὖν πλεῖστοι ὀλοφύρονται συνιόντες, τὰς ἐν τῇ νεότητι ἡδονὰς ποθοῦντες καὶ ἀναμιμνησκόμενοι περὶ τε τὰ φροδίσια καὶ περὶ πότους τε καὶ εὐωχίας καὶ ἄλλα τοιαῦτα, καὶ ἀγανακτοῦσιν ὡς μεγάλων τινῶν ἀπεστερημένοι. Ἐνιοὶ δὲ καὶ τὰς τῶν οἰκείων¹ προπηλακίσεις ὀδύρονται, καὶ ἐπὶ τούτῳ δὴ τὸ γήρας ὑμνοῦσιν² πολλῶν κακῶν σφίσιν αἴτιον.

Ἐμοὶ δὲ δοκοῦσιν, ὦ Σώκρατες, οὗτοι οὐ³ τὸ αἴτιον αἰτιᾶσθαι³. οὐ τὸ γήρας, ὦ Σώκρατες, ἀλλ' ὁ τρόπος τῶν ἀνθρώπων ἢ τῶν κακῶν αἰτία ἐστίν. Ἐὰν μὲν γὰρ κόσμιοι καὶ εὐκόλοι ᾦσιν, καὶ τὸ γήρας μετρίως ἐστὶν ἐπίπονον⁴. εἰ δὲ μή, καὶ γήρας, ὦ Σώκρατες, καὶ νεότης χαλεπὴ τῷ τοιούτῳ συμβαίνει⁵.

ΣΩ· ὦ Κέφαλε, ἔγωγε μὲν ἄγαμαι ταῦτα ἀκούων, οἶμαι δὲ τοὺς πολλούς, ὅταν ταῦτα λέγῃς, οὐκ ἀποδέχεσθαι, ἀλλ' ἠγεῖσθαί σε ῥαδίως τὸ γήρας φέρειν οὐ διὰ τὸν τρόπον, ἀλλὰ διὰ τὸ πολλὴν οὐσίαν⁶ κεκτηῖσθαι· τοῖς γὰρ πλουσίοις πολλὰ παραμύθια φασιν εἶναι.

¹ ὁ οἰκείος

- hier: der Verwandte

² ὑμνέω

- hier: beschimpfen, verantwortlich machen, anklagen

³ οὐ τὸ αἴτιον αἰτιᾶσθαι

- nicht den wahren Grund angeben

⁴ ἐπίπονος, ον

- hier: beschwerlich

⁵ συμβαίνει

- hier: ist oder wird

⁶ ἡ οὐσία

- hier: Besitz, Reichtum

Augustana-Hochschule

Schriftliche Graecumsprüfung 25.10.2006

Lysimachos und Melesias, zwei vornehme Athener aus stadtbekanntem Familien und Söhne berühmter Väter, sorgen sich um die Erziehung ihrer Söhne. Eines Tages wollen sie ihre Bekannten Nikias und Laches befragen, was denn junge Leute eigentlich lernen sollten, und laden sie zu einer Fechtkampfvorstellung in eine Sportstätte ein. Nach der Vorführung ergreift Lysimachos das Wort und gibt einen Einblick in die eigenen Erziehungsmethoden:

Συσσιτοῦμεν δὴ ἐγὼ τε καὶ Μελησίας, καὶ ἡμῖν τὰ μειράκια παρασιτεῖ. Ἡμῶν γὰρ ἐκάτερος περὶ τοῦ ἑαυτοῦ πατρὸς πολλὰ καὶ καλὰ ἔργα ἔχει λέγειν πρὸς τοὺς νεανίσκους, καὶ ὅσα ἐν πολέμῳ ἠργάσαντο καὶ ὅσα ἐν εἰρήνῃ, διοικοῦντες τὰ τε τῶν συμμάχων καὶ τὰ τῆς πόλεως. Ἴδια δὲ ἔργα οὐδέτερος ἡμῶν ἔχει λέγειν.

- 5 Ταῦτα δὴ ὑπαισχυνόμεθ' αὐτὰ καὶ αἰτιώμεθα τοὺς πατέρας ἡμῶν, ὅτι ἡμᾶς μὲν εἶων τρυφᾶν, ἐπειδὴ μειράκια ἐγενόμεθα, τὰ δὲ τῶν ἄλλων πράγματα ἔπραττον. Καὶ τοῖσδε τοῖς νεανίσκοις αὐτὰ ταῦτα ἐνδεικνύμεθα λέγοντες, ὅτι, εἰ μὲν ἀμελήσουσιν ἑαυτῶν καὶ μὴ πείσονται ἡμῖν, ἀκλεεῖς γενήσονται, εἰ δὲ ἐπιμελήσονται, τάχα ἂν τῶν ὀνομάτων ἄξιοι γένοιτο, ἃ ἔχουσιν.
- 10 Οὗτοι μὲν οὖν φασιν πείσεσθαι· ἡμεῖς δὲ δὴ τοῦτο σκοποῦμεν, τί ἂν οὗτοι μαθόντες ἢ ἐπιτηδεύσαντες ὡς ἄριστοι γένοιτο. Εἰσηγήσατο οὖν τις ἡμῖν καὶ τοῦτο τὸ μάθημα, ὅτι καλὸν εἶη τῷ νέῳ μαθεῖν ἐν ὅπλοις μάχεσθαι. Καὶ ἐπήνει τοῦτον, ὃν νῦν ὑμεῖς ἐθεάσασθε, καὶ ἔπειτα ἐκέλευε θεάσασθαι. Ἔδοξε δὲ χρῆναι ἡμᾶς αὐτούς τε ἐλθεῖν ἐπὶ θεῶν τοῦ ἀνδρὸς καὶ ὑμᾶς συμπαραλαβεῖν ἅμα μὲν
- 15 συνθεατάς, ἅμα δὲ συμβούλους τε καὶ κοινωνοὺς περὶ τῆς τῶν υἱῶν ἐπιμελείας.

Hilfen:

1	συσσιτέω παρασιτέω (<i>mit Dativ</i>)	gemeinsam speisen (neben/mit jmd.) essen
3	διοικέω	betreuen, erledigen
5	εἶων	3.P.pl. Ind. Imperfekt Akt. zu ἐάω
8	πείσομαι	Futur zu πείθομαι
11	εἰσηγέομαι	vorschlagen
12	ἐν ὅπλοις μάχομαι	fechten
13	τοῦτον	<i>gemeint ist der Fechtkämpfer, der gerade aufgetreten ist</i>
14f.	ἅμα μὲν...ἅμα δέ	zum einen...zum anderen; einerseits...andererseits
15	ἢ ἐπιμελεία	Erziehung, Bildung

Griechische Sprachprüfung am 22.2.2007

Im 5. Jahrhundert v. Chr. wurde die Frage, wie man seine Kinder am besten erzieht, erstmalig zum Problem: Wie kann man aus dem großen Kreis von Leuten, die sich als Lehrer anbieten, die qualifizierten herausfinden? Und was bleibt zu tun, wenn sich keine qualifizierten Lehrer finden lassen? - Diese Fragen beschäftigen auch Sokrates' alten Freund Kriton ...

KP· Καὶ μὴν, ὦ Σώκρατες, περὶ τῶν υἱῶν, ὥσπερ ἀεὶ πρὸς σε λέγω, ἐν ἀπορίᾳ εἰμί, τί δεῖ αὐτοῖς χρήσασθαι¹. Ὁ μὲν οὖν νεώτερος ἔτι καὶ σμικρὸς ἐστίν, Κριτόβουλος δ' ἤδη ἡλικίαν ἔχει καὶ δεῖταί τινος, ὅστις αὐτὸν ὀνήσει. Ἐγὼ μὲν οὖν, ὅταν σοὶ συγγένωμαι, οὕτω
 5 διατίθεμαι², ὥστ' ἐμοὶ δοκεῖ μανία εἶναι περὶ τῆς παιδείας ἀμελήσαι. Ὅταν δὲ εἴς τινα ἀποβλέψω τῶν φασκόντων ἂν παιδεῦσαι ἀνθρώπους, ἐκπέπληγμαι³, καὶ μοι δοκεῖ σκοποῦντι εἷς ἕκαστος αὐτῶν πάνυ ἀλλόκοτος⁴ εἶναι, ὥς⁵ γε πρὸς σὲ τάληθῆ εἰρήσθαι· ὥστε οὐκ ἔχω, ὅπως⁶ προτρέπω τὸ μεираκιον ἐπὶ φιλοσοφίαν.

ΣΩ· ὦ φίλε Κρίτων, οὐκ οἶσθα, ὅτι ἐν παντὶ ἐπιτηδεύματι οἱ μὲν φαῦλοί εἰσιν πολλοὶ καὶ οὐδενὸς ἄξιοι, οἱ δὲ σπουδαῖοι ὀλίγοι καὶ παντὸς ἄξιοι;

KP· Ἐγωγε.

ΣΩ· Τί οὖν; τούτου ἔνεκα αὐτός τε φεύξῃ πάντα τὰ ἐπιτηδεύματα
 15 καὶ τῷ υἱῷ οὐκ ἐπιτρέψεις;

KP· Οὐκ οὖν δίκαιόν γε, ὦ Σώκρατες.

ΣΩ· Μὴ τοίνυν, ὅ γε οὐ χρή, ποίει, ὦ Κρίτων, ἀλλ' ἐάσας χαίρειν⁷
 20 τοὺς ἐπιτηδεύοντας φιλοσοφίαν, εἴτε χρηστοὶ εἰσιν εἴτε πονηροί, αὐτὸ τὸ πρᾶγμα⁸ βασανίσας εὖ τε καὶ καλῶς θαρρῶν δίωκε καὶ ἄσκει, αὐτός τε καὶ τὰ παιδιά.

¹ χρήσθαι τινί - hier: mit jemandem anfangen

² οὕτω διατίθεμαι - ich denke so darüber

³ ἐκπέπληγμαι - ich bin irritiert

⁴ ἀλλόκοτος - etwa: unpassend, neben der Spur, verpeilt

⁵ ὥς ... - um ... zu, damit ...

⁶ ὅπως - hier: wie

⁷ χαίρειν ἐάν m. Akk. - verzichten auf

⁸ αὐτὸ τὸ πρᾶγμα - gemeint ist die Philosophie

Augustana-Hochschule

Schriftliche Graecumsprüfung 25.07.2007

Die Seherin Diotima erklärt Sokrates die Stellung des Göttlichen (τὸ δαιμόνιον) zwischen Göttern und Menschen und erzählt, wie der δαίμων Eros geboren worden sei:

Τὸ δὲ δαιμόνιον ἐρμηνεύει καὶ διαπορθμεύει θεοῖς τὰ παρ' ἀνθρώπων καὶ ἀνθρώποις τὰ παρὰ θεῶν, τοῖς μὲν τὰς δεήσεις καὶ θυσίας, τοῖς δὲ τὰς ἐπιτάξεις τε καὶ ἀμοιβὰς τῶν θυσιῶν· ἐν μέσῳ δὲ ὃν ἀμφοτέρων συμπληροῖ, ὥστε τὸ πᾶν αὐτῷ συνδεδέσθαι.

- 5 Διὰ τούτου τοῦ δαιμονίου καὶ ἡ μαντικὴ πᾶσα χωρεῖ καὶ ἡ τῶν ἱερῶν τέχνη τῶν περὶ τὰς θυσίας καὶ τελετὰς καὶ τὰς ἐπωδὰς καὶ τὴν μαντείαν πᾶσαν καὶ γοητείαν. Θεὸς δὲ ἀνθρώπῳ οὐ μίγνυται, ἀλλὰ διὰ τούτου πᾶσά ἐστιν ἡ ὁμιλία καὶ ἡ διάλεκτος θεοῖς πρὸς ἀνθρώπους. Καὶ ὁ μὲν περὶ τὰ τοιαῦτα σοφὸς ἀνὴρ ἐστὶ δαιμόνιος, ὁ δὲ ἄλλο τι σοφὸς ὢν ἐστὶ βάνυστος. Οὗτοι δὲ οἱ δαίμονες
- 10 πολλοὶ καὶ παντοδαποὶ εἰσιν, εἷς δὲ τούτων ἐστὶ καὶ ὁ Ἔρως.

Ὅτε γὰρ ἐγένετο ἡ Ἀφροδίτη, ἡστιῶντο οἱ θεοὶ οἱ τε ἄλλοι καὶ ὁ τῆς Μήτηδος υἱὸς Πόρος. Ἐπειδὴ δὲ ἐδείπνησαν, ἀφίκετο ἡ Πενία καὶ ἦν περὶ τὰς θύρας.

Ἄλλοτε οὖν Πόρος μεθυσθεὶς τοῦ νέκταρος εἰς τὸν τοῦ Διὸς κῆπον εἰσελθὼν ἠῦδεν.

Ἡ οὖν Πενία ἐπιβουλεύουσα διὰ τὴν αὐτῆς ἀπορίαν παιδίον ποιήσασθαι ἐκ τοῦ

- 15 Πόρου κατακλίνεται τε παρ' αὐτῷ καὶ ἔτεκε τὸν Ἔρωτα.

Hilfen:

1	διαπορθμεύω	überbringen
3	ἡ ἀμοιβή	die Gegengabe
	συμπληρῶ	die Verbindung herstellen
4	συνδέω	verbinden, verknüpfen
5	χωρέω	(hier:) sich vollziehen
6	ἡ τελετή	die Weihe, die Initiation
8	ἡ διάλεκτος	die Zwiesprache, die Verständigung
11	γίγνομαι	(hier:) geboren werden
	ἐστίασμα	Mahl halten, speisen
11f.	Metis ist die Göttin der Klugheit. – Poros ist der Gott des Reichtums (eigentlich: des tatkräftigen Sich-Verschaffens). – Penia ist die Göttin der Armut.	
13	μεθύομαι (mit Gen.)	sich betrinken (mit/an etw.)
	εὔδω	einschlafen, schlafen

Griechische Sprachprüfung am 26.10.2007

Die Sophisten Euthydemos und Dionysodoros waren in Athen bekannt als Ausbilder in der Waffenkunst und in der Rhetorik, wofür Sokrates sie im vorangehenden Text gerade gelobt hat. Doch neuerdings scheint das nicht mehr ihr Hauptfach zu sein, wie Sokrates jetzt - nicht ohne ironisches Erstaunen - zur Kenntnis nehmen muss:

EY Οὐκέτι ταῦτα, ὦ Σώκρατες, σπουδάζομεν¹, ἀλλὰ παρέργοις² αὐτοῖς χρώμεθα².

ΣΩ Καλὸν ἄν που τὸ ἔργον⁴ ὑμῶν εἴη, εἰ τηλικαῦτα³ πράγματα πάρεργα⁴ ὑμῖν τυγχάνει ὄντα. Καὶ πρὸς θεῶν εἵπετέ μοι· τί ἐστι τοῦτο τὸ καλόν;

EY Ἀρετὴν, ὦ Σώκρατες, οἴομεθα οἷοι τ' εἶναι παραδοῦναι⁵ κάλλιστα καὶ τάχιστ' ἀνθρώπων.

ΣΩ ὦ Ζεῦ, οἷον λέγετε πρᾶγμα. Πόθεν τοῦτο τὸ ἔρμαιον ἠύρετε; Ἐγὼ γὰρ περὶ ὑμῶν διανοοῦμην⁶ ἔτι ὡς τοῦτο δεινῶν ὄντων, ἐν ὅπλοις μάχεσθαι. Εἰ δὲ νῦν ὡς ἀληθῶς ταύτην τὴν ἐπιστήμην ἔχετε, ἴλαοι ἔστε. Ἀτεχνῶς γὰρ ἔγωγε ὑμᾶς ὡς περ θεοὺς προσαγορεύω, συγγνώμην⁷ δεόμενος ἔχειν⁷ μοι τῶν ἔμπροσθεν εἰρημένων. Ἄλλ' ὁρᾶτε, ὦ Εὐθύδημέ τε καὶ Διονυσόδωρε, εἰ ἀληθῆ λέγετε.

EY Εὐ ἴσθι, ὦ Σώκρατες, τοῦτο οὕτως ἔχον.

ΣΩ Μακαρίζω ἄρ' ὑμᾶς ἔγωγε τοῦ κτήματος, πολὺ μᾶλλον ἢ μέγαν βασιλέα τῆς ἀρχῆς. Τοσόδε δέ μοι εἵπετε, εἰ ἐν νῶ ἔχετε ἐπιδεικνύναι⁸ ταύτην τὴν σοφίαν.

EY Ἐπ' αὐτό γε τοῦτο πάρεσμεν, ὦ Σώκρατες, ὡς ἐπιδείζοντες⁸ καὶ διδάζοντες τὴν ἀρετὴν, ἐάν τις ἐθέλη μανθάνειν.

ΣΩ Ὅτι μὲν ἐθελήσουσιν ἅπαντες οἱ μὴ ἔχοντες αὐτήν, ὦ Εὐθύδημε καὶ Διονυσόδωρε, ἐγὼ ὑμῖν ἐγγυῶμαι⁹, πρῶτος δ' ἐγώ· πάνυ οὖν παντὶ τρόπῳ χαρίσασθε ἐμοὶ καὶ ἐπιδείξασθε⁸.

¹ σπουδάζω τι

² παρέργοις τινί χρησθαι

³ τηλικοῦτος, τηλικαύτη, τηλικούτον

⁴ τὸ ἔργον / πάρεργον

⁵ παραδίδωμι

⁶ διανοέομαι περί τινος

⁷ συγγνώμην ἔχειν τινί

⁸ ἐπιδεικνύναι / ἐπιδείκνυσθαι

⁹ ἐγγυάομαί τινι

- etwas mit Ernst betreiben

- etwas als Nebensache betrachten

- so groß, so wichtig (wie die Waffenkunst)

- hier: Hauptgeschäft / Nebentätigkeit

- weitergeben, unterrichten

- von/über jemand denken

- jemandem verzeihen

- vorzeigen, vorführen

- <dafür> sich verbürgen bei jemandem

Augustana-Hochschule

Schriftliche Graecumsprüfung am 16.2.2008

Eine berühmte Szene aus dem platonischen *Symposion*: Nachdem im Haus des Dichters Agathon die Teilnehmer des Symposions, unter ihnen natürlich auch Sokrates, ihre Reden auf den Gott Eros gehalten haben, hört man plötzlich in der Eingangshalle Lärm und Flötenmusik. Unerwartete Gäste scheinen eingetroffen zu sein:

Καὶ οὐ πολὺ ὕστερον οἱ παρόντες τὴν φωνὴν ἤκουσαν Ἄλκιβιάδου¹ ἐν τῇ αὐλῇ σφόδρα μεθύοντος² καὶ μέγα βοῶντος καὶ ἐρωτῶντος, ὅπου Ἀγάθων εἶη, καὶ κελεύοντος ἄγειν παρὰ Ἀγάθωνα.

Ἦγαγον οὖν αὐτὸν παρὰ Ἀγάθωνα καὶ τὴν αὐλητρίδα καὶ ἄλλους τινὰς τῶν ἀκολούθων· ὁ δὲ Ἀλκιβιάδης ἐπέστη ἐπὶ τὰς θύρας ἐστεφανωμένος στεφάνῳ τινί κίττω³ τε καὶ ἴων³, καὶ ταινίας ἔχων ἐπὶ τῆς κεφαλῆς πολλὰς, καὶ εἶπε „Ἄνδρες, χαίρετε· ἄνδρα πάνυ σφόδρα μεθύοντα δέξεσθε συμπότην – ἢ ἀπίωμεν; Ἐγὼ γὰρ χθὲς μὲν οὐχ οἷός τε ἐγενόμην⁴ ἀφικέσθαι, νῦν δὲ ἤκω ἐπὶ τῇ κεφαλῇ ἔχων τὰς ταινίας, ἵνα ἀπὸ τῆς ἐμῆς κεφαλῆς τὴν τοῦ σοφωτάτου καὶ καλλίστου ἀνδρὸς⁵ κεφαλὴν ἀναδήσω⁶. Καταγελάσεσθέ μου ὡς μεθύοντος; Ἐγὼ δὲ, καὶ ἐὰν ὑμεῖς γελάτε, ὅμως εἶ οἶδα, ὅτι ἀληθῆ λέγω.“

Πάντες οὖν ἀνεθορύβησαν καὶ ἐκέλευον εἰσιέναι καὶ κατακλίνεσθαι, καὶ ὁ Ἀγάθων αὐτὸν ἐκάλεσε. Ὁ δὲ Ἀλκιβιάδης ἐπίπροσθε τῶν ὀφθαλμῶν ἔχων οὐ κατεῖδε τὸν Σωκράτη, ἀλλὰ ἐκαθίζετο παρὰ τὸν Ἀγάθωνα ἐν μέσῳ Σωκράτους τε καὶ ἐκείνου. Παρεχώρησε⁷ γὰρ ὁ Σωκράτης, ὡς ἐκεῖνον κατεῖδε.

Παρακαθεζόμενος δὲ ὁ Ἀλκιβιάδης ἠσπάζετό τε τὸν Ἀγάθωνα καὶ ἀνέδησε⁶. Εἶπε οὖν ὁ Ἀγάθων „Ὑπολύετε⁸, παῖδες, Ἀλκιβιάδην.“

Hilfen:

- 1 Alkibiades, in jungen Jahren bereits einer der berühmt-berüchtigtsten athenischen Politiker, enger, auch erotischer Freund des Sokrates und ein hitziger Charakter.
- 2 μεθύω betrunken sein
- 3 τὸ ἴον das Veilchen
- 4 οἷός τε ἐγενόμην ich konnte/war imstande
- 5 Gemeint ist der Gastgeber Agathon, der am Tag zuvor im städtischen Tragödienwettbewerb gesiegt hat.
- 6 ἀναδέω umbinden, umkränzen
- 7 παραχώρῳ beiseite rücken, Platz machen
- 8 ὑπολύω die Schuhe ausziehen, die Sandalen lösen

Griechische Sprachprüfung am 14.7.2008

Sokrates und sein Freund Charmides sprechen über den Begriff der σωφροσύνη (Besonnenheit). Um dabei das richtige Verhältnis von Körper und Seele zu bestimmen, verwendet Sokrates ein Beispiel aus der antiken Medizin:

5 **Σω·** Ἴσως ἤδη καὶ σὺ ἀκήκοας τῶν ἀγαθῶν ἰατρῶν· ἐπειδὴν τις αὐτοῖς προσέλθῃ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀλγῶν¹, λέγουσιν, ὅτι οὐχ οἶόν τε ἐπιχειρεῖν μόνους τοὺς ὀφθαλμοὺς ἰᾶσθαι, ἀλλ' ἀναγκαῖον εἶη, ἅμα καὶ τὴν κεφαλὴν θεραπεύειν· καὶ ἐάν τις οἴηται² τὴν κεφαλὴν
10 θεραπεύσαι αὐτὴν ἐφ' ἑαυτῆς³ ἄνευ ὅλου τοῦ σώματος, πολλὴν ἄνοιαν εἶναι⁴. Ἐκ δὴ τούτου τοῦ λόγου διαίταις⁵ ἐπὶ πᾶν τὸ σῶμα τρεπόμενοι μετὰ τοῦ ὅλου τὸ μέρος ἐπιχειροῦσιν θεραπεύειν τε καὶ ἰᾶσθαι· ἢ οὐκ ἦσθησαι, ὅτι ταῦτα οὕτως λέγουσιν;

Χαρμ· Πάνυ γε.

10 **Σω·** Οὐκοῦν καλῶς σοι δοκεῖ λέγεσθαι καὶ ἀποδέχῃ τὸν λόγον;

Χαρμ· Μάλιστα.

15 **Σω·** Ὡσπερ οὖν ὀφθαλμοὺς ἄνευ κεφαλῆς οὐ δεῖ ἐπιχειρεῖν ἰᾶσθαι οὐδὲ κεφαλὴν ἄνευ σώματος, οὕτως οὐδὲ σῶμα ἄνευ ψυχῆς· πάντα γὰρ ἐκ τῆς ψυχῆς ὀρμᾶται καὶ τὰ κακὰ καὶ τὰ ἀγαθὰ τῷ σώματι καὶ
20 παντὶ τῷ ἀνθρώπῳ. Δεῖ οὖν τὴν ψυχὴν καὶ πρῶτον καὶ μάλιστα θεραπεύειν, εἰ μέλλει⁶ καὶ τὰ τῆς κεφαλῆς καὶ τὰ τοῦ ἄλλου σώματος καλῶς ἔχειν. Θεραπεύεται δὲ ἡ ψυχὴ ἐπωδαῖς⁷ τισιν· αὐταὶ δὲ αἱ ἐπωδαὶ οἱ λόγοι εἰσὶν οἱ καλοί. Ἐκ δὲ τῶν τοιούτων λόγων ἐν ταῖς ψυχαῖς σωφροσύνη ἐγγίγνεται· ἥς παρουσίας ῥάδιον ἤδη ἐστὶν τὴν
20 ὑγίειαν καὶ τῇ κεφαλῇ καὶ τῷ ἄλλῳ σώματι πορίζειν.

¹ ἀλγέω τι - an etwas Schmerzen leiden

² οἶομαι - hier: für richtig halten

³ αὐτὴν ἐφ' ἑαυτῆς - für sich allein

⁴ πολλὴν ἄνοιαν εἶναι - abhängig von λέγουσιν in Zeile 2

⁵ αἱ διαίται - ärztliche Maßnahmen, Verordnungen

⁶ μέλλω - hier: sollen

⁷ ἐπωδαὶ τινες - gewisse Zaubersprüche

Augustana-Hochschule

Schriftliche Graecumsprüfung am 23.10.2008

Im Gefängnis erklärt Sokrates seinem Freund Kriton, warum er nicht fliehen will. Dabei läßt er die Gesetze Athens als sprechende Person auftreten: Sie warnen Sokrates, seine Flucht wäre ungerecht gegenüber der gesetzlichen Ordnung der Heimat. Das folgende Gespräch zwischen Sokrates und den Gesetzen macht dies am Beispiel unterschiedlicher νόμοι deutlich:

– Οἱ δὲ νόμοι ἴσως ἂν εἴποιεν: "ὦ Σώκρατες, μὴ θαύμαζε, ἀλλ' ἀποκρίνου, ἐπειδὴ καὶ εἴωθας¹ ἐρωτᾷν τε καὶ ἀποκρίνεσθαι. Φέρε γάρ², τί ἐγκαλῶν ἡμῖν καὶ τῇ πόλει ἐπιχειρεῖς ἡμᾶς διαφθεῖρειν; Οὐ πρῶτον σε ἐγεννήσαμεν ἡμεῖς, καὶ δι' ἡμῶν ἔλαβε τὴν μητέρα σου ὁ πατήρ καὶ ἐφύτευσέν σε; Εἶπε δ' οὖν τούτοις ἡμῶν, τοῖς νόμοις
5 τοῖς περὶ τοὺς γάμους, μέμφη³ τι ὡς οὐ καλῶς ἔχουσιν;"

– "Οὐ μέφομαι", φαίην ἄν.

– " Ἀλλὰ τοῖς νόμοις μέμφη τι τοῖς περὶ τὴν τῶν τέκνων τροφήν τε καὶ παιδείαν, ἐν ἣ καὶ σὺ ἐπαιδεύθης; Οὗτοι οὐ καλῶς προσέταττον οἱ ἐπὶ τούτῳ τεταγμένοι νόμοι, παραγγέλλοντες τῷ πατρί σε ἐν μουσικῇ καὶ γυμναστικῇ παιδεύειν;"

10 – "Καλῶς", φαίην ἄν.

– " Ἐπειδὴ δὲ ἐγένου τε καὶ ἐξετράφης καὶ ἐπαιδεύθης, ἔχοις ἂν εἰπεῖν, ὡς οὐχ ἡμέτερος ἦσθα καὶ ἔκγονος καὶ δοῦλος, αὐτός τε καὶ οἱ σοὶ πρόγονοι; Καὶ εἰ τοῦτο οὕτως ἔχει, ἄρ⁴ δοκεῖ εἶναι σοὶ δίκαια καὶ ἡμῖν, ὅσα ἂν ἡμεῖς σε ἐπιχειροῦμεν ποιεῖν⁵; Καὶ γὰρ λείπειν οὐκ ἔξεστιν τὴν τάξιν, ἀλλὰ καὶ ἐν πολέμῳ καὶ ἐν
15 δικαστηρίῳ καὶ πανταχοῦ ποιητέον ἐστίν, ἃ ἂν κελεύῃ ἡ πόλις καὶ ἡ πατρίς."

Hilfen:

1	εἴωθα (Perf.)	gewohnt sein (Präs.)
2	φέρε γάρ	"los also"
3	μέμφομαι τινί τι	vorwerfen jmdm. etw.
4	ἄρα (Fragepartikel)	doch wohl
5	ποιέω τινά τι	(hier:) mit jmd. etw. machen; jmd. etw. antun

Griechische Sprachprüfung am 19.2.2009

Sokrates und der junge Menon diskutieren über die Frage, worin das Wesen der ἀρετή besteht. Als Menon mit seiner Definition in Schwierigkeiten gerät, behauptet er in einer "Kampfrede" (ἐριστικός λόγος), dass jede Art von Forschung überhaupt unmöglich sei, da man weder dasjenige suchen (ζητεῖν) könne, was man gar nicht kennt, noch das erforsche, was man schon weiß. Doch Sokrates ist anderer Meinung und hat dafür interessante „Quellen“:

ΣΩ. Ἀκήκοα γὰρ ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν σοφῶν περὶ τὰ θεῖα πράγματα λόγον ἀληθῆ, ὡς ἔμοιγε δοκεῖ, καὶ καλόν.

MEN. Τίνα τοῦτον¹, καὶ τίνες οἱ λέγοντες;

ΣΩ. Οἱ μὲν λέγοντές εἰσι τῶν ἱερέων τε καὶ τῶν ἱερείων τινες, οἷς μεμέληκε, περὶ τούτων, ἃ μεταχειρίζονται², λόγον διδόναι. Ἄ δὲ λέγουσιν, ταῦτα ἐστίν· ἀλλὰ σκόπει, εἴ σοι δοκοῦσιν ἀληθῆ λέγειν.

Φασὶ γὰρ τὴν ψυχὴν τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἀθάνατον, καὶ τοτὲ μὲν³ τελευτᾶν⁴ - ὃ δὴ ἀποθνήσκειν καλοῦσι - τοτὲ δὲ³ πάλιν γίγνεσθαι, ἀπόλλυσθαι δ' οὐδέποτε. Ἄτε οὖν ἡ ψυχὴ ἀθάνατός τε οὖσα καὶ
10 πολλάκις γεγονυῖα καὶ ἑωρακυῖα καὶ τὰ ἐνθάδε καὶ τὰ ἐν Ἄϊδου καὶ πάντα χρήματα, οὐκ ἔστιν⁵, ὅ τι οὐ⁵ μεμάθηκεν· ὥστε οὐδὲν θαναμαστόν ἐστι καὶ περὶ ἀρετῆς καὶ περὶ ἄλλων οἷόν τ' εἶναι αὐτὴν ἀναμνησθῆναι, ἃ γε καὶ πρότερον ἠπίστατο. Τὸ γὰρ ζητεῖν ἄρα καὶ τὸ μανθάνειν ἀνάμνησις ὅλον ἐστίν.

15 Οὐκ οὖν δεῖ πείθεσθαι τούτῳ τῷ ἐριστικῷ λόγῳ⁶. οὗτος μὲν γὰρ ἂν ἡμᾶς ἀργούς⁷ ποιήσειεν, καὶ ἔστιν τοῖς μαλακοῖς τῶν ἀνθρώπων ἡδὺς ἀκοῦσαι, ὅδε⁸ δὲ ἐργατικούς τε καὶ ζητητικούς ποιεῖ· ὧ ἐγὼ πιστεύων ἐθέλω μετὰ σοῦ ζητεῖν, ἀρετὴ ὅτι ἐστίν.

¹ Τίνα τοῦτον ... - Was ist das für eine Rede ...
² μεταχειρίζομαί τι - sich mit etwas beschäftigen
³ τότε μὲν ... τότε δέ - bald ... bald
⁴ τελευτᾶν - ans Ende kommen
⁵ οὐκ ἔστιν, ὅ τι οὐ ... - gibt es nichts, was sie nicht ...
⁶ Vgl. die Einleitung!
⁷ ἀργός - träge, faul
⁸ Gemeint ist der gerade ausgeführte λόγος des Sokrates.

Augustana-Hochschule

Schriftliche Graecumsprüfung am 22.07.2009

Sokrates erörtert mit seinem Freund Phaidros das Verhältnis von gesprochener und geschriebener Sprache. Dabei kommt er auch darauf zu sprechen, wie die Schrift und ihre Buchstaben (τὰ γράμματα) von einem alten ägyptischen Gott erfunden worden seien:

Ἦκουσα τοίνυν εἰς Ναύκρατιν τῆς Αἰγύπτου ἐλθεῖν τινὰ τῶν παλαιῶν θεῶν τούτῳ δὲ τῷ θεῷ ὄνομα ἐστὶ Θεῦθ. Τοῦτον δὴ πρῶτον οἱ Αἰγύπτιοι λέγουσιν ἄριθμόν τε καὶ λογισμὸν εὐρεῖν καὶ γεωμετρίαν καὶ ἀστρονομίαν, ἔτι δὲ πεττείας¹ τε καὶ κυβείας² καὶ δὴ καὶ γράμματα.

5 Βασιλέως δὲ τότε ὄντος Αἰγύπτου ὅλης Θαμοῦ³ περὶ τὴν μεγάλην πόλιν, ἦν οἱ Ἕλληνες Αἰγυπτίας Θήβας καλοῦσιν, παρὰ τοῦτον ἐλθὼν ὁ Θεῦθ τὰς τέχνας ἐπέδειξεν καὶ ἔφη δεῖν διαδοθῆναι τοῖς ἄλλοις Αἰγυπτίοις· ὁ δὲ ἤρετο, ἦντινα ὠφελίαν ἔχοι ἐκάστη ἡ τέχνη.

Διεξιόντος⁴ δὲ ἐκεῖνου, ὅ τι⁵ καλῶς ἢ μὴ καλῶς δοκοῖ λέγειν, τὸ μὲν ἔψεγεν, τὸ δὲ
10 ἐπῆνει. Πολλὰ μὲν δὴ περὶ ἐκάστης τῆς τέχνης ἐπ' ἀμφοτέρω⁶ Θαμοῦς τῷ Θεῦθ ἀπεφήνατο. Ἐπειδὴ δὲ ἐπὶ τοῖς γράμμασιν ἦν, "Τοῦτο δέ, ὦ βασιλεῦ, τὸ μάθημα", ἔφη ὁ Θεῦθ, "σοφωτέρους τοὺς Αἰγυπτίους καὶ μνημονικωτέρους παρ᾽ ἐξεί⁷. Μνήμης τε γὰρ καὶ σοφίας φάρμακον ἠύρεθ⁸". Ὁ δὲ εἶπεν "ἜΩ τεχνικώτατε Θεῦθ, τοῦτο τῶν μαθόντων λήθη⁸ ἐν ψυχαῖς παρ᾽ ἐξεί⁷ μνήμης ἀμελετησία. Οὐκ οὐκ μνήμης,
15 ἀλλὰ ὑπομνήσεως φάρμακον ἠῦρες. Δόξαν⁹ δὲ σοφίας τοῖς μαθηταῖς, οὐκ ἀλήθειαν πορίζεις. Πολυήκοοι¹⁰ δέ σοι γενόμενοι ἄνευ διδαχῆς πολυγνώμονες εἶναι δοξοῦσιν δοξόσοφοι γεγονότες ἀντὶ σοφῶν."

Hilfen:

1	ἡ πεττεία	das Brettspiel
2	ἡ κυβεία	das Würfelspiel
3	Θαμοῦς, Θαμοῦ	Thamus, ein sagenhafter König im oberägyptischen Theben
4	διέξειμι	(hier:) durchgehen, erklären
5	ὅ τι (mit Optativ im NS)	je nachdem, was ... (mit Indikativ)
6	ἐπ' ἀμφοτέρω	„auf beide Seiten“, pro und contra
7	παρ᾽ ἐξεί	machen ... zu (Z. 12) – hervorrufen (Z. 14)
8	ἡ λήθη	das Vergessen
9	ἡ δόξα	(hier:) der Schein
10	πολυήκοος	„einer, der viel (an)hört“; vielunterwiesen (in der Antike wurde <i>laut</i> gelesen!)

Griechische Sprachprüfung am 23.10.2009

Sokrates trifft den jungen Phaidros, der gerade von einem anstrengenden Vormittag bei dem Redner Lysias kommt. Doch schon bald führt sie ihr gemeinsamer Weg in ein neues Gespräch ...

ΣΩ. ὦ φίλε Φαίδρε, ποῖ δὴ καὶ πόθεν;

ΦΑΙ. Παρὰ Λυσίου, ὃ Σώκρατες, τοῦ Κεφάλου. Πορεύομαι δὲ πρὸς περίπατον ἔξω τείχους· συχνὸν γὰρ ἐκεῖ διέτριψα χρόνον, καθήμενος ἐξ ἑωθινοῦ.

ΣΩ. Κατὰ τὸν Ἴλισόν¹ ἴωμεν· εἶτα, ὅπου ἂν δόξη, ἐν ἡσυχίᾳ καθιζήσομεθα.

5 **ΦΑΙ.** Εἰς καιρόν, ὡς ἔοικεν, ἀνυπόδητος ὢν ἔτυχον· σὺ μὲν γὰρ δὴ ἀεὶ ῥᾶστον οὖν ἡμῖν κατὰ τὸ ὑδάτιον βρέχουσι² τοὺς πόδας² ἰέναι· καὶ οὐκ ἀηδές, ἄλλως τε καὶ τήνδε τὴν ὥραν τοῦ ἔτους τε καὶ τῆς ἡμέρας.

ΣΩ. Πρόαγε δὴ.

ΦΑΙ. Ὅραξ οὖν ἐκείνην τὴν ὑψηλοτάτην πλάτανον;

10 **ΣΩ.** Τί μὴν;

ΦΑΙ. Εἰπέ μοι, ὃ Σώκρατες, οὐκ ἐνθένδε μέντοι ποθὲν, ἀπὸ τοῦ Ἴλισοῦ, λέγεται ὁ Βορέας³ τὴν Ὠρείθυιαν ἀρπάσαι;

ΣΩ. Λέγεται γάρ.

15 **ΦΑΙ.** Ἄλλ' εἰπέ πρὸς Διός, ὃ Σώκρατες· σὺ τοῦτο τὸ μυθολόγημα πεῖθη⁴ ἀληθὲς εἶναι;

20 **ΣΩ.** Ἄλλως μὲν⁵ τὰ τοιαῦτα χαρίεντα ἡγοῦμαι, ὃ Φαίδρε, ἐμοὶ δὲ πρὸς ταῦτα οὐδαμῶς ἐστὶ σχολή. Τὸ δὲ αἴτιον τούτου, ὃ φίλε, τόδε· οὐ⁶ δύναμαί πω⁶ - κατὰ τὸ Δελφικὸν γράμμα - γνῶναι ἑμαυτόν. Γελοῖον δὴ μοι φαίνεται τοῦτο ἔτι ἀγνοοῦντι τὰ ἀλλότρια σκοπεῖν. Ὅθεν δὴ σκοπῶ οὐ ταῦτα, ἀλλ' ἑμαυτόν, εἴτε τι θηρίον ὃν τυγχάνω εἴτε ἡμερώτερόν τε καὶ ἀπλούστερον ζῷον, θείας τινὸς μοίρας φύσει μετέχον.

¹ Ἴλισός

² βρέχουσι τοὺς πόδας

³ Βορέας / Ὠρείθυια

⁴ πεῖθομαι

⁵ ἄλλως μὲν ...

⁶ οὐ ... πω

- Ilisos (kleiner idyllischer Flusslauf/Bach am Rande Athens)

- mit den Füßen im Wasser

- Phaidros spricht eine lokale Sage an, wonach der Nordwind Boreas an dieser Stelle die Nymphe Oreithyia geraubt haben soll.

- hier: darauf vertrauen

- einerseits

- = οὐπω (noch nicht)

Augustana-Hochschule

Schriftliche Graecumsprüfung am 23.02.2010

Sokrates entwirft die ideale Polis. Dabei kommt er auch auf das Militär zu sprechen. Wie sollen die Wächter der Stadt (οἱ φύλακες) eigentlich selbst leben? Soll es bestimmte Vorschriften geben, denen sie sich unterwerfen müßten?

Τίνα δὴ τρόπον δεῖ τοὺς φύλακας ζῆν τε καὶ οἰκεῖν, εἰ μέλλουσιν τοιοῦτοι ἔσεσθαι; Πρῶτον μὲν οὐσίαν¹ κτήσονται μηδεμίαν ἰδίαν, ἂν μὴ² πᾶσα ἀνάγκη ᾗ. Ἔπειτα δὲ οἶκον καὶ ταμιεῖον³ μηδενὶ δεῖ εἶναι μηδὲν τοιοῦτον, εἰς ὃ οὐ πᾶς ὁ βουλόμενος εἴσεισι. Τὰ δὲ ἐπιτήδεια, ὅσων δέονται ἄνδρες ἀθληταὶ πολέμου⁴ σῶφρονές τε καὶ
5 ἀνδρεῖοι, παρὰ τῶν ἄλλων πολιτῶν δέξονται μισθὸν τῆς φυλακῆς. Φοιτῶντες δὲ εἰς συσσίτια⁵ ὥσπερ ἐστρατοπεδευμένοι κοινῇ ζήσουσιν.

Χρυσίον δὲ καὶ ἀργύριον⁶ δεῖ εἰπεῖν αὐτοῖς, ὅτι θεῖον παρὰ θεῶν ἀεὶ ἐν τῇ ψυχῇ ἔχουσι καὶ οὐδὲν προσδέονται τοῦ ἀνθρωπέου. Ἄλλὰ μόνοις αὐτοῖς τῶν ἐν τῇ πόλει μεταχειρίζεσθαι καὶ ἄπτεσθαι χρυσοῦ καὶ ἀργύρου οὐ θέμις ἐστίν, οὐδ'
10 πίνειν ἐξ ἀργύρου ἢ χρυσοῦ. Καὶ οὕτω μὲν σφάζονται ἂν καὶ σφάζοιεν τὴν πόλιν.

Ὅποτε δ' αὐτοὶ γῆν τε ἰδίαν καὶ οἰκίας καὶ νομίσματα κτήσονται, οἰκόνομοι μὲν καὶ γεωργοὶ ἀντὶ φυλάκων ἔσονται, ἐχθροὶ δὲ ἀντὶ συμμάχων τῶν ἄλλων πολιτῶν γενήσονται, μισοῦντες τε δὴ καὶ μισούμενοι καὶ ἐπιβουλεύοντές⁷ τε καὶ ἐπιβουλεύόμενοι⁷ διάξουσι πάντα τὸν βίον, πολὺ μᾶλλον φοβούμενοι τοὺς ἔνδον ἢ
15 τοὺς ἔξωθεν πολεμίους.

Ἔουτω δεῖ κατεσκεύασθαι τοὺς φύλακας περὶ τῶν οἴκων τε καὶ τῶν ἄλλων.

Hilfen:

1	ἡ οὐσία	der Besitz
2	ἂν μὴ ...	es sei denn, daß ...; soweit nicht ...
3	τὸ ταμιεῖον	die Vorratskammer
4	ἄνδρες ἀθληταὶ πολέμου	kriegserfahrene Männer
5	τὰ συσσίτια	gemeinsame Mahlzeiten, öffentliche Speisungen
6	χρυσίον ... καὶ ἀργύριον	betont am Satzanfang, syntaktisch jedoch in den ὅτι-Satz gehörig
7	ἐπιβουλεύω	beargwöhnen, belauern

Griechische Sprachprüfung am 22.7.2010

Sokrates und Kriton diskutieren über den Wert äußerer Güter. Die Einstellungen zu Geld (χρήματα) und Besitz (ουσία) sind ja sehr verschieden - für manche wird deren Vermehrung geradezu zum obersten Lebensziel. Doch könnten sie auch eine positive Funktion haben?

ΣΩ Ὅσπερ οἱ ποιηταὶ τὰ αὐτῶν ποιήματα καὶ οἱ πατέρες τοὺς παῖδας ἀγαπῶσιν, ταύτη δὴ καὶ οἱ χρηματισάμενοι¹ περὶ τὰ χρήματα σπουδάζουσιν. Χαλεπὸν οὖν καὶ συγγενέσθαι αὐτοῖς· οὐδὲν γὰρ ἄλλο ἐθέλουσιν ἐπαινεῖν ἢ τὸν πλοῦτον.

5 **ΚΡΙ** Ἀληθῆ λέγεις.

ΣΩ Ἀλλὰ μοι τοσόνδε εἶπέ· τί μέγιστον οἶει ἀγαθὸν ἀπολελαυκέναι² τοὺς πλουσίους τοῦ πολλὴν οὐσίαν κεκτηῆσθαι;

ΚΡΙ Εὖ ἴσθι, ὦ Σώκρατες, ὅτι, ἐπειδάν τις ἐγγὺς ἢ τοῦ τελευτήσῃν, εἰσέρχεται³ αὐτῷ δέος καὶ φροντίς, περὶ ὧν ἔμπροσθεν οὐκ εἰσήει³.
10 Οἷ τε γὰρ λεγόμενοι μῦθοι περὶ τῶν ἐν Ἴδου, ὡς τὸν ἐνθάδε ἀδικήσαντα δεῖ ἐκεῖ δίδόναι δίκην - καταγελῶμενοι τέως - τότε δὴ στρέφουσιν⁴ αὐτοῦ τὴν ψυχὴν, μὴ⁵ ἀληθεῖς ὦσιν· καὶ αὐτὸς ὑποψίας οὖν καὶ δείματος μεστὸς γίγνεται καὶ ἀναλογίζεται ἤδη καὶ σκοπεῖ, εἴ τινα τι ἠδίκησεν. Ὁ μὲν οὖν εὐρίσκων ἑαυτοῦ ἐν τῷ βίῳ
15 πολλὰ ἀδικήματα ἐκ τῶν ὑπνῶν - ὥσπερ οἱ παῖδες - θαμὰ ἐγειρόμενος δειμαίνει καὶ ζῆ μετὰ κακῆς ἐλπίδος· τῷ δὲ μηδὲν ἑαυτῷ ἄδικον συνειδότη⁶ ἠδεῖα ἐλπίς ἀεὶ πάρεστι καὶ ἀγαθή.

Πρὸς δὴ τοῦτ' ἔγωγε τίθημι τὴν τῶν χρημάτων κτήσιν πλείστου ἀξίαν εἶναι, οὐτι παντὶ ἀνδρὶ, ἀλλὰ τῷ ἐπιεικεῖ καὶ κοσμίῳ.

20 **ΣΩ** Παγκάλως λέγεις, ὦ Κρίτων.

¹ χρηματίζομαι

² ἀγαθὸν ἀπολελαυκέναι τινός (ἀπολαύω)

³ εἰσέρχομαι / εἰσιέναι τινί

⁴ στρέφω

⁵ μή (m. Konj.)

⁶ σύννοιδα ἑμαυτῷ τι

- Geld machen

- einen wirklichen Vorteil haben von etwas

- jemanden befallen

- hier: quälen, peinigen

- hier: ob nicht etwa (m. Ind.)

- ich bin mir einer Sache bewusst

Augustana-Hochschule

Schriftliche Graecumsprüfung am 26.10.2010

Im Gefängnis erklärt Sokrates seinem Freund Kriton, warum er nicht fliehen will. Dabei läßt er die Gesetze Athens als sprechende Person auftreten: Sie warnen Sokrates, seine Flucht wäre ungerecht gegenüber der gesetzlichen Ordnung der Heimat, mit welcher er doch durch sein langes – freiwilliges – Leben in der Stadt, wie in einem Abkommen, übereingestimmt habe.

Τὰς συνθήκας οὖν τὰς πρὸς ἡμᾶς καὶ ὁμολογίας¹ παραβαίνεις², οὐχ ὑπὸ ἀνάγκης ὁμολογήσας οὐδὲ ἀπατηθεὶς³ οὐδὲ ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ ἀναγκασθεὶς βουλευσασθαι⁴, ἀλλ' ἐν ἔτεσιν ἑβδομήκοντα, ἐν οἷς ἐξῆν σοὶ ἀπιέναι, εἰ μὴ ἠρέσκομεν ἡμεῖς μηδὲ δίκαιαι ἐφαίνοντό σοι αἱ ὁμολογίαι¹ εἶναι.

5 Σὺ δὲ οὔτε Λακεδαιμόνα προηροῦ⁵ οὔτε Κρήτην, ἃς δὴ ἐκάστοτε φῆς εὐνομεῖσθαι, οὔτε ἄλλην οὐδεμίαν τῶν Ἑλληνίδων πόλεων οὐδὲ τῶν βαρβαρικῶν, ἀλλὰ ἐλάττω⁶ ἐξ αὐτῆς ἀπεδήμησας⁷ ἢ οἱ χωλοὶ τε καὶ τυφλοὶ καὶ οἱ ἄλλοι ἀνάπηροι.

Οὔτω σοὶ διαφερόντως τῶν ἄλλων Ἀθηναίων ἤρεσκεν ἡ πόλις τε καὶ ἡμεῖς οἱ νόμοι. Τίτι γὰρ ἂν πόλις ἀρέσκοι ἄνευ νόμων; Νῦν δὲ δὴ οὐκ ἐμμένεις τοῖς ὁμολογημένοις;

10 Ἐὰν ἡμῖν γε πείθῃ, ὦ Σώκρατες, οὐ καταγέλαστός ἔσῃ ἐκ τῆς πόλεως ἐξελθών.

Σκόπει γὰρ δὴ, ταῦτα παραβὰς² καὶ ἐξαμαρτάνων τι τούτων τί ἀγαθὸν ἐργάσῃ σεαυτὸν ἢ τοὺς ἐπιτηδεῖους⁸ τοὺς σεαυτοῦ; Κινδυνεύσουσι γὰρ σου οἱ ἐπιτήδειοι⁸ καὶ αὐτοὶ φεύγειν καὶ στερηθῆναι τῆς πόλεως ἢ τὴν οὐσίαν ἀπολέσαι. Αὐτὸς δὲ ἐὰν εἴς τινα τῶν ἐγγύτατα πόλεων ἔλθῃς, ἢ Θήβαζε⁹ ἢ Μέγαράδε⁹, πολέμιος ἦξεις,

15 ὦ Σώκρατες, τῇ τούτων πολιτείᾳ. Καὶ οἱ πολῖται ὑποβλέψονταί σε διαφθορέα¹⁰ ἡγούμενοι τῶν νόμων.

Hilfen:

1	ἡ ὁμολογία	das Abkommen
2	παραβαίνω	überschreiten, verletzen
3	ἀπατάω	betrügen
4	βουλεύομαι	(hier:) mit sich zu Rate gehen, bedenken
5	προαιρέομαι	vorziehen
6	ἐλάττω	(hier:) seltener
7	ἀποδημέω	außer Landes gehen, verreisen
8	ὁ ἐπιτήδειος	(hier:) der Freund
9	„nach Theben“ bzw. „nach Megara“, also in zwei der bedeutendsten Poleis Griechenlands	
10	ὁ διαφθορεύς	der Verderber, Zerstörer

Griechische Sprachprüfung am 25.2.2011

Phaidon erzählt, wie gleich am Morgen des Hinrichtungstages Kebes, Simmias und andere Freunde den Sokrates ein letztes Mal im Gefängnis besuchten. Dieser sei ganz ruhig geblieben trotz des drohenden Todes, weil Gott die Menschen weide wie ein guter Herr (δεσπότης) seine Herde. Kebes findet das widersprüchlich: Müsste man nicht gerade dann, wenn das stimmt, am Leben unter solchen Herren festhalten wollen und also ungern dem Tod entgegen gehen?

Ἀκούσας οὖν ὁ Σωκράτης ἠσθῆναί¹ τέ μοι ἔδοξε τῇ τοῦ Κέβητος πραγματείᾳ², καὶ ἐπιβλέψας εἰς ἡμᾶς εἶπεν· „Αἰί τοι Κέβης λόγους τινὰς ἀνερευνῶ, καὶ οὐ πάνυ εὐθέως ἐθέλει πείθεσθαι, ὅτι ἄν τις εἴπη.“

5 Καὶ ὁ Σιμμίας· „Ἀλλὰ μὴν“, ἔφη, „ὦ Σώκρατες, νῦν γέ καὶ ἐμοὶ δοκεῖ τι³ λέγειν ὁ Κέβης. Τί γὰρ ἂν ἄνδρες σοφοὶ δεσπότης ὡς ἀληθῶς ἀμείνους αὐτῶν φεύγοιεν;“

„Δίκαια“, ἔφη, „λέγετε· οἶμαι γὰρ ὑμᾶς λέγειν, ὅτι χρή με πρὸς ταῦτα ἀπολογήσασθαι - ὥσπερ ἐν δικαστηρίῳ.“

10 „Πάνυ μὲν οὖν“, ἔφη ὁ Σιμμίας.

„Φέρε δὴ“, ἦ δ' ὅς, „πειραθῶ πιθανώτερον πρὸς ὑμᾶς ἀπολογήσασθαι ἢ πρὸς τοὺς δικαστάς. Εὖ γὰρ ἴστε, ὦ Σιμμία τε καὶ Κέβης, ὅτι τελευτήσας παρὰ θεοὺς πάνυ ἀγαθοῦς ἐλπίζω ἀφίξασθαι· διὰ ταῦτ' οὖν οὐκ ἀγανακτῶ, ἀλλ' εὐελπίς εἰμι εἶναι

15 τι³ τοῖς τετελευτηκόσι, καί⁴, ὥσπερ γε καὶ πάλαι λέγεται, πολὺν ἄμεινον τοῖς ἀγαθοῖς ἢ τοῖς κακοῖς.“

„Τί οὖν“, ἔφη ὁ Σιμμίας, „ὦ Σώκρατες; Σὺ δὲ αὐτὸς ἔχων μόνος τὴν διάνοιαν ταύτην ἐν νῶ ἔχεις⁵ ἀπιέναι, ἢ κἂν ἡμῖν μεταδοίης; κοινὸν γὰρ δὴ ἔμοιγε δοκεῖ καὶ ἡμῖν εἶναι ἀγαθὸν τοῦτο, καὶ ἅμα

20 σοὶ ἢ ἀπολογία ἔσται ἰκανή, ἐὰν, ἅπερ⁶ λέγεις, ἡμᾶς πείσης.“

„Ἀλλὰ πειράσομαι“, ἔφη.

¹ ἠδομαί τινι - an etwas seine Freude haben

² ἡ πραγματεία - hier: Eifer, Einsatz, Interesse

³ τι - hier prägnant gebraucht: etwas Wichtiges, etwas Bedeutendes

⁴ καί - hier: und zwar

⁵ ἐν νῶ ἔχω - vorhaben (im Sinn haben)

⁶ ἅπερ - hier: „mit dem, was ... da ...“

Augustana-Hochschule

Schriftliche Graecumsprüfung am 28.07.2011

Ein Athener spricht über die bestmögliche Verfassung (ή πολιτεία) eines Staats: Alleinherrschaft? Volksherrschaft? Eine Mischung aus beiden? Exemplarisch kommt er dabei auf Athen selbst und auf das Perserreich zu sprechen:

Δύο εἰσὶν πολιτεῖαι, καὶ τὴν μὲν προσαγορεύειν¹ μοναρχίαν ὀρθὸν ἐστίν, τὴν δ' δημοκρατίαν. Καὶ τῆς μὲν τὸ Περσῶν γένος ἄκρον² ἔχει², τῆς δὲ ἡμεῖς. Αἱ δὲ ἄλλαι σχεδὸν πᾶσαι ἐκ τούτων εἰσὶ διαπεποικιλμέναι³.

Δεῖ δὲ μεταλαβεῖν ἀμφοτέρων τούτων, εἰ ἐλευθερία τ' ἔσται καὶ φιλία μετὰ
5 φρονήσεως. Οὐποτε ἂν πόλις ἄμοιρος⁴ τούτων γενομένη πολιτευθῆναι δύναίτο καλῶς· ἢ μὲν μοναρχία οὖν τὸ μοναρχικόν, ἢ δὲ δημοκρατία τὸ ἐλεύθερον ἀγαπᾶ, ἀλλὰ οὐδετέρα τὰ μέτρα⁵ κέκτῃται τούτων.

Ἄθηναῖοι δὲ καὶ Πέρσαι πάλαι μὲν ὀρθῶς εἶχον, νῦν δὲ ἥττον. Πέρσαι γὰρ, ὅτε τὸ μέτριον⁵ τῆς τε δουλείας καὶ τῆς ἐλευθερίας μᾶλλον⁶ ἤγον⁶ ἐπὶ Κύρου, πρῶτον μὲν
10 ἐλεύθεροι ἐγένοντο, ἔπειτα δὲ ἄλλων πολλῶν δεσπότες. Ἄρχοντες γὰρ ἐλευθερίας μετεδίδοσαν ἀρχομένοις, μᾶλλον φίλοι τε ἦσαν στρατιῶται στρατηγοῖς καὶ προθύμους αὐτοὺς ἐν τοῖς κινδύνοις παρείχοντο⁷. Καὶ εἴ τις φρόνιμος ἦν ἐν αὐτοῖς καὶ βουλευεῖν δυνατός, ὁ βασιλεὺς οὐ φθονερός ὢν παρρησίαν ἐδίδου καὶ ἐτίμα τοὺς δυναμένους συμβουλεύειν. Οὕτως πάντα τότε ἐπέδωκεν⁸ αὐτοῖς δι' ἐλευθερίαν
15 τε καὶ φιλίαν καὶ κοινωνίαν.

Ἔσπερον δὲ ταῦτα ἀπώλετο⁹. Κύρος γὰρ αὐτὸς στρατηγὸς μὲν ἀγαθὸς ἦν καὶ φιλόπολις, παιδείας δὲ ὀρθῆς οὔτε μετεῖχε τὸ παράπαν οὔτε οἰκονομία οὐδὲν τὸν νοῦν προσεῖχε¹⁰.

Hilfen:

1	προσαγορεύω	nennen, benennen
2	ἄκρον ἔχω (+ Genitiv)	den Vorrang haben (in etw.)
3	διαποικίλλω	zusammensetzen, mischen
4	ἄμοιρος (+ Genitiv)	ohne Anteil an etw., ohne
5	τὸ μέτριον / τὰ μέτρα	die Mitte, das rechte Maß
6	μᾶλλον ἄγω	mehr schätzen, höher achten
7	παρέχομαι	sich zeigen, sich bewähren
8	ἐπιδίδωμι	(hier): Fortschritte machen, vorangehen
9	ἀπόλλυμαι	verloren gehen
10	τὸν νοῦν προσέχω (+ Dativ)	den Sinn richten auf etw., sich kümmern um etw.

Griechische Sprachprüfung am 28.10.2011

Trotz aller „mäeutischen“ Geburtshelferkunst des Sokrates hat der stolze, „wissensschwängere“ Theaitet in einem langen Gespräch zwar verschiedene Definitionen vorgeschlagen für das, was „Erkenntnis“ (ἐπιστήμη) eigentlich ist, aber keine tragfähige Lösung gefunden. Nicht alle Menschen können mit einer solchen Situation gut umgehen, wie Sokrates aus Erfahrung weiß:

5 **ΣΩ**· Πολλοὶ ἤδη, ὦ Θεαίτητε, πρὸς με οὕτω διετεθήσαν¹, ὥστε ἀτεχνῶς δάκνειν ἔτοιμοι εἶναι, ἐπειδάν τινα λήρον αὐτῶν ἀφαιρῶμαι. Καὶ οὐκ οἶονταί με εὐνοίᾳ τοῦτο ποιεῖν· ἀλλὰ μοι³ ψευδός τε συγχωρῆσαι² καὶ ἀληθὲς ἀφανίσει οὐδαμῶς θέμις ἐστίν³. - Οὔτε ἄρα αἴσθησις οὔτε δόξα ἀληθῆς οὔτ' ἄλλο τι τῶν τοιούτων ἐπιστήμη ἂν εἴη.

ΘΕΑΙ· Οὐκ ἔοικεν.

ΣΩ· Ἦ⁴ οὖν ἔτι κυοῦμέν⁵ τι καὶ ὠδίνομεν, ὦ φίλε, περὶ ἐπιστήμης, ἢ πάντα ἐκτετόκαμεν;

ΘΕΑΙ· Καὶ ναὶ μὰ Δί' ἔγωγε πλείω, ἢ ὅσα εἶχον ἐν ἐμαυτῷ, διὰ σὲ εἶρηκα.

10 **ΣΩ**· Οὐκοῦν ταῦτα μὲν πάντα ἡ μαιευτικὴ τέχνη ἀνεμιαία⁶ φησι γεγενῆσθαι καὶ οὐκ ἄξια τροφῆς;

ΘΕΑΙ· Παντάπασι μὲν οὖν.

15 **ΣΩ**· Ἐὰν τοίνυν μετὰ ταῦτα ἐπιχειρῆς ἐγκύμων γίνεσθαι ἄλλων τινῶν, ὦ Θεαίτητε, ἐάντε⁷ γίγνη, βελτιόνων ἔση πλήρης διὰ τὴν νῦν ἐξέτασιν, ἐάντε⁷ κενὸς ἦς, ἦττον⁸ ἔση βαρὺς⁹ τοῖς συνοῦσι, σωφρόνως οὐκ οἰόμενος εἰδέναι, ἂ μὴ οἴσθαι.

Τοσοῦτον γὰρ μόνον ἡ ἐμὴ τέχνη δύναται, πλέον δὲ οὐδέν· οὐδέ τι οἶδα, ὧν οἱ ἄλλοι. Τὴν δὲ μαιεῖαν¹⁰ ταύτην ἐγὼ τε καὶ ἡ μήτηρ ἐκ θεοῦ ἐλάχομεν, ἡ μὲν τῶν γυναικῶν, ἐγὼ δὲ τῶν νέων τε καὶ γενναίων.

¹ οὕτω διατίθεμαι πρὸς τινα

² συγχωρέω

³ οὐδαμῶς μοι θέμις ἐστίν

⁴ ἦ

⁵ κυέω τι

⁶ ἀνεμιαία

⁷ ἐάντε γίγνη, ... , ἐάντε κενὸς ἦς, ... - „wenn es dir gelingt, ..., wenn du aber leer bleibst, ...“

⁸ ἦττον (Adv.)

⁹ βαρὺς, εἶα, ὕ

¹⁰ ἡ μαιεῖα

- eine solche Einstellung gegenüber jemandem entwickeln

- erlauben, zugestehen

- auf keinen Fall darf ich

- etwa

- mit etwas schwanger sein

- „Windeier“ (unfruchtbares Gerede)

- „wenn es dir gelingt, ..., wenn du aber leer bleibst, ...“

- weniger

- schwer erträglich

- Hebammenkunst

Augustana-Hochschule

Griechische Sprachprüfung am 24. 2. 2012

Sokrates spricht vor seiner Hinrichtung mit seinem Freund Kebes und anderen Freunden über die Unsterblichkeit der Seele.

Σω. Ἐπιόντος ἄρα θανάτου ἐπὶ τὸν ἄνθρωπον τὸ μὲν θνητόν, ὡς ἔοικεν, αὐτοῦ ἀποθνήσκει, τὸ δ' ἀθάνατον σών¹ καὶ ἀδιάφθορον οἴχεται ἀπιόν, ὑπεκχωρήσαν τῷ θανάτῳ.

Κέ. Φαίνεται.

Σω. Παντὸς μᾶλλον² ἄρα, ὦ Κέβης, ψυχὴ ἀθάνατον καὶ ἀνώλεθρον, καὶ τῷ ὄντι ἔσονται ἡμῶν αἱ ψυχαὶ ἐν Ἄιδου.

Κέ. Ἀληθῆ λέγεις.

Σω. Ἀλλὰ τόδε γ', ὦ ἄνδρες, δεῖ διανοηθῆναι, ὅτι, εἴπερ ἡ ψυχὴ ἀθάνατος, ἐπιμελείας δὴ δεῖται οὐχ ὑπὲρ τοῦ χρόνου τούτου μόνου, ὃν καλοῦμεν τὸ ζῆν, ἀλλ' ὑπὲρ τοῦ παντός, καὶ ὁ κίνδυνος νῦν δὴ καὶ δόξειεν ἂν δεινὸς εἶναι, εἴ τις αὐτῆς ἀμελήσει. εἰ μὲν γὰρ ἦν ὁ θάνατος τοῦ παντὸς ἀπαλλαγὴ, ἔρμαιον ἂν ἦν τοῖς κακοῖς ἀποθανοῦσι τοῦ τε σώματος ἅμ' ἀπηλλάχθαι καὶ τῆς αὐτῶν κακίας μετὰ τῆς ψυχῆς· νῦν δ' ἐπειδὴ ἀθάνατος φαίνεται οὔσα, οὐδεμία ἂν εἴη αὐτῇ ἄλλη ἀποφυγὴ κακῶν οὐδὲ σωτηρία πλὴν τοῦ ὡς βελτίστην τε καὶ φρονιμωτάτην γενέσθαι. οὐδὲν γὰρ ἄλλο ἔχουσα εἰς Ἄιδου ἢ ψυχὴ ἔρχεται πλὴν τῆς παιδείας τε καὶ τροφῆς, ἧ³ δὴ καὶ μέγιστα λέγεται ὠφελεῖν ἢ βλάπτειν τὸν τελευτήσαντα εὐθὺς ἐν ἀρχῇ τῆς ἐκεῖσε πορείας.

1. $\sigma\omega\tilde{\nu}$ = neutrum zu $\sigma\omega\tilde{\varsigma}$

2. $\pi\alpha\nu\tau\acute{o}\varsigma \mu\acute{\alpha}\lambda\lambda\omicron\nu$ auf jeden Fall

3. η bezieht sich auf $\pi\alpha\iota\delta\epsilon\acute{\iota}\alpha$ τε καὶ τροφή

Griechische Sprachprüfung am 19.7.2012

Der berühmte Sophist Protagoras hat Sokrates in einer langen Rede seine Meinung über das für den Menschen Nützliche und Schädliche vorgetragen. Sokrates geht darauf aber zunächst nicht ein, sondern drängt seinen Gesprächspartner zu einer anderen Art der Gesprächsführung:

Σω. ὦ Πρωταγόρα, ἐγὼ τυγχάνω ἐπιλήσμων τις ὢν ἄνθρωπος, καὶ ἐάν τις μοι μακρὰ λέγη, ἐπιλανθάνομαι, περὶ οὗ ἂν ἦ ὁ λόγος. Ὅσπερ οὖν, εἰ ἐτύγχανον ὑπόκωφος¹ ὢν, ὄφου ἂν χρῆναι, εἴπερ ἔμελλές μοι διαλέξεσθαι, μείζον φθέγγεσθαι ἢ πρὸς τοὺς ἄλλους, οὕτω καὶ νῦν, ἐπειδὴ ἐπιλήσμωνι ἐνέτυχες², σύντεμνέ μοι τὰς ἀποκρίσεις καὶ βραχυτέρας ποίει, εἰ μέλλω σοι ἔπεσθαι.

Πρ. Πῶς οὖν κελεύεις με βραχέα ἀποκρίνεσθαι; Ἄρα βραχυτέρά σοι ἀποκρίνωμαι ἢ δεῖ;

Σω. Μηδαμῶς.

10 **Πρ.** Ἄλλ' ὅσα δεῖ;

Σω. Ναί.

Πρ. Πότερα οὖν τοσαῦτά σοι ἀποκρίνωμαι, ὅσα ἐμοὶ δοκεῖ δεῖν ἀποκρίνεσθαι, ἢ ὅσα σοί;

15 **Σω.** Ἀκήκοα γοῦν, ὅτι σὺ οἶός τ' εἶ περὶ τῶν αὐτῶν καὶ μακρὰ λέγειν, ἐὰν βούλη, οὕτως, ὥστε τὸν λόγον μηδέποτε ἐπιλιπεῖν³, καὶ αὖ βραχέα οὕτως, ὥστε μηδένα σοῦ ἐν βραχυτέροις εἰπεῖν· εἰ οὖν μέλλεις ἐμοὶ διαλέξεσθαι, τῷ ἑτέρῳ χρῶ⁴ τρόπῳ πρὸς με, τῇ βραχυλογίᾳ.

20 **Πρ.** ὦ Σώκρατες, ἐγὼ πολλοῖς ἤδη εἰς ἀγῶνα λόγων ἀφικόμην ἀνθρώποις, καὶ εἰ τοῦτο ἐποιοῦν, ὃ σὺ κελεύεις - ὡς ὁ ἀντιλέγων ἐκέλευέν με διαλέγεσθαι, εἰ οὕτω διελεγόμην - οὐδενὸς ἂν βελτίων ἐφαινόμην οὐδ' ἂν ἐγένετο Πρωταγόρου ὄνομα⁵ ἐν τοῖς Ἑλλησιν.

¹ ὑπόκωφος - schwerhörig
² ἐντυγχάνω m. Dat. - begegnen
³ ἐπιλείπειν - hier: ausgehen, abreißen
⁴ χρῶμαι m. Dat. - gebrauchen
⁵ τὸ ὄνομα - hier: guter Ruf, Ruhm

Augustana-Hochschule

Schriftliche Graecumsprüfung am 23.10.2012

Der junge Aristodemos trifft auf der Straße Sokrates, auf dem Weg zu einem großen Fest, das der Dichter Agathon gibt, weil er bei dem alljährlichen Tragödienwettbewerb in Athen gewonnen hat. Aristodemos läßt sich von Sokrates mitnehmen, obwohl er selbst nicht eingeladen ist. Auf dem Weg zu Agathons Haus passiert etwas Seltsames, von dem Aristodemos nun erzählt:

Ὁ δὲ Σωκράτης ἑαυτῷ προσέχων¹ τὸν¹ νοῦν¹ κατὰ τὴν ὁδὸν ἐπορεύετο ὑπολειπόμενος², καί μοι ἐκέλευσε προιέναι εἰς τὸ πρόσθεν. Ἐπειδὴ δὲ ἐγενόμην ἐπὶ τῇ οἰκίᾳ τῆ τοῦ Ἀγάθωνος, ἀνεφωγμένην³ κατέλαβον τὴν θύραν. Παῖς τις εὐθὺς ἐξεληθὼν εἰσήγαγε, οὗ κατέκειντο⁴ οἱ ἄλλοι, καὶ ἐγὼ αὐτοὺς κατέλαβον ἥδη
5 μέλλοντας δειπνεῖν.

Εὐθὺς οὖν ὡς εἶδε ὁ Ἀγάθων, „ὦ“, ἔφη, „Ἀριστόδημε, εἰς καλὸν ἦκεις, ὅπως συνδειπνήσης· εἰ δὲ ἄλλου τινὸς ἔνεκα ἦλθες, εἰς αὐθις⁵ ἀναβαλοῦ. Ἄλλὰ τὸν Σωκράτη ἡμῖν πῶς οὐκ ἄγεις;“

Καὶ ἐγὼ μεταστρεφόμενος οὐδαμοῦ ὁρῶ Σωκράτη ἐπόμενον. Εἶπον οὖν „Καὶ
10 αὐτὸς μετὰ Σωκράτους ἦκω κληθεὶς ὑπ’ αὐτοῦ ἐπὶ δεῖπνον.“

Ἀγάθων δὲ „Καλῶς“, ἔφη, „ἐποίησας σύ. Ἄλλὰ ποῦ ἐστὶν οὗτος;“

„Ὅπισθεν ἐμοῦ ἄρτι εἰσήει· ἀλλὰ θαυμάζω καὶ αὐτός, ποῦ ἂν εἴη.“

„Σκέψαι, παῖ“, ἔφη ὁ Ἀγάθων, „καὶ εἰσάγαγε Σωκράτη. Σὺ δέ, Ἀριστόδημε, παρὰ Ἐρυξίμαχον κατακλίνου.“

15 Καὶ ἐμὲ ἀπονίζειν ἐκέλευσε τὸν μὲν παῖδα, ἵνα ἐγὼ κατακεοίμην⁴. Ἄλλος δέ τις τῶν παίδων εἰσηλθε ἀγγέλλων, ὅτι „Σωκράτης οὗτος ἀναχωρήσας ἐν τῷ τῶν γειτόνων προθύρῳ ἔστηκεν, καὶ ἐμοῦ καλοῦντος οὐκ ἐθέλει εἰσιέναι.“

Ἐγὼ δὲ εἶπον „Ἔθος γὰρ τοῦτο ἔχει. Ἦξει δὲ αὐτίκα, ὡς ἐγὼ οἶμαι. Μὴ οὖν κινεῖτε, ἀλλὰ ἐᾶτε.“

Hilfen:

1	προσέχω τὸν νοῦν + Dativ	den Sinn richten auf ..., sich beschäftigen mit ...
2	ὑπολείπομαι	(hier:) zurückbleiben
3	ἀνεφωγμένος, η, ον	geöffnet
4	κατάκειμαι	zu Tisch liegen
5	αὐθις	(hier:) einandermal, später

Griechische Sprachprüfung am 21.2.2013

In mehreren Gesprächsgängen (διάλογοι), die Sokrates über das Wesen der Tapferkeit geführt hat, stellt sich heraus, dass weder die jungen Leute noch die älteren ein echtes Wissen davon haben, was die Tapferkeit ihrem Wesen nach ist. Deshalb schlägt nun Lysimachos als Vertreter der älteren Generation vor, Sokrates zum Erzieher der jungen Leute zu machen:

ΛΥ. Πῶς οὖν φής, ὦ Σώκρατες; Ὑπακούση καὶ συμπροθυμήσῃ¹ ὡς βελτίστοις γενέσθαι τοῖς μειρακίοις;

ΣΩ. Καὶ γὰρ ἂν δεινὸν εἶη, ὦ Λυσίμαχε, τοῦτό γε, μὴ ἐθέλειν τῷ συμπροθυμεῖσθαι¹ ὡς βελτίστῳ γενέσθαι. Εἰ μὲν οὖν ἐν τοῖς διαλόγοις
5 τοῖς ἄρτι ἐγὼ μὲν ἐφάνην εἰδῶς, ὑμεῖς δὲ μὴ εἰδότες, δίκαιον ἂν ἦν ἐμὲ μάλιστα ἐπὶ τοῦτο τὸ ἔργον παρακαλεῖν, νῦν δ' ὁμοίως πάντες ἐν ἀπορίᾳ ἐγενόμεθα.

Ἄλλ' ἐπειδὴ ταῦτα οὕτως ἔχει, σκέψασθε, ἂν² τι³ δόξω συμβουλεύειν ὑμῖν. Ἐγὼ γὰρ φημι χρῆναι, ὦ ἄνδρες, κοινῇ πάντας ἡμᾶς ζητεῖν μάλιστα μὲν
10 ἡμῖν αὐτοῖς διδάσκαλον ὡς ἄριστον, ἔπειτα καὶ τοῖς μειρακίοις, μήτε χρημάτων φειδομένους⁴ μήτε ἄλλου μηδενός. Εἰ δέ τις ἡμῶν καταγελάσεται, ὅτι τηλικοῖδε ὄντες εἰς διδασκάλων ἀξιούμεν φοιτᾶν, ἡμεῖς ἐάσαντες χαίρειν⁵ κοινῇ ἡμῶν αὐτῶν καὶ τῶν μειρακίων ἐπιμέλειαν ποιησώμεθα.

ΛΥ. Ἐμοὶ μὲν ἀρέσκει, ὦ Σώκρατες, ἃ λέγεις· καὶ ἐθέλω, ὅσῳπερ⁶ γεραίτατός εἰμι, τοσοῦτῳ⁶ προθυμότατα μανθάνειν μετὰ τῶν νεανίσκων. Ἀλλά μοι οὕτωςι ποιήσον· αὔριον ἔωθεν⁷ ἀφίκου οἴκαδε καὶ μὴ ἄλλως ποιήσης, ἵνα
15 βουλευσώμεθα περὶ αὐτῶν τούτων, τὸ⁸ δὲ νῦν εἶναι⁸ τὴν συνουσίαν διαλύσωμεν.

ΣΩ. Ἀλλὰ ποιήσω, ὦ Λυσίμαχε, ταῦτα, καὶ ἦξω παρὰ σὲ αὔριον, ἐὰν
20 θεὸς ἐθέλῃ.

¹ συμπροθυμέομαι τινα m. Inf.

² ἂν (= ἔάν)

³ τι

⁴ φείδομαι m. Gen.

⁵ χαίρειν ἔαν

⁶ ὅσῳπερ m. Sup. ... τοσοῦτῳ m. Sup.

⁷ ἔωθεν

⁸ τὸ δὲ νῦν εἶναι

- jemandem dazu verhelfen ...

- hier: ob

- hier: etwas Richtiges

- es an etwas fehlen lassen

- hier: ignorieren

- je m. Komp. ... desto m. Komp.

- bei der ersten Morgenröte

- für jetzt aber

Augustana-Hochschule

Schriftliche Graecumsprüfung am 17.07.2013

Der Sophist Protagoras meint, die Frage nach der Lehrbarkeit der Tugend sei in Athen ganz falsch gestellt. Dort erzögen doch die Erwachsenen ihre Kinder schon von frühester Jugend an, streng und mit großem Eifer, zu Sittlichkeit und tugendhaftem Leben:

Ἐκ παίδων μικρῶν ἀρξάμενοι καὶ διδάσκουσι καὶ νουθετοῦσιν¹. Ἐπειδὰν συνιῆ ὁ παῖς τὰ λεγόμενα, καὶ τροφὸς² καὶ μήτηρ καὶ παιδαγωγὸς καὶ αὐτὸς ὁ πατήρ περὶ τούτου διαμάχονται, ὅπως ἐκεῖνος ὡς βέλτιστος ἔσται.

5 Παρ' ἕκαστον καὶ ἔργον καὶ λόγον διδάσκουσι καὶ ἐνδείκνυνται, ὅτι τὸ μὲν δίκαιόν ἐστιν, τὸ δὲ ἄδικον, καὶ τόδε μὲν καλόν, τόδε δὲ αἰσχροῦν, καὶ τόδε μὲν ὄσιον, τόδε δὲ ἀνόσιον, καὶ „τὰ μὲν ποίει, τὰ δὲ μὴ ποίει“. Καὶ ἐὰν μὲν ἐκὼν ὁ παῖς πείθηται³, καλῶς· εἰ δὲ μὴ, ὥσπερ ξύλον⁴ διαστρεφόμενον⁴ εὐθύνουσιν αὐτὸν πληγαῖς.

Μετὰ δὲ ταῦτα εἰς διδασκάλων πέμποντες πολὺ μᾶλλον ἐντέλλονται
10 ἐπιμελεῖσθαι⁵ εὐκοσμίας⁶ τῶν παίδων ἢ γραμμάτων. Οἱ δὲ διδάσκαλοι τούτων τε ἐπιμελοῦνται⁵ καὶ, ἐπειδὰν γράμματα μάθωσιν καὶ μέλλωσιν συνήσειν τὰ γεγραμμένα, παρατιθέασιν αὐτοῖς ἐπὶ τῶν βάθρων⁷ ἀναγιγνώσκειν ποιητῶν ἀγαθῶν ποιήματα καὶ ἐκμανθάνειν ἀναγκάζουσιν ταῦτα, ἐν οἷς πολλὰ μὲν νουθετήσεις ἔνεισιν, πολλοὶ δὲ ἔπαινοι καὶ ἐγκώμια παλαιῶν ἀνδρῶν ἀγαθῶν, ἵνα
15 ὁ παῖς μιμῆται καὶ ὀρέγηται⁸ τοιοῦτος γενέσθαι.

Ἐπειδὰν δὲ ἐκ διδασκάλων ἀπέλθωσιν, ἡ πόλις αὖ τοὺς νόμους ἀναγκάζει μανθάνειν καὶ κατὰ τούτους ζῆν καὶ ἄρχειν καὶ ἄρχεσθαι. Ὅς δ' ἂν τοὺς νόμους παραβαίνη, τοῦτον κολάζει⁹.

Hilfen:

1	νουθετέω	ermahnen
2	ἡ τροφός	die Amme
3	πείθομαι	gehorschen
4	ξύλος διαστρεφόμενος	ein krummes Stück Holz
5	ἐπιμελέομαι + Gen.	sich kümmern um..., sorgen für...
6	ἡ εὐκοσμία	die Zucht
7	τὸ βάθρον	die Schulbank
8	ὀρέγομαι	streben nach
9	<i>Subjekt des Prädikats weiterhin:</i> ἡ πόλις	

Griechische Sprachprüfung am 25.10.2013

Vor seiner Hinrichtung (!) diskutiert Sokrates im Kreis seiner Freunde über die Unsterblichkeit der Seele. Schon scheint es in der Rede (λόγος) stimmige Gründe und Argumente (λόγοι) für die Unsterblichkeit der Seele zu geben, da bringen Simmias und Kebes in jugendlichem Eifer neue Einwände und rufen damit bei den Anwesenden ein betretenes Schweigen hervor. - Doch wie wird Sokrates reagieren? Davon berichtet Phaidon später dem Echekrates:

ΦΑΙΔ. Πάντες οὖν ἀκούσαντες εἰπόντων αὐτῶν ἁηδῶς διετέθημεν¹,
ὅτι ὑπὸ τοῦ ἔμπροσθεν λόγου σφόδρα πεπεισμένους ἡμᾶς Σιμμίας τε
καὶ Κέβης πάλιν ἐδόκουν ἀναταράξαι² καὶ εἰς ἀπιστίαν καταβαλεῖν.

ΕΧ. Νῆ τοὺς θεούς, ὦ Φαίδων, συγγνώμην γε ἔχω ὑμῖν. Καὶ γὰρ
5 ³αὐτόν με³ νῦν ἀκούσαντά σου τοιοῦτόν τι λέγειν πρὸς ἑμαυτὸν
ἐπέρχεται³. "Τίνι οὖν ἔτι πιστεύσομεν λόγῳ;" Λέγε οὖν, πρὸς Διός:
πῆ ὁ Σωκράτης μετῆλθε⁴ τὸν λόγον; καὶ πότερον ἔνδηλός⁵ τι ἐγένετο⁵
ἀχθόμενος, ἢ οὐ, ἀλλὰ πρῶως ἐβοήθει τῷ λόγῳ;

ΦΑΙΔ. Καὶ μὴν, ὦ Ἐχέκρατες, πολλάκις θαυμάσας Σωκράτη οὐ πάποτε
10 μᾶλλον ἠγάσθην⁶ ἢ τότε. Μάλιστα δὲ ἐθαύμασα αὐτοῦ πρῶτον μὲν
τοῦτο, ὡς ἠδέως καὶ εὐμενῶς τῶν νεανίσκων τὸν λόγον ἀπεδέξατο,
ἔπειτα δέ, ὡς εἶ ἡμᾶς ἀνεκαλέσατο καὶ προὔτρεψεν πρὸς τὸ
συσκοπεῖν τὸν λόγον.

ΕΧ. Πῶς δῆ;

ΦΑΙΔ. Ἐγὼ ἐρῶ. „Μὴ γενώμεθα,“ ἢ δ' ὅς, „μισόλογοι· ὡς⁷ οὐκ ἔστιν,
15 ὅτι ἂν τις μείζον κακὸν πάθοι ἢ λόγους μισήσας. Ὑμεῖς μέντοι, ὦ
Σιμμία τε καὶ Κέβης, ἂν ἐμοὶ πείθησθε - σμικρὸν φροντίσαντες
Σωκράτους, τῆς δὲ ἀληθείας πολὺ μᾶλλον - , ἐὰν μὲν τι ὑμῖν δοκῶ
ἀληθὲς λέγειν, συνομολογήσατε, εἰ δὲ μή, παντὶ λόγῳ ἀντιτείνετε.“

¹ ἀηδῶς διατίθεσθαι

² ἀναταράττω τινά

³ αὐτόν με ... ἐπέρχεται

⁴ μετέρχεσθαι τι

⁵ ἔνδηλός τι γίνεσθαι + Part.

⁶ ἄγαμαι

⁷ ὡς

- reinlich berührt werden

- jemanden von Neuem verwirren

- mir selbst stellt sich die Frage

- einer Sache nachgehen, mit einer Sache umgehen

= φαίνομαι + Part.

- schätzen lernen, lieb gewinnen, bewundern

- hier: denn

Augustana-Hochschule

Schriftliche Graecumsprüfung am 20.02.2014

Lysimachos und Melesias machen sich Sorgen, wie ihre Söhne denn am besten die Tugend der Tapferkeit erlernen könnten. Sie suchen Rat bei Nikias und Laches, von denen sie an Sokrates verwiesen werden. Dieser spricht über die Vermittlung von Tapferkeit und die Suche nach geeigneten Lehrern zunächst zu Nikias und Laches, dann zu Lysimachos und Melesias:

Λυσίμαχος οὖν καὶ Μελησίᾳς εἰς συμβουλήν παρεκαλέσαντο ἡμᾶς¹ περὶ τῶν υἱῶν, προθυμούμενοι ὡς ἀρίστας γενέσθαι τὰς ψυχὰς αὐτῶν. Καὶ ἡμᾶς δεῖ αὐτοῖς ἐπιδειξαι² διδασκάλους, οἵτινες αὐτοὶ πρῶτον μὲν ἀγαθοὶ εἰσιν καὶ πολλῶν νέων τεθεραπεύκασιν ψυχὰς, ἔπειτα δὲ καὶ ἡμᾶς διδάξαντες φαίνονται.

5 Εἰ δέ τις ἡμῶν αὐτῶν ἑαυτῷ διδάσκαλον οὐ³ φησι³ γεγονέναι, δεῖ ἐπιδειξαι², τίνες τῶν Ἀθηναίων ἢ τῶν ξένων, ἢ δοῦλοι ἢ ἐλεύθεροι, δι' αὐτὸν ὁμολογουμένως ἀγαθοὶ γεγόνασιν. Εἰ δὲ μηδὲν ἡμῖν τούτων ὑπάρχει⁴, ἄλλους κελεύομεν ζητεῖν καὶ μὴ τοὺς τῶν ἐταίρων υἱοὺς διαφθείρειν καὶ τὴν μεγίστην αἰτίαν ἔχειν ὑπὸ τῶν οἰκειοτάτων.

10 Ἐγὼ μὲν οὖν, ὃ Λυσίμαχέ τε καὶ Μελησία, πρῶτος περὶ ἑμαυτοῦ λέγω, ὅτι περὶ τούτου⁵ διδάσκαλός μοι οὐ γέγονε· καίτοι ἐπιθυμῶ γε τοῦ πράγματος ἐκ νέου ἀρξάμενος. Ἀλλὰ τοῖς σοφισταῖς οὐκ ἔχω τελεῖν μισθούς, οἱ μόνοι ἐπηγγέλλοντό με οἷόι τ' εἶναι ποιῆσαι καλόν τε κἀγαθόν.

15 Αὐτὸς δ' εὐρεῖν τὴν τέχνην ἀδυνατῶ ἔτι νῦν. Εἰ δὲ Νικίας ἢ Λάχης ἠύρηκεν ἢ μεμάθηκεν, οὐκ ἂν θαυμάσαιμι· καὶ γὰρ χρήμασιν⁶ ἐμοῦ δυνατώτεροί εἰσιν, ὥστε μαθεῖν παρ' ἄλλων, καὶ ἅμα πρεσβύτεροι, ὥστε ἤδη ἠύρηκέναι. Δοκοῦσι δὴ μοι δυνατοὶ εἶναι παιδεῦσαι ἄνθρωπον.

Hilfen:

1	ἡμᾶς	<i>gemeint: Sokrates selbst, Nikias und Laches</i>
2	ἐπιδείκνυμι	aufzeigen
3	οὐ φημι	leugnen, abstreiten
4	ὑπάρχω	(hier:) sich ergeben
5	περὶ τούτου (neutr.)	<i>gemeint: der Erwerb der Tapferkeit</i>
6	τὰ χρήματα	Geld

Griechische Sprachprüfung am 17.7.2014

Gorgias behauptet in einem Gespräch mit Sokrates, die Rhetorik sei das größte Gut (μέγιστον ἀγαθόν) für die Menschen. Doch Sokrates interessiert sich für das Wesen der Rhetorik ...

ΣΩ. Οἴομαί σε ἀκηκοέναι ἐν τοῖς συμποσίοις ἀδόντων ἀνθρώπων τοῦτο τὸ σκολιόν¹, ἐν ᾧ καταριθμοῦνται², ὅτι ὑγιαίνειν μὲν ἄριστόν ἐστιν, τὸ δὲ δεύτερον καλὸν γενέσθαι, τρίτον δέ, ὡς φησιν ὁ ποιητὴς τοῦ σκολιοῦ¹, τὸ πλουτεῖν ἀδόλως.

5 **ΓΟΡ.** Ἀκήκοα γάρ· ἀλλὰ πρὸς τί τοῦτο λέγεις;

ΣΩ. Εἰ αὐτίκα παρασταῖεν οἱ δημιουργοί³ τούτων, ὧν ἐπήνεσεν ὁ τὸ σκολιόν¹ ποιήσας, ἰατρός τε καὶ παιδοτρίβης καὶ χρηματιστής, ἕκαστος ἄν εἴποι, ὅτι „ὦ Σώκρατες, ἐξαπατᾷ σε Γοργίας· οὐ γάρ ἐστιν⁴ ἡ τούτου τέχνη περὶ⁴ τὸ μέγιστον ἀγαθὸν τοῖς ἀνθρώποις, ἀλλ' ἡ ἐμή.“ Καὶ ἔροιντ' ἄν· „Τί ἐστιν τοῦτο τὸ ἀγαθόν; ἀποκρινάσθω Γοργίας.“

10

Ἴθι οὖν νομίσας⁵, ὦ Γοργία, ἐρωτᾶσθαι καὶ ὑπ' ἐκείνων καὶ ὑπ' ἐμοῦ, ἀπόκριναι, τί ἐστιν τοῦτο, ὃ φῆς σὺ μέγιστον ἀγαθὸν εἶναι τοῖς ἀνθρώποις.

15

ΓΟΡ. Τὸ πείθειν, ἔγωγε λέγω, οἷόν τ' εἶναι τοῖς λόγοις καὶ ἐν δικαστηρίῳ δικαστὰς καὶ ἐν βουλευτηρίῳ βουλευτὰς καὶ ἐν ἐκκλησίᾳ ἐκκλησιαστὰς καὶ ἐν ἄλλῳ συλλόγῳ παντί.

ΣΩ. Νῦν μοι δοκεῖς ἐγγύτατα δηλῶσαι, ὦ Γοργία, ἥντινα τέχνην ἡγῆ τὴν ῥητορικὴν, καὶ εἴ τι ἐγὼ συνίημι, λέγεις, ὅτι πειθοῦς δημιουργός³ ἐστιν ἡ ῥητορικὴ.

20

ΓΟΡ. Δοκεῖς μοι ἱκανῶς ὀρίζεσθαι· ἐστιν γὰρ τοῦτο τὸ κεφάλαιον αὐτῆς.

¹ τὸ σκολιόν

- das Trinklied

² καταριθμέομαι

- eine Rangliste aufstellen

³ ὁ δημιουργός

- hier: der Fachvertreter, Hersteller (Z. 18: Meisterin)

⁴ ἐστιν ... περὶ ...

- hier: betrifft ... , beschäftigt sich mit ...

⁵ νομίσας

- hier: in der Vorstellung, in dem Glauben

Augustana-Hochschule

Schriftliche Graecumsprüfung am 24.10.2014

Protagoras ist in Athen und residiert im Haus des Kallias. Sokrates und sein junger Freund Hippokrates begeben sich dorthin, um mit ihm zu sprechen. Doch ist es gar nicht leicht, im Gedränge der anderen Gäste – Sophisten! – bis zu dem Star durchzukommen:

Ἐπεὶ ἐν τῷ προθύρῳ ἐγενόμεθα, περὶ τινος λόγου διελεγόμεθα, ὃς ἡμῖν κατὰ τὴν ὁδὸν ἐνέπεσεν. Ὁ δὲ θυρωρὸς, εὐνοῦχός τις, ἤκουεν ἡμῶν, ἀλλὰ διὰ τὸ πλῆθος τῶν σοφιστῶν ἠγανάκτει τοῖς φοιτῶσιν¹ εἰς τὴν οἰκίαν.

Ἐπεὶ οὖν ἐκρούσαμεν τὴν θύραν, ἀνοίξας καὶ ἰδὼν ἡμᾶς, “Ἔα²”, ἔφη, “σοφισταὶ
5 τινες. Οὐ σχολή³ ἐστὶν αὐτῷ⁴.” Καὶ ἀμφοτέραις ταῖς χερσὶν τὴν θύραν προθύμως ἐπήραξεν⁵. Καὶ ἡμεῖς πάλιν ἐκρούομεν, καὶ ἐκεῖνος ἀποκρινόμενος εἶπεν “ᾧ ἄνθρωποι, οὐκ ἠκούσατε, ὅτι οὐ σχολὴ αὐτῷ⁴;”

“ Ἄλλ’ οὔτε παρὰ Καλλίαν ἤκομεν”, ἔφη ἐγώ, “οὔτε σοφισταὶ ἐσμεν. Πρωταγόραν γὰρ δεόμενοι ἰδεῖν ἤλθομεν. Εἰσάγγειλον οὖν.”

10 Μόγις οὖν ἡμῖν ὁ ἄνθρωπος ἀνέφραξεν τὴν θύραν. Ἐπειδὴ δὲ εἰσήλθομεν, κατελάβομεν Πρωταγόραν μὲν ἐν τῷ προστώφ⁶ περιπατοῦντα, πολλοὶ δὲ σοφισταὶ αὐτῷ συμπεριεπάτουν. Οἱ δὲ ἀκολουθοῦντες τὸ πολὺ⁷ ἐφαίνοντο ξένοι εἶναι, ἦσαν δὲ τινες καὶ τῶν ἐπιχωρίων ἐν τῷ χορῷ⁸. Καὶ πάντες καλῶς ἠύλαβοῦντο⁹ μήποτε ἐμποδῶν¹⁰ εἶναι πρόσθεν Πρωταγόρου, ἀλλὰ, ἐπειδὴ αὐτὸς
15 ἀναστρέφοι, ἐν κύκλῳ περιιόντες ἀεὶ ὄπισθεν καθίσταντο κάλλιστα.

Ἡμεῖς οὖν ὡς εἰσήλθομεν, ὀλίγον χρόνον διατρίψαντες προσῆμεν πρὸς τὸν Πρωταγόραν, καὶ ἐγὼ εἶπον “ᾧ Πρωταγόρα, πρὸς σέ ἤλθομεν ἐγὼ τε καὶ Ἴπποκράτης οὗτος.”

Hilfen:

1	φοιτάω	(<i>hier:</i>) zu Besuch kommen
2	Ἔα...	„Aha ...!“
3	ἡ σχολή	(<i>hier:</i>) freie Zeit
4	αὐτῷ	<i>Gemeint ist Kallias.</i>
5	ἐπαράττω	zuschlagen
6	τὸ πρόστωον	der Säulengang
7	τὸ πολὺ	zum Großteil
8	ὁ χορὸς	(<i>hier:</i>) das Gefolge
9	εὐλαβέομαι	sich vorsehen/in Acht nehmen
10	ἐμποδῶν	im Weg, hinderlich

Griechische Sprachprüfung am 19.2.2015

Platon erzählt einen Mythos von der Erschaffung der sterblichen Arten (θνητὰ γένη) und der Menschen, bei deren weiterer Entwicklung die Götter Prometheus und Epimetheus eine besondere Rolle spielen:

Ἦν γάρ ποτε χρόνος, ὅτε θεοὶ μὲν ἦσαν, θνητὰ δὲ γένη οὐκ ἦν. Ἐπειδὴ δὲ καὶ τούτοις χρόνος ἦλθεν εἰμαρμένος¹ γενέσεως, τυποῦσιν² αὐτὰ θεοὶ γῆς ἔνδον ἐκ γῆς καὶ πυρὸς μείζαντες. Ἐπειδὴ δ' ἄγειν αὐτὰ πρὸς φῶς ἔμελλον, προσέταξαν Προμηθεὶ καὶ Ἐπιμηθεὶ κοσμήσαι³ τε καὶ νεῖμαι
5 δυνάμεις ἐκάστοις, ὡς πρέπει.

Προμηθεὶς⁴ δὲ παραιτεῖται Ἐπιμηθεὺς⁴ αὐτὸς νεῖμαι. „Νείμαντος δέ μου,“ ἔφη, „ἐπίσκεψαι.“ Καὶ οὕτω πείσας νέμει· νέμων δὲ τοῖς μὲν ἰσχὺν ἄνευ τάχους προσήπτεν⁵, τοὺς δ' ἀσθενεστεροὺς τάχει ἐκόσμει³. τοὺς δὲ ὥπλιζε, τοῖς δ' ἄλλην τιν' ἐμηχανᾶτο δύναμιν εἰς σωτηρίαν.

Ἄτε δὴ οὖν οὐ πάνυ τι σοφὸς ὢν ὁ Ἐπιμηθεὺς⁴ ἔλαθεν⁶ αὐτὸν καταναλώσας⁷ τὰς δυνάμεις εἰς τὰ ἄλογα γένη· ἄποροῦντος δὲ αὐτοῦ ἔρχεται Προμηθεὺς ἐπισκεψόμενος τὴν νομήν, καὶ ὄρᾳ τὰ μὲν ἄλλα ζῶα ἐμμελῶς πάντων μετέχοντα, τὸν δὲ ἄνθρωπον γυμνόν τε καὶ ἀνυπόδητον καὶ ἄστρωτον καὶ ἄοπλον. Ἦδη δὲ καὶ ἡ εἰμαρμένη¹ ἡμέρα παρῆν, ἐν ἧ ἔδει
15 καὶ ἄνθρωπον ἐξιέναι ἐκ γῆς εἰς φῶς.

Ἀπορία⁸ οὖν ἐχόμενος⁸ ὁ Προμηθεὺς, ἦντινα σωτηρίαν τῷ ἀνθρώπῳ εὐροί, κλέπτει Ἡφαίστου καὶ Ἀθηνᾶς τὴν ἔντεχνον σοφίαν⁹ σὺν πυρὶ καὶ δωρεῖται ἀνθρώπῳ. Τὴν μὲν οὖν περὶ τὸν βίον σοφίαν ἀνθρώπος ταύτη ἔσχεν, τὴν δὲ πολιτικὴν οὐκ εἶχεν· ἦν γὰρ παρὰ τῷ Δί.

¹ εἰμαρμένος, η, ον

- durch das Schicksal bestimmt

² τυπόω

- formen, bilden

³ κοσμέω

- ausstatten, ausrüsten

⁴ Prometheus bedeutet wörtlich “Vorausdenker”, Epimetheus “Zu-spät-Denker” (vgl. Z. 10/11).

⁵ προσάπτω

- zur Verfügung stellen

⁶ λανθάνω ἐμαυτὸν ποιῶν

- ich tue (etwas), ohne es selbst zu merken

⁷ καταναλώω

- aufbrauchen, verbrauchen

⁸ ἀπορία οὖν ἐχόμενος

= ἀπορῶν (vgl. Z. 11)

⁹ ἡ ἔντεχνος σοφία

- die auf handwerkliches Können gerichtete Klugheit

Augustana-Hochschule

Schriftliche Graecumsprüfung am 15. Juli 2015

Sokrates (ΣΩ) erörtert mit Adeimantos (ΑΔ) die Schattenseiten der radikalen Demokratie: Welche Folgen könnte totale Freiheit für die – auch sinnvollen! – Grenzen zwischen gesellschaftlichen Gruppen haben?

(ΣΩ:) „Πατήρ μὲν ἐθίζεται¹ παιδὶ ὅμοιος γίνεσθαι καὶ φοβεῖσθαι τοὺς υἱούς, υἱὸς δὲ πατρί, καὶ μήτε αἰσχύνεσθαι μήτε δεδιέναι τοὺς γονέας, ἵνα δὴ ἐλεύθερος ᾦ. Μέτοικος² δὲ ἐθίζεται¹ ἀστῶ καὶ ἀστὸς μετοίκῳ ἐξισοῦσθαι³.“

(ΑΔ:) „Γίνεται γὰρ οὕτως“.

5 (ΣΩ:) „Ταῦτά τε καὶ μικρὰ τοιάδε ἄλλα γίνεται. Διδάσκαλός τε ἐν τῷ τοιούτῳ⁴ μαθητὰς φοβεῖται καὶ θωπεύει, μαθηταὶ τε διδασκάλων ὀλιγοροῦσιν⁵, οὕτω δὲ καὶ παιδαγωγῶν. Καὶ ὅλως οἱ μὲν νέοι πρεσβυτέροις ἀπεικάζονται καὶ ἐν λόγοις καὶ ἐν ἔργοις, οἱ δὲ γέροντες συγκαθιέντες τοῖς νέοις χαριεντισμοῦ ἐμπίμπλονται⁶, μιμούμενοι τοὺς νέους, ἵνα δὴ μὴ δοκῶσιν ἀηδεῖς εἶναι μηδὲ

10 δεσποτικοί.“

(ΑΔ:) „Πάνυ μὲν οὖν“.

(ΣΩ:) „Τὸ δὲ ἔσχατον, ὦ φίλε, τῆς ἐλευθερίας, ὅσον γίνεται ἐν τῇ τοιαύτῃ πόλει,⁷ ὅταν δὴ οἱ ἐωνημένοι⁸ καὶ αἱ ἐωνημένοι⁷ μηδὲν ἦττον ἐλεύθεροι ᾤσιν τῶν πριαμένων. Ἐννόεις οὖν, ὡς ἀπαλὴν⁹ τὴν ψυχὴν τῶν πολιτῶν ποιεῖ ἡ ἐλευθερία,

15 ὥστε, καὶ ἐὰν ὀτιοῦν¹⁰ δουλείας τις προσφέρηται, ἀγανακτεῖν καὶ μὴ ἀνέχεσθαι; Οὐδὲ τῶν νόμων φροντίζουσιν γεγραμμένων ἢ ἀγράφων, ἵνα δὴ μηδαμῆ μηδεὶς αὐτοῖς ἦ δεσπότης.“

(ΑΔ:) „Καὶ μάλα οἶδα“.

(ΣΩ:) „Αὕτη μὲν τοίνυν, ὦ φίλε, ἡ ἀρχὴ καλὴ, ὅθεν τυραννὶς φύεται, ὡς ἐμοὶ

20 δοκεῖ.“

Hilfen:

1	ἐθίζομαι	sich gewöhnen
2	ὁ μέτοικος	der (aus der Fremde in die Polis) Zugezogene, der Metöke
3	ἐξισόομαι	sich gleichstellen
4	ἐν τῷ τοιούτῳ	„unter solchen Umständen“
5	ὀλιγορέω (+ Genitiv)	(jemanden) geringschätzen
6	ἐμπίμπλημι (+ Genitiv)	voll machen (mit etw.)
7	<i>Ergänze hier im Hauptsatz ein Prädikat wie: „tritt ein/stellt sich ein“</i>	
8	ὠνέομαι	kaufen (<i>Formen ἐωνημένοι/-αι hier passiv</i>)
9	ἀπαλός, ἢ, ὄν	empfindlich
10	ὀτιοῦν (+ Genitiv)	nur ein wenig (an etw.)

Griechische Sprachprüfung am 22.10.2015

Sokrates berichtet dem jungen „Theologen“ und Seher Euthyphron, dass Meletos ihn wegen Gottlosigkeit angeklagt habe, um der Stadt zu nützen. Euthyphron sieht das ganz anders und will wissen, was der Grund für die Anklage gegen seinen „Kollegen“ Sokrates sein könnte:

ΕΥΘ. Ἀτεχνῶς μοι δοκεῖ κακουργεῖν τὴν πόλιν οὗτος ὁ Μέλητος ἐπιχειρῶν ἀδικεῖν σέ. Καί μοι λέγε· τί ποιοῦντά σέ φησι διαφθεῖρειν τοὺς νέους;

ΣΩ. Φησί με ποιητὴν εἶναι θεῶν, καὶ ὡς καινοὺς ποιοῦντα θεοὺς, τοὺς δ' ἀρχαίους οὐ νομίζοντα ἐγράψατό¹ με τούτων αὐτῶν ἕνεκα, ὡς φησιν.

5 ΕΥΘ. Μανθάνω, ὦ Σώκρατες· ὅτι δὴ σὺ τὸ δαιμόνιον φῆς σαυτῷ ἐκάστοτε² γίνεσθαι. Ὡς οὖν καινοτομοῦντός³ σου περὶ τὰ θεῖα γέγραπται¹ ταύτην τὴν γραφήν, καὶ ὡς διαβαλῶν δὴ ἔρχεται εἰς τὸ δικαστήριον, εἰδὼς, ὅτι εὐδιάβολά ἐστιν⁴ τὰ τοιαῦτα πρὸς τοὺς πολλοὺς. Καὶ ἐμοῦ⁵ γάρ τοι, ὅταν τι λέγω ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ περὶ τῶν θεῶν προλέγων αὐτοῖς τὰ
10 μέλλοντα, καταγελῶσιν⁵ ὡς μαινομένου· καί τοι οὐδέν ἐστιν, ὅ τι οὐκ ἀληθές εἶρηκα, ἀλλ' ὅμως φθονοῦσιν ἡμῖν πᾶσι τοῖς τοιούτοις. Ἀλλ' οὐδέν αὐτῶν χρὴ φροντίζειν⁶, ἀλλ' ὁμόσε⁷ ἰέναι⁷.

ΣΩ. ὦ φίλε Εὐθύφρων, ἴσως σὺ μὲν δοκεῖς αὐτοῖς διδάσκειν οὐκ ἐθέλειν τὴν σεαυτοῦ σοφίαν· ἐγὼ δὲ φοβοῦμαι, μὴ⁸ ὑπὸ φιλανθρωπίας δοκῶ αὐτοῖς⁸, ὅ τι ἔχω, ἐκκεχυμένως παντὶ ἀνδρὶ λέγειν, οὐ μόνον ἄνευ μισθοῦ, ἀλλὰ καὶ ἠδέως, εἴ τις μου ἐθέλει ἀκούειν. Τοιγαροῦν τοῦτ' ἤδη, ὅπη ἀποβήσεται⁹ ἐν τῷ δικαστηρίῳ, ἀδηλόν ἐστι πλὴν ὑμῖν τοῖς μάντεσιν.

¹ γράφομαί τινα (γραφήν)

² ἐκάστοτε

³ καινοτομέω

⁴ εὐδιάβολος ... πρὸς τινα

⁵ καταγελάω τινός

⁶ φροντίζω τινός

⁷ ὁμόσε ἰέναι

⁸ μὴ ... δοκῶ αὐτοῖς ...

⁹ ἀποβαίνω

- jmd. schriftlich (mit einer Klageschrift) anklagen

- hier: immer wieder

- auf Neuerungen aus sein

- jmd. leicht einzureden

- jmd. verspotten, jmd. verlachen

- hier: sich um jmd. kümmern

- zusammen gehen, zusammenhalten

- dass es ihnen so vorkommt, dass ich ...

- hier: ausgehen

Augustana-Hochschule

Schriftliche Graecumsprüfung am 20. Februar 2016

Der schon betagte Laches (ΛΑ) und Nikias (ΝΙ) beraten, ob sie sich mit dem für seine hartnäckige, oft bloßstellende Fragerei berühmten Sokrates auf eine Diskussion über die Tapferkeit einlassen sollen. Woher rührt eigentlich seine Autorität in solchen Gesprächen? Nikias ist zur Diskussion bereit:

(ΝΙ:) „Οὐδὲν κωλύει Σωκράτει συνδιατρίβειν¹, ὅπως οὗτος βούλεται. Πῶς δὲ σύ, ᾧ Λάχε, ἔχεις² περὶ τοιούτου τοῦ πράγματος;“

(ΛΑ:) „Τὸ ἐμόν³, ᾧ Νικία, περὶ λόγων διπλοῦν ἐστίν. Καὶ γὰρ ἂν δόξαιμι φιλόλογος⁴ εἶναι καὶ αὖ μισόλογος⁴. Ὅταν μὲν γὰρ ἀκούω ἀνδρὸς περὶ ἀρετῆς
5 διαλεγομένου ἢ περὶ τινος σοφίας ὡς ἀληθοῦς ὄντος ἀξίου τῶν λόγων, ᾧν λέγει, χαίρω ὑπερφυῶς θεώμενος⁵ ἅμα τόν τε λέγοντα καὶ τὰ λεγόμενα, ὅτι πρέποντα ἀλλήλοις καὶ ἀρμόττοντά⁶ ἐστί. Καί μοι ὁ τοιοῦτος δοκεῖ μουσικὸς εἶναι οὐ λύραν ἠρμωσμένος⁶, ἀλλὰ αὐτὸς αὐτοῦ βίον σύμφωνον⁷ τοῖς λόγοις.

Ἄλλοτε μὲν οὖν τοιοῦτος χαίρειν με ποιεῖ καὶ δοκεῖν φιλόλογον⁴ εἶναι, οὕτω σφόδρα⁸
10 ἀποδέχομαι παρ' αὐτοῦ τὰ λεγόμενα· ὁ δὲ τὰ ἐναντία πράττων λυπεῖ με καὶ ποιεῖ αὖ δοκεῖν εἶναι μισόλογον⁴.

Σωκράτους δ' ἐγὼ τῶν λόγων οὐκ ἔμπειρός εἰμι⁹, ἀλλὰ πρότερον τῶν ἔργων ἐπειρασάμην, καὶ ἐκεῖ αὐτὸν ἡῦρον ἀξίον ὄντα λόγων καλῶν καὶ πάσης παρηρησίας.

15 Σοὶ οὖν, ᾧ Σώκρατες, ἐγὼ ἐπαγγέλλομαι¹⁰ καὶ διδάσκειν καὶ ἐλέγχειν ἐμέ, ὅ τι ἂν βούλη, καὶ μανθάνειν, ὅ τι αὖ ἐγὼ οἶδα. Λέγε οὖν, ὅ τι σοι φίλον ἐστίν, μηδὲν τὴν ἡμετέραν ἡλικίαν ὑπόλογον¹¹ ποιούμενος¹¹.“

Hilfen:

1	συνδιατρίβω (+ Dativ)	sich auseinandersetzen mit ...
2	ἔχω περὶ (+ Genitiv)	sich verhalten zu ...
3	τὸ ἐμόν	„meine Einstellung“
4	φιλόλογος / μισόλογος	(hier:) Freund / Feind von (wissenschaftlichen) Gesprächen
5	θεάομαι	anschauen, sehen
6	ἀρμόττω	(Aktiv:) übereinstimmen mit ..., passen zu ... (Medium:) stimmen (ein Instrument)
7	σύμφωνος	übereinstimmend, im Einklang
8	σφόδρα	(hier:) gern
9	ἔμπειρός εἰμι (+ Genitiv)	Erfahrung haben mit ..., kennen
10	ἐπαγγέλλομαι	anbieten
11	ὑπόλογον ποιέομαι	berücksichtigen

Griechische Sprachprüfung am 13.7.2016

Auf dem Weg zu dem für religiöse Angelegenheiten zuständigen *Archon Basileus*, wo Sokrates vorgeladen ist, um zu der schriftlich gegen ihn eingereichten Staatsklage (γραφή) eine erste Stellungnahme abzugeben, begegnet ihm der Seher und „Theologe“ Euthyphron:

EΥΘ. Τί νεώτερον, ὦ Σώκρατες, γέγονεν, ὅτι σὺ τὰς ἐν Λυκείῳ¹ καταλιπὼν διατριβὰς ἐνθάδε νῦν διατρίβεις περὶ τὴν τοῦ βασιλέως στοάν²; Οὐ γάρ που καὶ σοὶ γε δίκη³ τις οὖσα τυγχάνει πρὸς τὸν βασιλέα ὡσπερ ἐμοί;

5

ΣΩ. Οὗτοι δὲ Ἀθηναῖοί γε, ὦ Εὐθύφρων, δίκην³ αὐτὴν καλοῦσιν, ἀλλὰ γραφὴν³.

EΥΘ. Τί φῆς; Γραφὴν³ σέ τις, ὡς ἔοικε, γέγραπται. Τίς οὗτος;

ΣΩ. Οὐδ' αὐτὸς πάνυ τι γινώσκω, ὦ Εὐθύφρων, τὸν ἄνδρα· νέος γάρ τις μοι φαίνεται καὶ ἀγνώσ⁴· ὀνομάζουσι μέντοι αὐτόν, ὡς ἐγὼμαι, Μέλητον.

EΥΘ. Οὐκ ἐννοῶ⁵, ὦ Σώκρατες· ἀλλὰ δὲ τίνα γραφὴν σε γέγραπται;

10

ΣΩ. Ἦντινα⁶; Οὐκ ἀγεννή, ἔμοιγε δοκεῖ· τὸ γὰρ νέον ὄντα τοσοῦτον πρᾶγμα ἐγνωκέναι οὐ φαῦλόν ἐστιν. Ἐκεῖνος γάρ, ὡς φησιν, οἶδε, τίνα τρόπον οἱ νέοι διαφθείρονται καὶ τίνες οἱ διαφθείροντες αὐτούς. Καὶ κινδυνεύει σοφός τις εἶναι, καὶ τὴν ἐμὴν ἀμαθίαν⁷ κατιδὼν ὡς διαφθείροντος τοὺς ἡλικιώτας αὐτοῦ ἔρχεται κατηγορήσων μου ὡσπερ πρὸς μητέρα πρὸς τὴν πόλιν.

15

Καὶ φαίνεται μοι τῶν πολιτικῶν μόνος ἄρχεσθαι ὀρθῶς· ὀρθῶς γάρ ἐστι τῶν νέων πρῶτον ἐπιμεληθῆναι, ὅπως ἔσονται ὅτι⁸ ἄριστοι, ὡσπερ γεωργὸν ἀγαθὸν τῶν νέων φυτῶν εἰκόσ⁹ πρῶτον ἐπιμεληθῆναι, μετὰ δὲ τοῦτο καὶ τῶν ἄλλων.

¹ Im Gymnasion Lykeion hielt Sokrates sich gerne zu Gesprächen auf.

² Die βασιλέως στοά (vgl. die Einleitung!) lag am Rand der Agora in Athen.

³ δίκη – γραφή = Privatklage – Staatsklage

⁴ ἀγνώσ – unbekannt (passivisch) und einer, der sich nicht auskennt (aktivisch)

⁵ ἐννοέω – verstehen

⁶ ἦντινα – hier wie ποίαν

⁷ τὴν ἐμὴν ἀμαθίαν ... = τὴν ἀμαθίαν μου ... ὡς διαφθείροντος

⁸ ὅτι + Superl. – hier wie ὡς + Superl.

⁹ εἰκόσ ... = εἰκόσ ἐστιν – es ist angemessen, es ist recht und billig

Augustana-Hochschule

Schriftliche Graecumsprüfung am 26.10.2016

Im platonischen *Symposion* halten die Teilnehmer Lobreden auf den Gott Eros. Die Philosophin Diotima erklärt sein Wesen mit der Abstammung von der Mutter Penía (~ Armut, Mangel) und dem Vater Poros (~ Weg, Ausweg), die ihn auf dem Geburtsfest der Liebesgöttin Aphrodite gezeugt hätten:

Διὰ τοῦτο δὴ καὶ ἀκόλουθος τῆς Ἐρωδότης γέγονεν ὁ Ἔρως, γεννηθεὶς ἐν τοῖς ἐκείνης γενεθλίοις¹. Καὶ ἅμα ἐραστής² ἐστὶν περὶ τὸ καλὸν καὶ τῆς Ἐρωδότης καλῆς οὔσης.

- Ἄτε οὖν Πόρου καὶ Πενίας υἱὸς ὢν ὁ Ἔρως ἐν ταύτῃ τύχῃ ἐστίν. Πρῶτον μὲν
- 5 πένης ἀεὶ ἐστίν, καὶ πολλοῦ³ δεῖ³ ἀπαλός τε καὶ καλός, οἷον οἱ πολλοὶ οἷονται, ἀλλὰ σκληρὸς καὶ ἄοικος, χαμαιπετῆς ἀεὶ ὢν, ἐπὶ θύραις καὶ ἐν ὁδοῖς κοιμώμενος, τὴν τῆς μητρὸς φύσιν ἔχων, ἀεὶ ἐνδεία⁴ σύνοικος. Κατὰ δὲ τὸν πατέρα ἐπίβουλος⁵ ἐστὶ τοῖς καλοῖς καὶ τοῖς ἀγαθοῖς, ἀνδρεῖος ὢν, ἀεὶ τινὰς πλέκων μηχανάς⁶, φιλοσοφῶν διὰ παντὸς τοῦ βίου, δεινὸς γόης καὶ σοφιστής.
- 10 Καὶ οὔτε ὡς ἀθάνατος πέφυκεν οὔτε ὡς θνητός, ἀλλὰ τοτὲ μὲν τῆς αὐτῆς ἡμέρας ζῆ, τοτὲ δὲ ἀποθνήσκει, πάλιν δὲ ἀναβιώσκειται. Οὔτε δὴ ὁ Ἔρως ποτὲ ἀπορεῖ⁷ οὔτε πλουτεῖ, ἀλλὰ σοφίας τε αὖ καὶ ἀμαθίας ἐν μέσῳ ἐστίν. Θεῶν γὰρ οὐδεὶς φιλοσοφεῖ οὐδ' ἐπιθυμεῖ σοφὸς γενέσθαι – ἔστι γάρ. Ὡσαύτως εἴ τις ἄλλος σοφός ἐστίν, οὐ φιλοσοφεῖ. Οὐδ' αὖ οἱ ἀμαθεῖς φιλοσοφοῦσιν οὐδ' ἐπιθυμοῦσι
- 15 σοφοὶ γενέσθαι. Ἡ γὰρ ἀμαθία τοῦτό⁸ ἐστὶ⁸ τὸ⁸ χαλεπόν⁸, τὸ ἄνδρα τινὰ δοκεῖν αὐτῷ ἰκανόν⁹ εἶναι μὴ ὄντα καλὸν καὶ ἀγαθὸν μηδὲ φρόνιμον.

Hilfen:

1	τὰ γενέθλια	die Geburtsfeier
2	ὁ ἐραστής	der Liebhaber
3	πολλοῦ δεῖ	„überhaupt nicht“
4	ἡ ἐνδεία	die Bedürftigkeit
5	ἐπίβουλος	nachstellend, „auf ... aus“
6	ἡ μηχανή	(hier:) die List, der Kniff
7	ἀπορέω	ohne Ausweg sein, bedürftig sein
8	τοῦτό ἐστὶ τὸ χαλεπόν	„besteht genau in diesem Problem“
9	ἰκανός	(hier:) genug, hinreichend

Griechische Sprachprüfung am 23.2.2017

„Philosophieren heißt sterben lernen“ – diese These vertritt Sokrates in letzten Gesprächen über die Unsterblichkeit der Seele. Denn können wir in Verbindung mit dem Körper überhaupt Einsicht in die wahre Natur der Dinge gewinnen? Darüber unterhalten sich Sokrates und Simmias:

5 **Σω.** Τί δὲ περὶ¹ τὴν² τῆς φρονήσεως κτήσιν²; Πότερον ἐμπόδιον τὸ σῶμα, ἐάν τις αὐτὸ ἐν τῇ ζητήσει συμπαραλαμβάνῃ, ἢ οὐ; Οἶον³ τὸ τοιόνδε λέγω· ἄρα ἔχει ἀλήθειάν τινα ὅψις τε καὶ ἀκοή τοῖς ἀνθρώποις, ἢ — ἅπερ γε καὶ οἱ ποιηταὶ ἡμῖν ἀεὶ θρυλοῦσιν⁴ — οὐτ' ἀκούομεν ἀκριβῆς οὐδὲν οὔτε ὀρώμεν; Καίτοι εἰ αὐταὶ αἰ περὶ τὸ σῶμα αἰσθήσεις μὴ ἀκριβεῖς εἰσιν μηδὲ σαφεῖς, σχολῆ⁵ αἶ γε ἄλλαι· πᾶσαι γάρ που τούτων φαυλότεραί εἰσιν. Ἦ σοὶ οὐ δοκοῦσιν;

Σι. Πάνυ μὲν οὖν.

10 **Σω.** Πότε οὖν ἡ ψυχὴ τῆς ἀληθείας ἀπτεται; Ὅταν μὲν γὰρ μετὰ τοῦ σώματος ἐπιχειρῇ τι σκοπεῖν, δηλονότι τότε ἐξαπατᾶται ὑπ' αὐτοῦ.

Σι. Ἀληθῆ λέγεις.

Σω. Ἄρ' οὖν οὐκ ἐν τῷ λογίζεσθαι⁶, εἴπερ που ἄλλοθι, κατάδηλον αὐτῇ γίγνεται τι τῶν ὄντων²;

Σι. Ναί.

15 **Σω.** Λογίζεται⁶ δέ γέ που τότε κάλλιστα, ὅταν αὐτὴν τούτων μηδὲν παραλυπῇ, μήτε ἀκοή μήτε ὅψις μήτε ἀλγηδὼν μηδέ τις ἡδονή, ἀλλ' αὐτῇ⁷ καθ' αὐτὴν⁷ γίγνηται ἐῶσα χαίρειν⁸ τὸ σῶμα καὶ, καθ' ὅσον δύναται, μὴ κοινωνοῦσα αὐτῷ ὀρέγεται τοῦ ὄντος².

Σι. Ἔστι ταῦτα.

20 **Σω.** Οὐκοῦν ἡ τοῦ φιλοσόφου ψυχὴ μάλιστα ἀτιμάζει τὸ σῶμα καὶ φεύγει ἀπ' αὐτοῦ, ζητεῖ δὲ αὐτῇ⁷ καθ' αὐτὴν⁷ γίγνεσθαι;

Σι. Φαίνεται.

¹ περὶ m. Akk.

² ἡ τῆς φρονήσεως κτήσις

³ οἶον

⁴ θρυλέω

⁵ σχολῆ ... γε

⁶ λογίζομαι

⁷ αὐτῇ καθ' αὐτὴν

⁸ χαίρειν ἐάω

- hier: mit (ergänzen Sie: ἐστίν)

- der Erwerb von wahrer Erkenntnis (als Einsicht in das Seiende = τὰ ὄντα, τὸ ὄν)

- hier: zum Beispiel

- von neuem erzählen, eintrichtern

- <sind es> erst recht nicht

- denken

- für sich allein

- völlig unbeachtet lassen

Augustana-Hochschule

Schriftliche Graecumsprüfung am 19.07.2017

Kriton trifft Sokrates und fragt ihn über die Gesprächspartner aus, mit denen er ihn am Tag zuvor im Lykeion, einem Gymnasion im heiligen Hain des Apollon, gesehen hat:

KΡΙΤ. Τίς ἦν, ὃ Σώκρατες, ὃ χθὲς ἐν Λυκείῳ διελέγου; Πολὺς γὰρ ὄχλος ὑμᾶς περιειστήκει, ὥστε ἔγωγε βουλόμενος ἀκούειν προσελθὼν οὐδὲν ἤκουον σαφές.

Καί μοι ἔδοξεν εἶναι ξένος τις, ὃ διελέγου. Τίς ἦν;

ΣΩ. Πότερον λέγεις, ὃ Κρίτων; Οὐ γὰρ εἷς, ἀλλὰ δύο ἦσαν.

5 ΚΡΙΤ. Ὅν μὲν ἐγὼ λέγω, ἐκ δεξιᾶς τρίτος ἀπὸ σοῦ καθῆστο, ἐν μέσῳ δὲ ὑμῶν ὁ Ἀξιόχου υἱὸς ἦν.

ΣΩ. Εὐθύδημος οὗτός ἐστιν, ὃ Κρίτων, ὃν ἐρωτᾶς, ὃ δὲ παρ' ἐμὲ καθήμενος ἐξ ἀριστερᾶς ἀδελφὸς τούτου, Διονυσόδωρος· μετέχει δὲ καὶ οὗτος τῶν λόγων.

ΚΡΙΤ. Οὐδέτερον γινώσκω, ὃ Σώκρατες. Καινοί τινες αὖ οὔτοι, ὡς φαίνεται,
10 σοφισταί. Ποδαποί¹; Καὶ τίς ἡ σοφία;

ΣΩ. Οὔτοι τὸ μὲν γένος, ὡς ἐγὼ οἶμαι, ποθέν εἰσιν ἐκ Χίου², ἀπόκησαν δὲ εἰς Θουρίους³, φεύγοντες δὲ ἐκεῖθεν πολλὰ ἤδη ἔτη περὶ τούτους τοὺς τόπους διατρίβουσιν⁴.

Ὅτι δὲ σὺ ἐρωτᾶς τὴν σοφίαν αὐτῶν, θαυμασία ἐστίν, ὃ Κρίτων. Πάσσοφοι
15 ἀτεχνῶς⁵ εἰσιν οὔτοι. Πρῶτον οὖν τῷ σώματι δεινότατοί καὶ ἐν ὅπλοις σοφοί εἰσιν μάχεσθαι. Ἐπειτα τὴν ἐν τοῖς δικαστηρίοις μάχην κράτιστοί εἰσιν ἀγωνίσασθαι καὶ ἄλλον διδάξαι λέγειν τε καὶ συγγράφασθαι τοὺς λόγους τοὺς εἰς τὰ δικαστήρια. Δεινοὶ δὲ γεγόνασιν καὶ ἐξελέγχειν⁶ τὸ ἀεὶ⁷ λεγόμενον, ὁμοίως ἐάντε ψεῦδος ἐάντε ἀληθὲς ἦ.

Hilfen:

1	ποδαπός, ἢ, ὄν ... ;	woher (stammend) ...?
2	Chios, <i>eine griechische Insel</i>	
3	Thurioi, <i>eine in Magna Graecia (~ Unteritalien) gelegene griechische Kolonie</i>	
4	διατρίβω	sich aufhalten
5	ἀτεχνῶς	geradezu
6	ἐξελέγχω	widerlegen
7	ἀεὶ	(<i>hier:</i>) jeweils

Griechische Sprachprüfung am 26.10.2017

Sokrates und der wohlhabende, aber schon sehr alte Kephalos unterhalten sich über Leute, die Geschäfte machen (χρηματίζεσθαι), und über den möglichen Nutzen des Geldes (χρήματα):

ΣΩ. Ὡσπερ οἱ ποιηταὶ τὰ αὐτῶν ποιήματα καὶ οἱ πατέρες τοὺς παῖδας ἀγαπῶσιν, ταύτη τε δὴ καὶ οἱ χρηματισάμενοι περὶ¹ τὰ χρήματα σπουδάζουσιν¹. Χαλεποὶ οὖν καὶ συγγενέσθαι² εἰσίν, οὐδὲν ἐθέλοντες ἐπαινεῖν ἀλλ' ἢ³ τὸν πλοῦτον.

5 **ΚΕΦ.** Ἀληθῆ λέγεις.

ΣΩ. Πάνυ μὲν οὖν. Ἀλλά μοι ἔτι τοσόνδε εἶπέ· τί μέγιστον⁴ οἷσι ἀγαθὸν ἀπολελαυκέναι⁴ τοῦ πολλὴν οὐσίαν κεκτηῆσθαι;

ΚΕΦ. Εὖ γὰρ ἴσθι, ὦ Σώκρατες, ὅτι, ἐπειδάν τις ἐγγὺς ἦ τοῦ τελευτήσειν, εἰσέρχεται⁵ αὐτῷ⁵ δέος καὶ φροντίς. Οἷ τε γὰρ
10 λεγόμενοι μῦθοι περὶ τῶν ἐν Ἴδου, ὡς τὸν ἐνθάδε⁶ ἀδικήσαντα δεῖ ἐκεῖ διδόναι δίκην, καταγελώμενοι τέως, τότε δὴ στρέφουσιν⁷ αὐτοῦ τὴν ψυχὴν, μὴ⁸ ἀληθεῖς ὦσιν· καὶ αὐτός ὑπὸ τῆς τοῦ γήρωσ ἀσθενείας ὑποψίας καὶ δείματος μεστὸς γίγνεται καὶ ἀναλογίζεται ἤδη καὶ σκοπεῖ, εἴ τινά τι ἠδίκησεν. Ὁ μὲν οὖν
15 εὐρίσκων ἑαυτοῦ ἐν τῷ βίῳ πολλὰ ἀδικήματα καὶ ἐκ τῶν ὕπνων - ὥσπερ οἱ παῖδες - θαμὰ ἐγειρόμενος δειμαίνει καὶ ζῆ μετὰ κακῆς ἐλπίδος· τῷ δὲ μηδὲν ἑαυτῷ ἄδικον συνειδότι⁹ ἠδεῖα ἐλπίς ἀεὶ πάρεστι.

Πρὸς δὴ τοῦτ' ἔγωγε τίθημι τὴν τῶν χρημάτων κτήσιν πλείστου
20 ἀξίαν εἶναι, οὗτι παντὶ ἀνδρὶ, ἀλλὰ τῷ ἐπιεικεῖ καὶ κοσμίῳ.

ΣΩ. Παγκάλως λέγεις, ὦ Κέφαλε.

¹ σπουδάζω περί τι

² συγγενέσθαι

³ ἀλλ' ἢ

⁴ μέγιστον ... ἀγαθὸν ἀπολαύω τινός - als größten Vorteil von etwas genießen

⁵ εἰσέρχεται αὐτῷ

⁶ ἐνθάδε - „hier“ (auf der Erde)

⁷ στρέφω

⁸ μὴ

⁹ σύννοια ἐμαυτῷ τι

- sich intensiv mit etwas beschäftigen

- hier: „im Umgang“

- „außer“

- als größten Vorteil von etwas genießen

- „befallen ihn“

- „hier“ (auf der Erde)

- hier: beunruhigen, verstören

- hier: „ob etwa“

- ich bin mir einer Sache bewusst

Augustana-Hochschule

Schriftliche Graecumsprüfung am 22.02.2018

Alkibiades lobt Sokrates für seine Leistungen als Soldat Athens, etwa im Feldzug gegen die griechische Stadt Potideia. Auf die Bitte der Zuhörer hin, mehr von einzelnen Schlachten erfahren zu dürfen, fährt er fort:

Εἰ δὲ ἀκούειν βούλεσθε περὶ τῶν μαχῶν, ὑμῖν ἐρῶ τοῦτον τὸν λόγον. Ἐπεὶ γὰρ ἡ μάχη ἦν, ἐξ ἧς οἱ στρατηγοὶ ἐμοὶ ἔδοσαν τὰ ἀριστεῖα¹, οὐδεὶς ἄλλος τῶν ἀνθρώπων ἐμὲ ἔσωσεν ἢ οὗτος, τετρωμένον² οὐκ ἐθέλων ἀπολιπεῖν, ἀλλὰ συνδιέσωσε καὶ τὰ ὄπλα καὶ αὐτὸν ἐμέ.

5 Καὶ ἐγώ, ὦ Σώκρατες, τότε τοὺς στρατηγούς ἐκέλευον σοὶ διδόναι τὰ ἀριστεῖα¹. Ἀλλὰ γὰρ τῶν στρατηγῶν ἐμοὶ διδόναι τὰ ἀριστεῖα βουλομένων σὺ αὐτὸς προθυμότερος ἐγένου τῶν στρατηγῶν ἐμὲ λαβεῖν ἢ σεαυτὸν.

Ἔτι τοίνυν, ὦ ἄνδρες, ἄξιον ἦν θεάσασθαι Σωκράτη, ὅτε ἡ στρατιὰ ἀπὸ Δηλίου³ φυγῆ ἀνεχώρει⁴. Ἐγὼ γὰρ παρεγενόμην ἵππον ἔχων, οὗτος δὲ τὰ ὄπλα. Ἀνεχώρει⁴ οὖν ὁ

10 Σωκράτης ἐσκεδασμένων⁵ ἤδη τῶν στρατιωτῶν. Καὶ ἐγὼ περιτυγχάνω, καὶ ἰδὼν εὐθύς παρακελεύομαι αὐτῷ θαρρεῖν καὶ λέγω, ὅτι οὐκ ἀπολείψω αὐτόν. Ἐνθαῦθα δὴ καὶ κάλλιον ἐθεασάμην τὸν Σωκράτη ἢ ἐν Ποτιδεῖα. Ἐδόκει γὰρ βρενθυόμενος διαπορεύεσθαι καὶ ἡρέμα παρασκοπῶν⁶ τοὺς φίλους τε καὶ τοὺς πολεμίους.

Δῆλον ἦν παντὶ καὶ πάνυ πορρωθέν, ὅτι, εἴ τις ἄψεται τούτου τοῦ ἀνδρός, ἐρρωμένως

15 ἀμυνεῖται⁷. Διὰ τοῦτο ἀσφαλῶς ἀπῆρει ἐκ τῆς μάχης. Οἱ γὰρ οὕτως διακειμένοι⁸ ἐν τῷ πολέμῳ οὐκ ἄπτονται, ἀλλὰ τοὺς φεύγοντας διώκουσιν⁹.

Hilfen:

1	τὰ ἀριστεῖα (pl.)	der Kampfpreis (<i>wurde nach der Schlacht von den Feldherrn an verdiente Soldaten verliehen</i>)
2	τιτρώσκω	verwunden
3	Delion, griechische Stadt, bei der die Athener während des peloponnesischen Kriegs, in einer Schlacht des Jahres 424 v. Chr., eine schwere Niederlage erlitten.	
4	ἀναχωρέω	sich zurückziehen
5	σκεδάννυμι	zerstreuen, versprengen
6	παρασκοπέω	überblicken, im Blick haben
7	ἀμύνομαι	sich wehren
8	διάκειμαι	(hier:) sich verhalten, eingestellt sein
9	διώκουσιν	verallgemeinernde 3. Person pl. („sie“ ~ „man“)

Griechische Sprachprüfung am 19.07.2018

Ist dem Menschen der Freitod unter bestimmten Umständen erlaubt, oder ist er verboten, weil Gott das „Maß aller Dinge“ ist? Über diese in der antiken Philosophie später oft diskutierte Frage spricht der zum Tod verurteilte Sokrates ablehnend in dem folgenden Text mit Kebes:

ΚΕΒ. Πῶς τοῦτο λέγεις, ὦ Σώκρατες, τὸ μὴ θεμιτὸν εἶναι ἑαυτὸν βιάζεσθαι¹;

ΣΩΚ. Τί δέ, ὦ Κέβης; Οὐκ ἀκηκόατε σύ τε καὶ Σιμμίας περὶ τῶν τοιούτων Φιλολάω² συγγεγονότες;

ΚΕΒ. Οὐδέν γε σαφές, ὦ Σώκρατες.

5 **ΣΩΚ.** Ἀλλὰ μὴν καὶ ἐγὼ ἐξ ἀκοῆς περὶ αὐτῶν³ λέγω· ἃ μὲν οὖν τυγχάνω ἀκηκοῶς, φθόνος οὐδεὶς λέγειν. Καὶ γὰρ ἴσως καὶ μάλιστα πρέπει τινὰ μέλλοντα ἐκεῖσε⁴ ἀποδημεῖν διασκοπεῖν τε καὶ μυθολογεῖν περὶ τῆς ἀποδημίας τῆς ἐκεῖ.

10 Ὅ μὲν οὖν ἐν ἀπορρήτοις⁵ λεγόμενος περὶ αὐτῶν³ λόγος, ὡς ἐν τινι φρουρᾷ⁶ ἐσμεν οἱ ἄνθρωποι καὶ οὐ δεῖ δὴ ἑαυτὸν ἐκ ταύτης λύειν οὐδ' ἀποδιδράσκειν, μέγας τέ τίς μοι φαίνεται καὶ οὐ ράδιος διδεῖν· οὐ μέντοι ἀλλά⁷ τόδε γέ μοι δοκεῖ, ὦ Κέβης, εὖ λέγεσθαι, τὸ θεοὺς εἶναι ἡμῶν τοὺς ἐπιμελουμένους καὶ ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους ἐν τῶν κτημάτων τοῖς θεοῖς εἶναι. Ἡ σοὶ οὐ δοκεῖ οὕτως;

ΚΕΒ. Ἔμοιγε.

15 **ΣΩΚ.** Οὐκοῦν καὶ σὺ ἂν, εἴ τι τῶν σαυτοῦ κτημάτων ἑαυτὸ ἀποκτεινῶι, χαλεπαίνουις ἂν αὐτῷ καί, εἴ τινα ἔχοις τιμωρίαν⁸, τιμωροῖο ἂν;

ΚΕΒ. Πάνυ γε.

ΣΩΚ. Ἴσως τοίνυν ταύτη οὐκ ἄλογον, μὴ πρότερόν τινα αὐτὸν ἀποκτεινῶναι δεῖν, πρὶν ἀνάγκην τινὰ θεὸς ἐπιπέμψῃ.

20 **ΚΕΒ.** Ἄλλ' εἰκός τοῦτό γε φαίνεται.

¹ βιάζομαι τινα - jemandem Gewalt antun

² Philolaos war ein pythagoreischer Philosoph, mit dem Simmias und Kebes vorher Kontakt hatten.

³ περὶ αὐτῶν - darüber

⁴ ἐκεῖσε - dorthin (Gemeint ist der Tod bzw. die Reise in den Hades, die Sokrates nun bald antreten muss.)

⁵ ἐν ἀπορρήτοις λεγεῖν - unter dem Siegel der Verschwiegenheit mitteilen

⁶ ἡ φρουρά - Bewachung, Aufsicht, Obhut

⁷ οὐ μέντοι ἀλλά - indessen auch

⁸ ἡ τιμωρία / τιμωρέω - Strafe / bestrafen

Augustana-Hochschule

Schriftliche Graecumsprüfung am 24.10.2018

Sokrates versucht, den Spruch des delphischen Orakels, also des Gottes Apollon, niemand sei weiser als er selbst, zu widerlegen. Doch hat sein Vorgehen, andere Menschen zwar in persönlichem Gespräch, aber zugleich in aller Öffentlichkeit der athenischen Agora auf ihre Weisheit hin zu prüfen, für ihn selbst schlimme Folgen:

Ἐκ ταύτης τῆς ἐξετάσεως¹, ὧς ἄνδρες Ἀθηναῖοι, πολλαὶ μὲν ἀπέχθαι μοι γέγονασιν καὶ βαρύταται, ὥστε πολλαὶ διαβολαὶ ἀπ’ αὐτῶν γέγονασιν, ὄνομα² δὲ τοῦτο λέγεται², σοφὸς εἶναι.

Οἷονται γὰρ με ἐκάστοτε οἱ παρόντες αὐτὸν σοφὸν εἶναι ταῦτα³, ἃ³ ἂν ἄλλον ἐξελέγξω. Κινδυνεύει⁴ δέ, ὧς ἄνδρες, ὁ θεὸς σοφὸς εἶναι καὶ ἐν τῷ χρησμῷ⁵ τοῦτο λέγειν, ὅτι ἡ ἀνθρωπίνη σοφία οὐδενὸς ἀξία ἐστίν. Καὶ φαίνεται οὐ λέγειν τὸν Σωκράτη, κεχρησθαι δὲ τῷ ἐμῷ ὀνόματι ἐμὲ παράδειγμα ποιούμενος, ὥσπερ ἂν εἰ εἴποι, ὅτι „Οὗτος ὑμῶν, ὧς ἄνθρωποι, σοφώτατός ἐστιν, ὅστις ὥσπερ Σωκράτης ἔγνωκεν, ὅτι οὐδενὸς ἀξίός ἐστι τῆ ἀληθείᾳ πρὸς σοφίαν.“

10 Ἐγὼ μὲν ἔτι καὶ νῦν περιῶν τοῦτο ζητῶ καὶ ἐρευνῶ κατὰ τὸν θεόν, ἐάν τινα καὶ τῶν ἀστῶν⁶ καὶ τῶν ξένων οἶμαι σοφὸν εἶναι. Καὶ ἐπειδὴν μοι μὴ δοκῆ, τῷ θεῷ βοηθῶν ἐνδείκνυμαι, ὅτι οὐκ ἔστι σοφός.

Πρὸς⁷ δὲ τούτοις⁷ οἱ νέοι μοι αὐτόματοι ἀκολουθοῦντες χαίρουσιν ἀκούοντες ἐξεταζομένων¹ τῶν ἀνθρώπων, καὶ αὐτοὶ πολλάκις ἐμὲ μιμοῦνται, ἔπειτα 15 ἐπιχειροῦσιν ἄλλους ἐξετάζειν¹. Καὶ εὐρίσκουσι πολλὴν ἀφθονίαν⁸ οἰομένων μὲν εἰδέναι τι ἀνθρώπων, εἰδόντων δὲ ὀλίγα ἢ οὐδέν.

Ἐντεῦθεν οὖν οἱ ὑπ’ αὐτῶν ἐξεταζόμενοι¹ ἐμοὶ ὀργίζονται, οὐχ αὐτοῖς.

Hilfen

1	ἡ ἐξέτασις / ἐξετάζω	die Prüfung / prüfen
2	ὄνομα λέγω	(hier:) den Ruf verbreiten
3	ταῦτα, ἃ ...	„in diesen Dingen, in welchen ...“
4	κινδυνεύω	(hier:) scheinen
5	ὁ χρησμός	der Orakelspruch
6	ὁ ἀστός	der Bürger
7	πρὸς τούτοις	außerdem
8	ἡ ἀφθονία	die Fülle